

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:xx, luonnos 8.12.2021

Lanzaroten sopimus

- kansallinen
toimeenpanosuunnitelma vuosille
2022–2025

Sosiaali- ja terveysministeriö Helsinki 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Publication sale

**Online bookstore
of the Finnish
Government**

vnjulkaisumyynti.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö

© 2021 tekijät ja sosiaali- ja terveysministeriö

ISBN pdf: [VNK täyttää](#)

ISSN pdf: [VNK täyttää](#)

ISBN painettu: [VNK täyttää](#)

ISSN painettu: [VNK täyttää](#)

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2021 Finland ([kieliversioissa](#))

Paino: PunaMusta Oy, 2021

Lanzaroten sopimus - kansallinen toimeenpanosuunnitelma

VNK täyttää, sarja ja numero		Teema	Lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta
Julkaisija	Sosiaali- ja terveysministeriö		
Tekijä/t	Lanzaroten sopimuksen toimeenpanon työryhmä		
Toimittaja/t	Marjo Malja ja Martta October		
Yhteisötekijä			
Kieli	Suomi	Sivumäärä	VNK täyttää
Tiivistelmä	<p>Sosiaali- ja terveysministeriö asetti työryhmän laatimaan Lanzaroten sopimuksen (SopS 87-88/20211) ensimmäisen toimeenpanosuunnitelman Suomeen.</p> <p>Toimeenpanosuunnitelman laatiminen sisältyy Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan. Valmistelutyössä on toimittu laajassa yhteistyössä eri toimijoiden ja kansallisen lapsistrategiatyön kanssa. Toimeenpanosuunnitelman nuorten kanssa tehtävä osallisuustyö on yksi lapsistrategian osallisuuspiloteista. Suunnitelmassa on huomioitu jo meneillään oleva, muu aiheeseen liittyvä keskeinen kansallinen työ, kuten Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman ja Istanbulin sopimuksen toimeenpanon työ ja pyritty välttämään päällekkäisyyttä näihin.</p> <p>Toimeenpanosuunnitelmaan sisältyy yhteensä 33 toimenpidettä, jotka on jaettu kolmen teeman alle: ennaltaehkäisy, suojelu sekä kansallisen ja kansainvälisen yhteistoiminnan edistäminen seksuaalista riistoa ja seksuaaliväkivaltaa vastaan.</p> <p>Toimeenpanoa toteutetaan vuosien 2022–2025 aikana. Toimeenpanosuunnitelman laatinut työryhmä jatkaa toimintaansa toimeenpanon seurannan työryhmänä.</p>		
Klausuuli	VNK täyttää		
Asiasanat	lapset, nuoret, väkivalta, seksuaaliväkivalta, ehkäisevä työ, lapsen oikeudet, monialainen yhteistyö, toimeenpano		
ISBN PDF	VNK täyttää	ISSN PDF	VNK täyttää
ISBN nid.	VNK täyttää	ISSN painettu	VNK täyttää
Asianumero	Napsauta ja kirjoita	Hankenumero	Napsauta ja kirjoita
Julkaisun osoite	VNK täyttää		

Presentationsblad
x.x.2021

Napsauta ja kirjoita otsikko ruotsiksi
Napsauta ja kirjoita alaotsikko ruotsiksi

VNK täyttää, sarjanimi ja numero	Tema	Napsauta ja kirjoita
Utgivare	Napsauta ja kirjoita ministeriö	
Författare	Napsauta ja kirjoita	
Redigerare	Napsauta ja kirjoita	
Utarbetad av	Napsauta ja kirjoita	
Språk	Sidantal	VNK täyttää
Referat	Napsauta ja kirjoita tiivistelmä, enintään 1 400 merkkiä. Paina kappaleen lopussa Enter.	

Klausul	VNK täyttää		
Nyckelord	Napsauta ja kirjoita https://finto.fi/juho/fi/		
ISBN PDF	VNK täyttää	ISSN PDF	VNK täyttää
ISBN tryckt	VNK täyttää	ISSN tryckt	VNK täyttää
Ärendenr.	Napsauta ja kirjoita	Projektnr.	Napsauta ja kirjoita
URN-adress	VNK täyttää		

Description sheet
x Month 2021

Napsauta ja kirjoita otsikko englanniksi
Napsauta ja kirjoita alaotsikko englanniksi

VNK täyttää, sarjanimi ja numero	Subject	Napsauta ja kirjoita
Publisher	Napsauta ja kirjoita	
Authors	Napsauta ja kirjoita	
Editor	Napsauta ja kirjoita	
Group Author	Napsauta ja kirjoita	
Language	Pages	VNK täyttää
Abstract	Napsauta ja kirjoita tiivistelmä enintään 1 400 merkkiä. Paina kappaleen lopussa Enter.	

Provision	VNK täyttää		
Keywords	Napsauta ja kirjoita https://finto.fi/juho/fi/		
ISBN PDF	VNK täyttää	ISSN PDF	VNK täyttää
ISBN printed	VNK täyttää	ISSN printed	VNK täyttää
Reference no.	Napsauta ja kirjoita	Project no.	Napsauta ja kirjoita
URN address	VNK täyttää		

Sisältö

1.	Johdanto	8
2.	Lanzaroten sopimus.....	13
3.	Lasten oikeus suojeluun perustuu kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja muuhun lainsäädäntöön.....	14
4.	Lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta Suomessa	17
5.	Lasten ja nuorten osallisuus	21
5.1.	Osallisuuden edistämisen kansallinen ja kansainvälinen tuki	21
5.2.	Nuorten osallisuus tämän suunnitelman laatimisessa	23
5.3.	Osallisuus suunnitelman toteuttamisessa ja jo meneillään olevassa järjestöjen työssä	23
Osa 1 - Ehkäisy		27
6.	Miten ehkäistään lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa.....	28
6.1.	Artikla 4; periaatteet	28
6.2.	Artikla 5; Lasten kanssa työskentelevien henkilöiden rekrytointi, koulutus ja tietoisuuden lisääminen.....	33
6.3.	Artikla 6; Lasten koulutus	40
6.5.	Artikla 8; Suurelle yleisölle tarkoitetut toimenpiteet	46
6.6.	Artikla 9; Lasten, yksityisen sektorin, tiedotusvälineiden ja kansalaisyhteiskunnan osallistuminen	48
6.7.	Artikla 10; Kansalliset yhteistyötoimenpiteet.....	51
Osa 2 - Suojelu.....		54
7.	Miten suojellaan seksuaaliväkivallan kohteeksi joutuneiden lapsiuhrien oikeuksia	55
7.1.	Artikla 11; Periaatteet.....	55
7.2.	Artikla 12; Ilmoituksen tekeminen epäilyistä seksuaalisesta riistosta tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä	56
7.3.	Artikla 13; Auttavat linjat.....	58

7.4.	Artikla 14; Uhrien avustaminen	59	
Osa 3 - kansallisen ja kansainvälisen yhteistoiminnan edistäminen			
lasten seksuaaliväkivaltaa vastaan..... 63			
8.	Interventio-ohjelmat ja -toimenpiteet	64	
8.1.	Artiklat 15-17	64	
9.	Aineellinen rikosoikeus	67	
9.1.	Artiklat 18-29	67	
10.	Tutkinta, syytetoimenpiteet ja prosessioikeus	75	
10.1.	Artiklat 30-37	75	
11.	Kansainvälinen yhteistyö	84	
11.1.	Artikla 38; Kansainvälistä yhteistyötä koskevat yleiset periaatteet ja toimintatavat	84	
12.	Valvontamekanismi	86	
12.1.	Artikla 39; Sopijapuolten komitea.....	86	
Liite 1. Työryhmän kokoonpano			87
Liite 2. Määritelmät			89
Lähteet			90

1. Johdanto

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan¹ sisältyy kirjaus laatia kansallinen toimeenpanosuunnitelma Lanzaroten sopimukselle (SopS 87-88/20211). Sosiaali- ja terveysministeriö asetti Lanzaroten toimeenpanosuunnitelmaa valmistelevan työryhmän ajalle 1.11.2020–31.12.2025. Työryhmän tehtäväväksi tuli laatia Lanzaroten sopimuksen kansallinen toimeenpanosuunnitelma yhteistyössä asiassa keskeisten toimijoiden kanssa, seurata toimeenpanosuunnitelman toteutumista ja edistää sitä sekä toimia yhteistyössä kansallisen lapsistrategiatyön kanssa. Työryhmä (kokoonpano **liitteessä 1**) on tehtäväksiäntonsa mukaisesti laatinut toimeenpanosuunnitelman yhdessä eri toimijoiden kanssa ja jatkaa sen seurannan työryhmänä toimeenpanosuunnitelman valmistuttua.

Toimeenpanosuunnitelma pohjaa kansalliseen lapsistrategiaan, kulloiseenkin hallitusohjelmaan ja siinä meneillään oleviin lainsäädäntöuudistuksiin, Väkipollaton lapsuus – toimenpidesuunnitelmaan sekä Euroopan neuvoston ja EU:n lapsistrategiaan ja Lanzaroten komitean ja muiden sopimuksen piiriin kuuluvien Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusten toimeenpanosuositukseen. Näillä kaikilla on omat toimeenpanon tavat, jotka myös jossain määrin muuttuvat ajassa ja joiden jatkuva huomiointi itse toimeenpanosuunnitelman toteutuksessa on tärkeää. Tarkoitus on, että toimeenpanosuunnitelman toimenpiteitä voidaan täydentää ja muokata toimeenpanosuunnitelman toteuttamisvuosina vastaamaan toimintaympäristössä tapahtuvia merkittäviä muutoksia.

Sanna Marinin hallitusohjelmaan sisältyy myös Lanzaroten toimeenpanon kannalta hyvin olennainen LASTA/Barnahus –mallin edelleen kehittäminen ja levittäminen. Mallissa tehostetaan lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen selvitysprosesseja sekä väkivaltaa kokeneiden lasten tukea ja hoitoa. Suuntaviivana toimivat eurooppalaiset Barnahus-standardit ja Suomessa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja yliopistosairaaloitten aiemmin tekemä kehitystyö². LASTA/Barnahus-työ onkin yksi keskeinen

¹ Valtioneuvosto 2019

² <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/barnahus-hanke>

väylä Lanzaroten sopimuksen toimeenpanolle ja näkyy siksi vahvasti toimeenpanosuunnitelmassa.

Kansallinen lapsistrategia valmisteltiin parlamentaarisessa yhteistyössä ja julkaistiin alkuvuodesta 2021. Strategiassa todetaan, että Suomessa on tehty vahvaa kehittämistyötä lasten suojelemiseksi väkivallalta ja että väkivallan haitallisuus tunnustetaan paremmin ja asenteet lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan ovat tiukentuneet.³ Strategiaassa kuvataan, että lapsena koettu fyysinen, henkinen tai seksuaalinen väkivalta on merkittävä riskitekijä myöhemmälle hyvinvoinnille ja lapsen itseensä kohdistuneen väkivallan lisäksi myös lapsen läheissuhteissaan havaitsema väkivalta on haitallista lapselle. Haasteena tuodaan esiin, että väkivalta ja kaltoinkohtelu lapsen läheis- ja vertaissuhteissa jää liian usein näkymättömiin, eikä palvelujärjestelmä aina onnistu vastaamaan tuen tarpeisiin riittävän tehokkaasti.⁴ Lapsistrategia sisältääkin seuraavat strategiset linjaukset koskien lasten väkivallalta suojelua⁵:

- Jokaisella lapsella on ehdoton oikeus elämään ja suojeluun kaikilta väkivallan muodoilta.
- Jatketaan lapsiin kohdistuvan väkivallan vastaista työtä. Vahvistetaan vanhemmuustaitoja ja vanhemmuuden tukea niin, että lapsille haitallisille kasvatustavoille löydetään aitoja, lapsen oikeuksia ja lapsen erityisasemaa kunnioittavia vaihtoehtoja.
- Vakiinnutetaan työtapoja väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi ja varhaiseksi puuttumiseksi. Kiinnitetään erityistä huomiota digitaalisessa ympäristössä tapahtuvaan väkivaltaan ja häirintään sekä digitaalisessa ympäristössä levitettyyn väkivaltaiseen materiaaliin. Kehitetään turvataitoja ja digitaalisia taitoja vahvistavia kasvatusmalleja ja opetusta.
- Ryhdytään suunnitelmallisiin toimiin väkivaltaa tai häirintää kokeneiden lasten palvelujen vahvistamiseksi ja panostetaan lapsikaupan ja muun ihmiskaupan vastaiseen työhön laajasti eri hallinnonaloilla.
- Kehitetään tapoja tunnistaa väkivalta ja kaltoinkohtelu mahdollisimman varhaisessa vaiheessa niin, että lapsi pääsee häntä tukevien palvelujen piiriin heti niitä tarvitessaan. Torjutaan lapsen kohdistuvan väkivallan uhka ja kehitetään valmiuksia erilaisiin väkivalta- ja kaltoinkohtelutilanteisiin puuttumiseen.

³ Kansallinen lapsistrategia, valtioneuvoston julkaisu 2021:8, s. 21.

⁴ Kansallinen lapsistrategia, valtioneuvoston julkaisu 2021:8, s. 21.

⁵ Kansallinen lapsistrategia, valtioneuvoston julkaisu 2021:8, s. 22.

- Etsitään tehokkaita, moniammatillisia ja monialaisia menetelmiä lasten väkivaltaisen käyttäytymisen ehkäisemiseksi. Turvataan lastensuojelun mahdollisuudet vaativan sijaishuollon toteuttamiseen ja osallistetaan ja tuetaan perheitä työssä lasten auttamiseksi.

Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmassa⁶ tunnistetaan Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelman valmistelutyö osana meneillään olevia väkivallan vastaisen työn toimenpiteitä. Lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmassa todetaan myös, että Barnahus-mallin laajentaminen on omiaan parantamaan väkivaltaa tai seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneiden lasten asemaa ja kehittämään parhaita käytäntöjä lapsiin kohdistuvien rikosepäilyjen tutkintaprosesseihin.⁷ Lanzaroten toimeenpanosuunnitelman kannalta keskeisiä lapsistrategian toimenpiteitä nostetaan meneillään olevia toimenpiteitä kuvaavassa tekstissä esiin.

Kansallinen lapsistrategian oikeudellinen perusta -julkaisu⁸ kuvaa myös Lanzaroten sopimuksen toimeenpanon kannalta olennaista oikeudellista perustaa. Hallitusohjelmaan liittyvistä muista toimista on huomioitu mm. Lapsivaikutusten arvioinnin käsikirja lainvalmistelijoille⁹ sekä ihmiskaupan vastaisen työn kehittäminen. Nuoret, rauha ja turvallisuus 2021–2024 –toimintaohjelma¹⁰ painottaa myös väkivallalta suojelua ja sen ennaltaehkäisyä.

Vaikka Suomessa ei ole laadittu aiemmin Lanzaroten sopimuksen kansallista toimeenpanosuunnitelmaa, naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan vastaiseen Euroopan neuvoston yleissopimukseen, Istanbulin sopimukseen (SopS 53/2015) on laadittu kansallinen toimeenpanosuunnitelma jo aiemmin¹¹. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma laaditaan neljäksi vuodeksi kerrallaan ja sen toteutumista seurataan vuosittain, tarvittaessa täydennyksiä tehden. Istanbulin ja Lanzaroten sopimukset täydentävät toisiaan. Toimeenpanosuunnitelmien valmistelu on nyt aikataulutettu kumpikin samoille neljälle vuodelle. Istanbulin ja Lanzaroten toimeenpanosuunnitelmien vuosille 2022–2025 tehtyä valmistelutyötä on pyritty sovittamaan yhteen. On myös sovittu, että Lanzaroten sopimuksen ja Istanbulin toimeenpanosuunnitelman toteutuksessa tehdään yhteistyötä soveltuvien osin.

⁶ Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma : Valtioneuvoston periaatepäätös, Valtioneuvoston julkaisuja 2021:81, s. 25. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-868-0>

⁷ Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma : Valtioneuvoston periaatepäätös, Valtioneuvoston julkaisuja 2021:81, s. 25.

⁸ Iivonen, E. & Pollari, K.: Kansallisen lapsistrategian oikeudellinen perusta, Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:20

⁹ Iivonen E. & Pollari K. 2021. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2021:5

¹⁰ Ulkoministeriön julkaisuja 2021:3, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-281-352-7>

¹¹ Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:16

Väkivallaton lapsuus - toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä vuosille 2020-2025¹² sisältää 93 kansallista toimenpidettä lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä ja haittojen minimoinnista sekä uhrien monialaisesta auttamisesta. Toimenpidesuunnitelma ja sen toimeenpano- ja viestintäsuunnitelma¹³ sisältää Lanzaroten toimenpidesuunnitelman kannalta huomattavan määrän jo olemassa olevaa tietopohjaa ja toimenpiteitä. Muun muassa toimenpidesuunnitelman 14 luvussa käsitellään väkivallalta suojaavia tekijöitä, riskitekijöitä ja seurauksia. Suunnitelmaan on kirjattu toimenpiteitä alle 18-vuotiaisiin kohdistuvan henkisen ja fyysisen väkivallan sekä seksuaaliväkivallan ehkäisyyn ja haittojen minimoinnista, turvataito- ja seksuaalikasvatuksesta, monialaisesta yhteistyöstä, osallisuudesta, säädöksistä ja sopimuksista. Sisällössä huomioidaan myös erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret sekä joitakin erityiskysymyksiä (mm. ihmiskauppa, naisten sukuelinten silpominen (FGM), kunniaan liittyvä väkivalta, extremismi). Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelma päädyttiinkin rakentamaan viitaten keskeisesti jo tehtyyn Väkivallaton lapsuus 2020-2025 -työhön, sitä täydentäen ja tarvittavissa määrin laajentaen. Koska viittauksia erilaisiin toimenpiteisiin on paljon, on väkivallaton lapsuus – suunnitelmatyö nostettu kunkin luvun alle jo tehtävän työn alle erilliseen tekstikehykseen.

Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmaan on myös suoraan yhtenä toimenpiteenä kirjattu, että Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelman valmistelu aloitetaan sosiaali- ja terveysministeriön johdolla. Kirjauksen mukaisesti STM on kutsunut kokoon asianosaiset ministeriöt ja järjestöjen edustajat ja työskentely tapahtuu vuosien 2020–2021 aikana. Lanzaroten toimenpidesuunnitelman valmistuminen toteuttaa näin osaltaan Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmaa.

Lanzaroten toimeenpanosuunnitelman toteuttamiselle ei ole varattu hallitusohjelman laatimisen yhteydessä erillistä määrärahaa. Siksi toimeenpanosuunnitelmaan on kirjattu niitä toimenpiteitä, joita sopimuksen toteuttamiseksi vuosien 2022–2025 aikana olisi hyvä tehdä, mutta jos toimenpide edellyttää lisärahoitusta, tuo rahoitus voi tulla eri lähteistä. Lähtökohtana on ollut, että useimmat esitettävät toimenpiteet ja työ olisi mahdollista tehdä ilman erillisiä rahoitusta.

Tarkoitus on, että toimenpiteitä voivat toteuttaa niin julkinen sektori kuin yksityinen ja kolmas sektorikin. Toimenpiteet on asetettu siten, että niihin voisivat liittyä niin erilaiset toimijat omilla toimenpiteillään kuin jotkin toimijat kumppanuudessa. Esimerkiksi järjestöt ja yksityiset voivat joissain toimenpiteissä olla hyviä julkisen toimijan kumppaneita. Toimeenpanosuunnitelmaan ovat voineet kirjata suunnitelmakauden toimenpi-

¹² Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2019:27

¹³ Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja muistioita 2021:17

teitään ne tahot, jotka ovat olleet mukana suunnitelmaa laatiessa. **Kuhunkin toimenpiteeseen voidaan lausuntopalautteen avulla sekä myöhemminkin toimeenpanosuunnitelman toteutuksen aikana lisätä näkyviin eri toimijoiden työtä näiden toimenpiteiden eteen.**

Toimeenpanosuunnitelma on jaettu kolmeen osaan mukaillen Lanzaroten sopimusta. Ensimmäinen osa kuvaa sitä, miten ehkäistään ja torjutaan lasten seksuaaliväkivaltaa. Toinen osa keskittyy siihen, miten suojellaan seksuaaliväkivallan kohteeksi joutuneiden lasten oikeuksia. Kolmas osa puolestaan kertoo siitä, miten edistetään kansallista ja kansainvälistä yhteistoimintaa lasten seksuaaliväkivaltaa vastaan, interventio-ohjelmista ja toimenpiteistä sekä aineellisen rikosoikeuden, tutkinnan, syytetoimenpiteiden ja prosessioikeuden asioista. Lisäksi kolmannessa osassa on osuus tietojen tallentamisesta ja säilyttämisestä sekä valvonnasta.

Osioissa olevien alaotsikoiden alle on koottu kutakin aihetta koskevat sopimuksen artiklat suorina lainauksina, kuvattu jo meneillään olevaa muuta työtä sekä kirjattu loppuksi taulukkoon ne toimenpiteet, joita tällä toimeenpanosuunnitelmakaudella kunkin asiasta toteutetaan. Taulukoissa on merkitty kunkin toimenpiteet vastuutahot, aikataulu ja mittarit sekä jo tiedossa olevia tarkempia toimenpiteitä.

Toimeenpanosuunnitelmassa tarkoituksena on ollut levittää tietoisuutta Lanzaroten sopimuksen sisällöistä, välttää päällekkäisyyttä muiden jo olemassa olevien väkivallan vastaisten kansallisten toimenpiteiden kanssa sekä luoda kokonaiskuva siitä, mitä kaikkea kunkin artiklan eteen jo Suomessa tehdään. Työryhmä on tavoitellut sitä, että tämä toimeenpanosuunnitelma sisältää kunkin sisältöalueen osalta vain muutamat keskeiset, selkeät toimenpiteet, joiden toteutumista pystytään myös seuraamaan ja tukemaan tulevien vuosien aikana.

2. Lanzaroten sopimus

Asetus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta (88/2011) tuli voimaan Suomessa 1.10.2011. Sopimuksen mukaisesti jokaisella lapsella on oikeus sellaisiin suojelutoimenpiteisiin, joita hänen asemansa ala-ikäisenä sekä perheensä, yhteiskunnan ja valtion jäsenenä vaatii. Lasten hyvinvointi ja paras etu ovat kaikkien jäsenvaltioiden yhteisiä perusarvoja ja niitä tulee edistää ilman syrjintää.

Tässä toimeenpanosuunnitelmassa käytetään alkuperäisestä sopimustekstistä poikkeavia käsitteitä, jotka perustuvat kirjoitushetkellä voimassa oleviin kansainvälisiin suosituksiin lapsen oikeuksia kunnioittavasta terminologiasta. Näitä termejä käytetään aina silloin kun kyse ei ole suorasta sopimustekstin lainauksesta. Lapsiin kohdistuvalla seksuaaliväkivallalla ja riistolla tarkoitetaan sopimuksen artiklojen 18-23 mukaista käyttäytymistä. Näitä ovat lapseen kohdistuva seksuaaliväkivalta (sopimustekstissä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö), lapseen kohdistuva ihmiskauppa seksuaalisiin tarkoituksiin (sopimustekstissä lapsiprostituutio), lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistava kuvamateriaali (sopimustekstissä lapsipornografia), lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistava esitys (sopimustekstissä lapsen osallistuminen pornografiseen esitykseen) sekä lasten turmeleminen ja lasten houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin. Kaikki lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta vahingoittaa lasten terveyttä ja psykososiaalista kehitystä. Määritelmät on avattu **liitteessä 2**.

Lanzaroten sopimuksen tarkoitus on:

- ehkäistä ja torjua lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa ja riistoa;
- suojella seksuaaliväkivallan ja riiston kohteeksi joutuneiden lapsiuhrien oikeuksia;
- edistää kansallista ja kansainvälistä yhteistoimintaa lasten seksuaaliväkivaltaa ja riistoa vastaan.

Valvontajärjestelmä on perustettu sen varmistamiseksi, että sopijapuolet soveltavat sen säännöksiä tehokkaasti. Sopijapuolet soveltavat sopimuksen määräyksiä, erityisesti mahdollisuuksia käyttää uhrien oikeuksien turvaamiseksi tarkoitettuja toimenpiteitä, siten, ettei ketään syrjitä millään perusteilla kuten sukupuolen, rodun, värin, kielen, uskonnon, poliittisen tai muun vakaumuksen, kansallisen tai sosiaalisen alkuperän, kansalliseen vähemmistöön kuulumisen, omaisuuden, syntyperän, seksuaalisen suuntautuneisuuden, terveydentilan, vammaisuuden tai muun aseman perusteella.

3. Lasten oikeus suojeluun perustuu kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja muuhun lainsäädäntöön

Lapsen oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen ja koskemattomuuteen pohjautuu ihmisoikeussopimuksiin, kuten YK:n lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen (SopS 59-60/1991), YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimukseen (SopS 7-8/1976), YK:n yleissopimukseen vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26-27/2016) ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen (SopS 18-19/1990). Lanzaroten sopimuksen toimeenpanotyössä erityisesti huomioon otettava on lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen 34 artikla ja lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskeva valinnainen pöytäkirja (SopS 40-41/2012).

YK:n lapsen oikeuksien komitea ohjaa ja valvoo lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen toimeenpanoa sopimusvaltioissa. Komitea julkaisee oikeuksien toimeenpanon tueksi yleiskommenteja, joissa se esittää tulkintansa sopimuksessa taatuista oikeuksista sekä sopimuksen artiklojen osalta että erilaisissa temaattisissa kysymyksissä. Lanzaroten sopimuksen toimialaan liittyen on annettu myös useita Lapsen oikeuksien komitean yleiskommenteja, joista keskeisimmät ovat:

- YK:n lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen soveltamisesta annettu yleiskommentti numero 8 (2006) lapsen oikeudesta suojeluun ruumiilliselta kurituksesta ja muilta julmilta tai halventavilta rankaisumuodoilta
- YK:n lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen soveltamisesta annettu yleiskommentti numero 13 (2011) lapsen oikeudesta olla joutumatta minkäänlaisen väkivallan kohteeksi
- YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen soveltamisesta annettu yleiskommentti numero 18 (2014) haitallisista käytännöistä
- YK:n lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen soveltamisesta annettu yleiskommentti numero 24 (2019) lapsen oikeuksista rikosjärjestelmässä
- YK:n lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen soveltamisesta annettu yleiskommentti numero 25 (2021) lasten oikeuksista digitaalisessa ympäristössä

Lisäksi Lanzaroten sopimuksen toimeenpanotyössä huomioon otettavia ovat:

- Euroopan Neuvoston ministerikomitean suositus R (91) 11 lapsia ja nuoria aikuisia koskevasta seksuaalisesta hyväksikäytöstä, pornografiasta, prostituutiosta ja ihmiskaupasta, suositus Rec (2001) 16 lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa vastaan, suositus Rec (2018) 7 lasten oikeuksien toteuttamisesta digitaalisessa ympäristössä, tietoverkkorikollisuutta koskeva sopimus (ETS No. 185), erityisesti sen artikla 9, ihmiskaupan vastaista toimintaa koskeva Euroopan neuvoston sopimus (ETS No. 197) sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojelemista koskevan sopimus (1950, ETS No. 5)
- muutettu Euroopan sosiaalinen peruskirja (1996, ETS No. 163) ja lasten oikeuksia koskeva eurooppalainen sopimus (1996, ETS No. 160)
- kansainvälistä järjestäytyntä rikollisuutta koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimusta täydentävä lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti lasten ja naisten ihmiskaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta sekä Kansainvälisen työjärjestön (ILO) yleissopimus lapsityövoiman pahimpien muotojen kieltämisestä ja välittömästä toiminnasta niiden poistamiseksi
- Euroopan unionin neuvoston puitepäätös lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ja lapsipornografiaa vastaan (2004/68/YOS), Euroopan unionin neuvoston puitepäätös uhrin asemasta rikosprosessissa (2001/220/YOS) ja Euroopan Unionin neuvoston puitepäätös ihmiskaupan torjunnasta (2002/629/YOS)
- muut asiaan liittyvät kansainväliset asiakirjat ja ohjelmat tällä alueella, esimerkiksi YK:n lapsiin kohdistuvan väkivallan vastainen työssä laaditut asiakirjat ja ohjelmat¹⁴. Erityisesti on huomioitu ensimmäisessä lasten kaupallista seksuaalista riistoa vastaan järjestetyssä maailmankongressissa (27.-31.8.1996) hyväksytty Tukholman julistus ja toimintasuunnitelma, toisessa lasten kaupallista seksuaalista riistoa vastaan järjestetyssä maailmankongressissa (17.-20.12.2001) hyväksytty Jokohaman yleismaailmallinen sitoumus, toisen lasten kaupallista seksuaalista riistoa vastaan järjestetyn maailmankongressin valmisteleavassa konferenssissa hyväksytty Budapestin sitoumus ja toimintasuunnitelma, Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen päätöslauselman S-27/2 "Lapsille sopiva maailma" ja kolmivuotisen ohjelman "Euroopan rakentaminen lapsille ja lasten kanssa", joka hyväksyttiin kolmannen huippukokouksen jälkeen Monacon konferenssin (4.-5.4.2006) aloitteesta.

¹⁴ <https://violenceagainstchildren.un.org/content/un-study-violence-against-children>

Sopimuksen voimaantulon jälkeen Suomi on ratifioinut myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kolmannen valinnaisen pöytäkirjan (SopS 4-5/2016), jossa mahdollistetaan valitusten tekeminen YK:n lapsen oikeuksien komitealle lapsen oikeuksien sopimuksen ja sen valinnaisten pöytäkirjojen loukkauksista.

Lapsen oikeus suojeluun kaikenlaiselta väkivallalta ja kaltoinkohtelulta on kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ohella turvattu myös Suomen perustuslaissa (731/1999, 7 §). Suomessa lapsiin kohdistuva seksuaali- ja muu väkivalta on kriminalisoitu rikoslaisissa (39/1889, RL). Seksuaalirikoksia koskeva rikoslain 20 luku uudistetaan syksyllä 2021 eduskunnalle annettavalla hallituksen esityksellä¹⁵. Uudistuksessa ehdotetaan muun muassa lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevien säännösten erottamista pääosin aikuisia koskevista säännöksistä sekä niitä koskevan vastuun ankaroitamista rikosnimikkeitä, tekojen luokittelua ja rangaistusasteikkoja muuttamalla.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) sisältää lapsen huoltajien veloitteen suojella lasta kaikenlaiselta väkivallalta ja hyväksikäytöltä (1 §). Jokaisen aikuisen velvollisuutena on puuttua lapseen kohdistuvaan väkivaltaan ja ilmoittaa epäilystään viranomaisille. Lastensuojelulaki (417/2007) sisältää säännökset ammattilaisten ilmoitusvelvollisuudesta salassapitosäännösten estämättä ja muiden toimijoiden ilmoitusoikeudesta sosiaalihuoltoon, jos he ovat saavat tiedon tai epäilevät, että esimerkiksi lapsen olosuhteet vaarantavat hänen kehitystään. (25 §). Ilmoitusvelvollisten on myös tehtävä ilmoitus poliisille, jos on syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu joko seksuaalirikos (RL 20 luku) tai muuta väkivaltaa (RL 21 luku), josta voidaan tuomita enimmäisrangaistuksena vähintään kaksi vuotta vankeutta. Väkivallaton lapsuus-toimenpidesuunnitelman luku 4 sisältää koosteita kansallisesta ja kansainvälisestä säädöspohjasta lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Kansallisen lapsistrategian oikeudellinen perusta sisältää perus- ja ihmisoikeussäännöksiä sekä Ihmisoikeussopimusten valvontaelinten suosituksia Suomelle.

¹⁵ Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus (OM 2020:9)

4. Lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta Suomessa

Tietoja lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta on kerätty muun muassa kouluterveyskyselyllä sekä järjestöjen toteuttamilla erilliselivityksillä. Näitä ovat esimerkiksi:

- 8 % 4.-5.-luokkalaisista ja 30 % 8.-9.-luokkalaisista on joutunut kokemaan seksuaalista häirintää ja 2 % 4.-5.-luokkalaisista ja 9 % 8.-9.-luokkalaisista seksuaaliväkivaltaa viimeksi kuluneen vuoden aikana¹⁶
- Seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneista 4.-5.-luokkalaisista reilu kolmasosa (37 %) ja 8.-9.-luokkalaisista neljäsosa (25 %) on kertonut kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä tai väkivallasta jollekin aikuiselle, johon luottaa¹⁷
- Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilaston mukaan¹⁸ Suomessa on ollut vuonna 2020 lapsen seksuaalisen hyväksikäytön (20:6§1-2) uhreiksi joutuneita 0-4 -vuotiaita yhteensä 46 ja törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön (20:7§1/1-2) 0-4 -vuotiaita uhreja yhteensä 27. Uhrien määrä vaihtelee ikäluokittain (taulukko 1).

Ikäluokka	Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön määrä	Törkeä lapsen seksuaalisen hyväksikäytön määrä
0-4	46	27
5-9	206	48

¹⁶ Kouluterveyskysely 2021

¹⁷ Kouluterveyskysely 2019, vastaavaa tietoa ei ole kerätty vuonna 2021. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/fact_ktk_ktk4?row=measure-200283.&row=measure-200141.199490.199975.199987.&column=time-199465.403056.601069.&column=gender-143993.&filter=measure-199799&fo=1

¹⁸ https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_oik_rpk_uhri/stat-fin_rpk_pxt_11cn.px/table/tableViewLayout1/?loadedQueryId=9dd491b3-8ae6-4598-9d26-ce72f25f4ffb&timeType=from&timeValue=2009

10-14	701	194
15-17	223	81

Taulukko 1. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö Suomessa, vuonna 2020¹⁹

- Uuritutkimusaineiston mukaan vain 26% lapsista on kertonut kokemastaan seksuaaliväkivallasta aikuiselle²⁰
- Seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneista perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista oppilaista yli puolet (56 %) oli saanut koulun aikuisilta tukea seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kohdattuaan²¹
- Lapset ja nuoret kohtaavat seksuaalista häirintää digitaalisessa mediassa paljon nuorten välisissä suhteissa, mutta lähes puolet tytöistä ja yli 20 % pojista ei kertoisi siitä aikuisille häpeän vuoksi²²
- Netissä tapahtuva houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin (grooming) on yleistä 11-17 –vuotiaiden lasten oman kertoman mukaan²³ ja lapset viettävät paljon aikaa netissä. Netissä tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä ja groomingista lapset eivät kerro aikuisille vaan lähinnä ystäville. Lapset aloittivat yhteydenpidon netissä vieraan kanssa, koska heillä oli tylsää, he olivat uteliaita tai he eivät ymmärtäneet, mistä yhteydenpidossa on kyse. Myös yksinäisyys näyttytyi syynä aloittaa keskusteluja netissä. Lapset kuvasivat, että keskustelu aikuisen kanssa oli usein heti seksuaalissävyytteistä ja keskustelut kestivät yleensä varsin vähän aikaa. Lapset kokivat, että osaisivat toimia groomingtilanteessa. Lapset (78%) estivät tekijän, eivät kertoneet kenellekään (42%), eivät huomioineet tapahtunutta lainkaan (32%), pyysivät tekijää lopettamaan

¹⁹ Tilastokeskus, Rikos- ja pakkokeinotilasto, lainattu 8.12.2021

²⁰ Lahtinen, H-L, Laitila, A., Korkman J., Ellonen, N (2018). Children's disclosures of sexual abuse in a population-based sample. Child Abuse & Neglect, 76, 84-94.

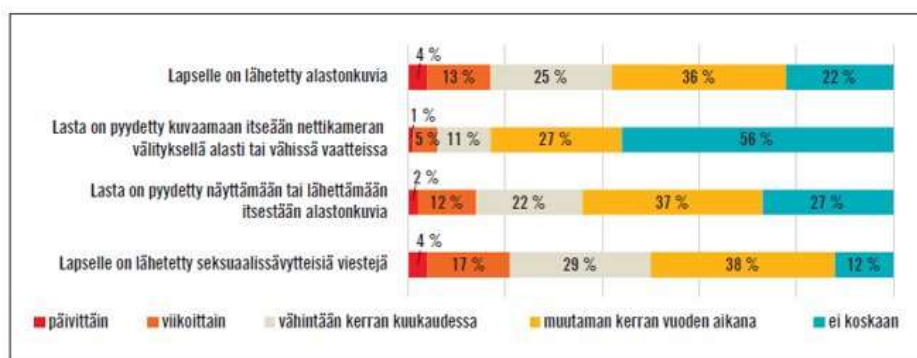
²¹ Kouluterveyskysely 2019, vastaavaa tietoa ei ole kerätty vuonna 2021

²² Pelastakaa Lapset, Lasten ja nuoren kokemana seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa 2018

²³ Pelastakaa Lapset 2021, Grooming lasten silmin -selvitys

(21%) mutta vain 2% teki ilmoituksen poliisille, 1% teki ilmoituksen lastensuojeluun ja 1% ilmoitti Pelastakaa Lasten Nettivihje²⁴-palveluun. Lisäksi puolet lapsista (51%) koki, että tekijä loukkaantui tai tuli surulliseksi lapsen kieltäytyessä yhteydenpidosta tai pyynnöstä, 38% kertoi tekijän jatkaneen edelleen yhteydenpitoa, vaikka lapsi pyysi lopettamaan. Huomionarvoista on, että lapsen kertoessa tapahtuneesta jollekin aikuiselle, vain 4% lapsista kertoi, että kuulija oli tehnyt ilmoituksen poliisille tai lastensuojeluun.²⁵

- Seksuaalissävyytteisiä viestejä aikuiselta netissä oli saanut 88% vastaajista, alastonkuvia aikuiselta oli saanut 78% ja 73% :lta oli pyydetty näyttämään tai lähettämään itsestään alastonkuva aikuiselle²⁶ (Alla kuva: Pelastakaa Lapset, Grooming lasten silmin –selvitys: Lasten saamat viestit ja niiden yleisyys (n=1107))

- Lapsiin kohdistuvassa verkkovälitteisessä seksuaaliväkivallassa ei tule keskittyä kansallisiin rajoihin, sillä rikosten luonne on usein kansainvälistä. Euroopan komission arvion mukaan joka viides lapsi joutuu seksuaaliväkivallan kohteeksi Euroopassa²⁷. Lapsi Suomessa voi joutua seksuaaliväkivallan kohteeksi internetin välityksellä, vaikka tekijä sijaitisi muussa maassa. Tuoreet

²⁴ Nettivihje-palvelu on matalan kynnyksen vihjepalvelu, jonne kuka tahansa voi tehdä ilmoituksen laittomaksi epäilystä, lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta tai seksuaaliväkivallasta netissä tai lapseen kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan liittyvästä kuva- tai videomateriaalista. Ilmoittajan ei tarvitse tietää onko kyseessä rikos.

²⁵ Pelastakaa Lapset 2021, Grooming lasten silmin -selvitys

²⁶ Pelastakaa Lapset 2021, Grooming lasten silmin-selvitys

²⁷ Council of Europe (20200724_com-2020-607-commission-communication_en.pdf (europa.eu)) p. 1

tutkimustulokset osoittavat, että noin 45% laitonta lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa kuvamateriaalia käyttävistä henkilöistä katselee materiaalia 4-13-vuotiaista tytöistä. Vastaavasti, noin 20%, laittoman kuvamateriaalin käyttäjistä katselee materiaalia 4-13-vuotiaista pojista.²⁸

- Koronapandemian aikana Pelastakaa Lasten Nettivihje -palvelu on saanut vaihtelevan määrän vihjeitä laittomaksi epäilyistä materiaalista ja toiminnasta, joka liittyy lapsiin kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan. Niiden vihjeiden määrä, joissa arvioitiin olevan lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa materiaalia (CSAM), on pysynyt vuositasolla melko vakaana.

Vihjeiden kokonaismäärässä on puolestaan ollut suurta vaihtelua. Vihjemäärä nousi huomattavasti pandemian alussa (vuoden 2020 ensimmäinen 6 kk), mutta tämän jälkeen vihjemäärässä tapahtui selkeä lasku. Kasvua vihjemäärässä havaittiin jälleen kesällä 2021 ja esimerkiksi lokakuussa 2021 saatiin alustavien tietojen mukaan yli 1000 vihjettä, mikä on noin kolmannes normaalista vuosittaisesta vihjemäärästä (vuonna 2019 vihjemäärä oli 2888 ja vuonna 2020 vihjemäärä oli 2757). Vuoden 2020 lokakuussa vihjeitä vastaanotettiin 75 ja vuonna 2019 vastaava luku oli 228.

²⁸ Suojellaan Lapsia ry 2021, CSAM users in the Dark Web

5. Lasten ja nuorten osallisuus

Lasten osallistuminen lasten seksuaalisen riiston ja seksuaaliväkivallan torjuntaan on edellytetty Lanzaroten sopimuksen artiklassa 9(1). Edellytys johtaa juurensa jo YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimuksesta²⁹ jonka mukaan lapsilla tulee olla oikeus ilmaista vapaasti näkemyksensä (artikla 12(1)). Tässä toimeenpanosuunnitelmassa kiinnitetään huomiota siihen, miten lasten osallisuutta voidaan eri tavoin edistää toimeenpanotyössä. Tarkoitus on sekä osallistaa nuoria toimeenpanosuunnitelman valmisteluun että kiinnittää huomiota lasten ja nuorten osallisuuteen tulevien vuosien työskentelyssä ja toimenpiteissä. Osallistumisella tarkoitetaan tässä yhteydessä lasten ja nuorten omasta kiinnostuksesta lähtevää mukaantuloa väkivallan vastaiseen työhön ja osallisuudella laajempaa, yhdessä lasten ja nuorten kanssa väkivallan vastaisen työn rakentamista ja siihen vaikuttamista.

5.1. Osallisuuden edistämisen kansallinen ja kansainvälinen tuki

Euroopan neuvoston käsikirja ”Listen – Act – Change - Council of Europe Handbook on children’s participation for professionals working for and with children” antaa pohjaa sille, kuinka lasten ja nuorten osallisuutta voidaan vahvistaa ja varmistaa myös Lanzaroten sopimuksen toimeenpanossa. Käsikirja pohjautuu Euroopan neuvoston suositukseen alle 18 vuotiaiden lasten ja nuorten osallisuudesta³⁰. Käsikirjassa kuvataan lasten osallisuutta moniulotteisena kokonaisuutena. Osallisuus tuottaa käsikirjan mukaan useita hyötyjä niin lapsille kuin yhteisöillekin: mm. parempaa elämää ja palveluja sekä turvallisempaa lapsuutta³¹. Tämä käsikirja kuvaa lasten ja nuorten osallistamista seitsemän muutosta tuottavan kohdan kautta: suunnittelu ja valmistelu, lasten kohtaaminen, aiheiden tunnistaminen ja priorisointi, lasten näkemysten tutkiminen, toiminnan käynnistäminen, jatkotoimenpiteet, tulosten arviointi ja heijastelu³². Lasten ja nuorten onnistunut osallisuus vaatii esimerkiksi seitsemän kohdan jatkuvaa toistoa.

Lasten osallistamisessa on tärkeää varmistaa turvallisuus, inklusiivisuus sekä eettisyys. Euroopan neuvoston käsikirja korostaa yhdeksää YK:n 12. yleiskommentissa

²⁹ Yleissopimus Lapsen Oikeuksista (1989)

³⁰ CM/Rec(2012)2

³¹ CoE 1680a14539 (coe.int) p. 15.

³² CoE 1680a14539 (coe.int) p. 16.

listattua seikkaa. Osallisuus tulee olla vapaaehtoista, kunnioittavaa, lapsille merkityksellistä, läpinäkyvää, inklusiivista, vastuullista ja turvallista ja se tulee toteuttaa (ikä- ja kehitystasoisesti) lapsiystävällisessä ympäristössä, koulutettujen aikuisten ohjaamana.³³

Kansallisessa lapsistrategiassa on oma osuus lapsista osallisina yhteiskunnassa³⁴. Kyseisessä osuudessa kiinnitetään huomiota lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointiin ja lapsibudjetointiin sekä lasten oikeuteen tulla kuulluksi ja saada tietoa. Strategian linjausten mukaisesti lasten osallisuus, oikeus tulla kuulluksi ja tiedonsaanti tulee huomioida systemaattisesti lapsia joko suoraan tai välillisesti koskevassa päätöksenteossa ja toiminnassa. Lasten näkemysten sisältö ja merkitys tulee yksilöidä päätösten perusteluissa. Tulee myös varmistaa, että kaikilla lasten kanssa toimivilla aikuisilla on riittävä ymmärrys ja osaaminen lasten osallisuuden ja toimijuuden tukemisesta. Poikihallinnollisella työskentelyllä ja vahvistamalla hyviä käytäntöjä osaksi rakenteita ja lasten arkea parannetaan entisestään lasten osallisuutta, oikeutta tulla kuulluksi ja tiedonsaantia.³⁵ Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelman nuorten kanssa tehtävä osallisuustyöskentely on toteutettu osana lapsistrategian toimeenpanoa.

Tutkimusten mukaan osallisuuden kokemus on selvästi matalampi lapsilla ja nuorilla, jotka kokevat vanhempiensa taholta henkistä tai fyysistä väkivaltaa tai esimerkiksi koulukiusaamista³⁶. Sukupuolinormeja vastaamattomilla sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvilla lapsilla ja nuorilla on Suomessa tehtyjen tutkimusten mukaan kohonnut riski kiusaamisen, häirinnän ja seksuaaliväkivallan kokemiseen kotona, koulussa ja julkisilla paikoilla³⁷. Vastaavasti vahva osallisuuden kokemuksella on todettu olevan yhteyttä parempaan koettuun elämänlaatuun, terveydentilaan, toiminta- ja työkykyyn sekä mielenterveyteen.

Väkivallaton lapsuus 2020–2025 suunnitelman toimeenpanojulkaisuun³⁸ on kirjattu vuonna 2019 asetettu toimenpide toimineen seuraavasti: "Lisätään tietoa osallisuuden kokemuksen ja turvallisuuden sekä väkivallan ehkäisyn välisistä yhteyksistä laadullisten, määrällisen ja yhdessä lasten ja nuorten kanssa tuotettujen aineistojen pohjalta, tulevaisuuden toimenpiteiden perustaksi." THL:n Sokra-hankkeen tutkijat ovat

³³ CoE 1680a14539 (coe.int) p. 18 & 19

³⁴ Kansallinen lapsistrategia, Valtioneuvoston julkaisu 2021:8, s. 33-35.

³⁵ Kansallinen lapsistrategia, Valtioneuvoston julkaisu 2021:8, s. 35.

³⁶ Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2021. Kouluterveyskyselyn tulokset. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>

³⁷ Alanko 2014, Halme 2018, Ikonen & Helakorpi 2019

³⁸ Korpilahti 2021

analysoineet osallisuuden, turvallisuuden ja väkivallan yhteyksiä vuoden 2019 Koulu-terveyskyselyaineiston pohjalta ja tuottaneet julkaisuja³⁹. Kansallisessa lapsistrategiassa, jonka toteuttaminen on poikkeihallinnollista: on sitouduttu arvioimaan ja edistämään lasten ja nuorten osallisuuden toteutumista. Tätä työtä tukemaan on julkaistu kaksi raporttia vuonna 2020 ja yksi raportti vuonna 2021 ja lisäksi Lasten kuulemisen käsikirja lainvalmistelijoille 2021⁴⁰.

5.2. Nuorten osallisuus tämän suunnitelman laatimisessa

15-17 –vuotiaiden nuorten näkemyksiä seksuaaliväkivallasta kuullaan kansallisen lapsistrategian ja Pesäpuu ry:n kanssa yhteistyössä, työryhmän osallisuustiimin tukena. Toivomme saavamme nuorilta näkemyksiä, jotka auttavat ammatillaisia ymmärtämään paremmin nuorten kohtaamaa seksuaalista väkivaltaa ja sitä, miten sitä kokeneita nuoria voidaan auttaa ja miten sitä voisi ennaltaehkäistä. Toimeenpanosuunnitelmaa tullaan muokkaamaan nuorten ajatusten pohjalta. Tätä työskentelyä voidaan jatkaa myös myöhemmässä väkivaltafoorumityössä.

5.3. Osallisuus suunnitelman toteuttamisessa ja jo meneillään olevassa työssä

Lähtökohtana on, että lasten ja nuorten täytyy tuntea omat oikeutensa sekä velvollisuutensa, että näiden toteutumisesta puhuminen olisi mahdollista. On tärkeää, että myös seksuaalisuuteen ja seksuaaliväkivaltaan liittyvistä asioista puhutaan lasten iän ja kehitystason mukaisella ja heille ymmärrettävällä tavalla. Puhuminen on mahdollista jo esimerkiksi varhaiskasvatuksessa tarinoiden, kuvien, näyteltyjen tilanteiden tai harjoittelun kautta. Näissä tilanteissa lapsen osallisuutta ja ilmaisua on tarpeen tukea.

³⁹ Virrankari L, Leemann L, Kivimäki H. 2021.

⁴⁰ <https://www.lapsenoikeudet.fi/kampanja/lapsistrategia/julkaisut/>

Lasten kanssa on hyvä keskustella ja konkreettisesti harjoitella pienestä lapsesta lähtien, miten toisia voi lähestyä ja koskettaa kunnioittavasti, millaista on ikätasoinen seksuaalisuus, miten näyttää ihastumista tai miten turvataitojen avulla voi suojata itseään. He oppivat tällöin, mitä tarkoittaa turvallinen läheisyys, aikuisuus tai kaveruus. Lisäksi he oppivat, että turvallisten aikuisten kanssa näistä asioista voi puhua ääneen, aikuiset eivät aiheista hätkähdä. Että aikuiset, myös ammattilaiset eivät hätkähtäisi näistä teemoista, tarvitaan koulutusta ja tietoa miten toimia tilanteessa oikein ja miten tukea lasten osallisuutta.

Väkivallasta kertominen on osoittautunut olevan vaikeaa. Seksuaaliväkivallasta kertominen on erityisen vaikeaa⁴¹. Se voi olla lapselle ja nuorelle vaikeaa erilaisista syistä. Esimerkiksi sateenkaarilasten ja -nuorten erityisiä syitä voi olla pelko joutua "tulemaan ulos kaapista" asiasta kertoakseen, seksuaalisen suuntautumisen kyseenalaistaminen, sateenkaari-ihmisten yleinen yliseksualisointi ja tämän vaikutus käsitykseen itsestä, pelko että tilanteesta syytetään lasta itseään sekä yleinen epäluottamus viranomaisiin ja ammattilaisiin. Kuitenkin lasten osallisuutta vahvistavaa kokemusta on jo kertynyt mm. järjestöjen ja julkisten toimijoiden yhteistyössä.

Useat järjestöt ovat aktiivisia osallisuuden edistämässä. Muun muassa:

- Pelastakaa Lapset on kehittänyt laajasti lasten osallistamiseen työkaluja ja koulutusmateriaalia ja kouluttanut ammattilaisia ottamaan lasten osallisuus huomioon palvelujen kehittämisessä. Erityinen huomio on ollut pienten lasten osallistamisessa ja kuulemisessa.⁴²
- Suojellaan Lapsia ry on kehittänyt laajassa yhteistyössä verkkoympäristöihin kohdennetut ja lasten osallisuutta edistävät Turvallisesti Digiliikenteessä, StopSlowGo -oppimateriaalipaketit 5-6-vuotiaille⁴³ ja 7-9-vuotiaille⁴⁴ lapsille edistämään digiturvaitoja ja ennaltaehkäisemään erityisesti lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa verkkoympäristöissä.

⁴¹ Lenader L. Police interviews with child sexual abuse victims: patterns of reporting, avoidance and denial. Child abuse Negl 2010;34:192-205

⁴² esimerkiksi <https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/05/20140644/kohti-lapsen-nakoista-osallisuutta-kirja.pdf>, <https://www.pelastakaalapset.fi/lapsikeskeinen-palvelumuotoilu/>, <https://www.pelastakaalapset.fi/lapsikeskeinen-palvelumuotoilu/myonteinen-tunnistaminen-ja-lapsikeskeys/>, <https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/08/12100753/pelastakaa-lapset-lapsivaikutusarviointi.pdf>

⁴³ 5-6_vuotiaat.pdf (suojellaanlapsia.fi)

⁴⁴ 7-9_vuotiaat.pdf (suojellaanlapsia.fi)

- Väestöliitto on kehittänyt pienten lasten osallistamiseen selkokieliset Puheeksi ottamisen kuvakortit⁴⁵ ja oppaan. Korttien piirroskuvat näyttävät lasten tavallisia mutta myös turvattomia seksuaalisuuteen liittyviä tilanteita. Niiden avulla lapsi voi ottaa puheeksi tai pyytää tietoa eri aiheista. Hän voi myös vain osoittaa korttia, pyytää apua tai hän voi äänestää peukulla tai ilmeellään eri tilanteisiin liittyviä tunteitaan, tunnelmiaan ja kokemuksiaan. Kortteja voi näyttää vanhempi, varhaiskasvattaja, isovanhempi tai terveydenhuollon ammattilainen. Myös puhumaton lapsi voi korttien avulla kertoa kokemuksestaan. Samalla lasten kanssa voi opetella puhumaan lapsuuden seksuaalisuudesta ja rakentaa turvallinen avoin puhumisen tapa lapsen kanssa. Kortit ja opas seuraavat WHO:n kahdeksan ikätasoisista seksuaalikasvatuksen aluetta. Kortit ja opas ovat tulostettavissa verkosta.
- Pesäpuu ry:n X-ketju –hankkeessa⁴⁶ on kehitetty osallistujilta kiitosta saaneita, hyviä ja turvallisia keskustelutapoja. Useat X-ketjuun osallistuneista henkilöistä eivät olleet koskaan aiemmin kertoneet väkivallasta. Näistä kokemuksista oppiminen ja työn edelleen kehittäminen siten, että keskustelu asiasta onnistuu, on ensiarvoisen tärkeää.
- Esimerkkinä uudenaikaisesta arjen osallisuuden työvälineenä on Pesäpuun kehittämä ”Oma Boxi”. Oma Boxi sopii nuoren ja omaohjaajan väliseen työskentelyyn ja sen kehittämistyö aloitettiin Pesäpuun ja valtion koulukotien yhteisessä Arjen osallisuuden työkalut –kehittämisprosessissa vuosina 2019–2020. Oma Boxissa on noin 70 työskentelykorttia, joiden tavoitteena on auttaa nuoria eteenpäin sijaishuollossa omaohjaajapakan, lastensuojelutietoisuuden ja nuoren elämän tärkeiden asioiden avulla. Kortit sisältävät nuorille tietoa ja tehtäviä, joita on tarkoitus työstää oman luotettavan lähiaikuisen kanssa. Korttien sisällössä on huomioitu myös Väkivallaton lapsuus –toimintapidesuunnitelmassa olevia huomioita ja siksi korteissa on noin 10 väkivalta-tietoisuuteen liittyvää korttia.

Osallisuustyön esimerkkinä yksityisen toimijan puolelta voidaan nostaa Telia, joka osallistaa lapsia ja nuoria pohtimaan digitalisaatioon liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia erilaisin kyselyin ja interaktiivisten työpajojen avulla Pohjoismaissa ja Baltiassa. Työpajat ovat tärkeä väline lisätä ymmärrystä lasten ja nuorten näkökulmasta verkkoelämää, teknologian käyttöä ja ajankohtaisia ilmiöitä. Tämä auttaa yhtiötä kohdentamaan työnsä lasten digitaalisten oikeuksien kehittämiseen alueille, joilla on heille merkitystä.

⁴⁵ <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/11/831dba42-pok-kortit-arvioitavaksi.pdf>

⁴⁶ <https://pesapuu.fi/toiminta/turvallinen-sijaishuolto/turvallisen-sijaishuollon-puolesta-x-keiju-hanke/>

VNK TÄYTTÄÄ, MINISTERIÖN JULKAISUSARJAN NIMI JA JULKAISUN VUOSI : SARJANUMERO.

Tähän tulee lisää tekstiä siitä, miten osallisuustyöskentely toteutettiin nuorten kanssa ja mitä siitä seurasi

Osa 1 - Ehkäisy

6. Miten ehkäistään lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa

6.1. Artikla 4; periaatteet

” Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin ehkäistäkseen kaikenlaisen lasten seksuaalisen riiston ja seksuaalisen hyväksikäytön sekä suojellakseen lapsia. ”

Toimet, joita jo toteutetaan

Valtiolla ja muulla julkisella vallalla kuten kunnilla ja hyvinvointialueilla on erityinen velvoite kunnioittaa, suojata ja toteuttaa perus- ja ihmisoikeuksia. Julkisen vallan on perustuslain 22 §:n mukaan turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Erityisesti oikeuksien suojeleminen ja turvaaminen sekä oikeuksien toteuttaminen edellyttävät valtiolta aktiivisia toimenpiteitä oikeuksien edistämiseksi. Valtiolla on näin kokonaisvaltainen vastuu sopimuksen täytäntöönpanosta. Vaikka julkisella vallalla on erityinen vastuu toteuttaa sopimusta, sopimuksen toimeenpanoon tarvitaan kaikkia toimijoita: myös järjestöjen ja yksityisten toimijoiden työ on olennaista oikeuksien kokonaisvaltaisen toimeenpanon onnistumiseksi.

Seksuaalirikosten ehkäisyssä mikään ehkäisyn osa-alueista (universaalitaso, selektiivinen tai indikatiivinen lapsiin/tekijöihin kohdistuva) ei ole pystynyt vielä nousemaan tutkimuksessa selvästi toista vahvemmaksi. Ylipäänsä näyttöä on vielä varsin vähän, siksi aiheen tutkiminen on tärkeää. Samanaikaisesti ehkäisyä kaikilla tasoilla on välttämättä toteutettava.

Lainsäädännön puolella merkittävää on oikeusministeriössä valmisteilla oleva rikoslain 20 lukua (seksuaalirikokset) koskeva kokonaisuudistus. Uudistuksen lähtökohdiana on hallitusohjelman mukaisesti koskemattomuus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Hallitusohjelmassa edellytetään, että rikoslain raiskausmääritelmä muutetaan suostumuksen puutteeseen perustuvaksi oikeusturvasta huolehtien.

Uudistusta valmistellut työryhmä ehdotti mietinnössään⁴⁷, että alle 16-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevat säännökset erotettaisiin aikuisia koskevista säännöksistä. Lasten koskemattomuuden suojaa vahvistettaisiin ja sääntelyä

⁴⁷ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162356>

selkeyttäisiin. Työryhmän ehdottamat muutokset merkitsisivät seksuaalirikoksina rangaistavien tekojen alan laajenemista ja rangaistusten ankaroitumista. Erityisesti lapsiin kohdistuvien sukupuoliyhteyden sisältävien seksuaalirikosten rangaistukset kovenisivat. Työryhmän mietintö on ollut lausuntokierroksella, ja kokonaisuudistuksen jatkovalmistelu on käynnissä oikeusministeriössä. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle vuoden 2021 aikana.

Toimeenpanotyön kannalta keskeistä on, että lapsella ja nuorella on jo olemassa olevien säädösten ja velvoittavien sopimusten mukaan jakamaton oikeus turvalliseen kasvu- ja kehitysympäristöön ja saada osakseen hoivaa ja huolenpitoa (SopS 60/1991). Kansallisessa säädöspohjassa tätä ja universaaleita palveluja (kuten neuvolapalvelut, varhaiskasvatus, koulu, sosiaalihuolto) koskevia sisältöjä on esimerkiksi terveydenhuoltolaissa (1326/2010), perusopetuslaissa (628/1988), varhaiskasvatuslaissa (540/2018), sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) ja lastensuojelulaissa (417/2007). Kaikille lapsille ja heidän perheilleen tarjolla olevan tuen vaikuttavuudesta on tutkimusnäyttöä. On tärkeää, että tukea on tarjolla kaikenlaisille lapsille ja heidän perheilleen, yhdenvertaisesti. Vanhempien, ammattilaisten ja viranomaisten ymmärrys lasten moninaisuudesta ennaltaehkäisee väkivaltaa. Vanhemmuustaitojen laaja-alainen varhainen tukeminen ja väestötasoinen vanhemmuuteen liittyvän tiedon jakaminen vähentävät esimerkiksi lapsen sijoituksia kodin ulkopuolelle ja väkivalta- sekä hoidon laiminlyöntitapauksia^{48 49}.

Kuten johdannossa on kuvattu, Lasta-Barnahus –mallin kehittäminen ja levittäminen on osa kuluvan hallituskauden ohjelmaa ja on keskeinen lasten seksuaaliväkivallan vastaisessa työssä. Barnahus -hankkeen yhteydessä ns. Barnahus -poliisit ovat tehneet laajan selvityksen: ”Poliisin lapsirikostutkinnan nykytila 2020” Selvityksessä pureuduttiin lapsiin kohdistuvien rikosten tutkinnan nykytilaan ja haasteisiin. Selvityksen yhteydessä toiminnan kehittämisen keskiöön ei noussut poliisin resurssien lisääminen. Tärkeimpinä kehittämiskohteina ja tavoitteina pidettiin mm. tutkinnan keskittämistä osaaVILLE lapsiin kohdistuvien rikosten tutkintaan koulutetuille tutkijoille ja tutkinnanjohtajille sekä viranomaisyhteistyön kehittäminen erityisesti syyttäjien ja sosiaalija terveystuomareiden kanssa. Tämä vaatii pysyviä ja vakiintuneita toimintamalleja sekä toiminnan seuranta, eikä onnistu yksittäisillä koulutuksilla tai tilapäisin hankereurssein. Sekä selvityksessä että Barnahus-hankkeen järjestämissä tilaisuuksissa⁵⁰

⁴⁸ Prinz RJ, Sanders MR, Shapiro CJ, Whitaker DJ. & Lutzker JR. 2009. Population-based prevention of child maltreatment: the U.S. Triple p system population trial. *Prevention Science* 2009 10(1), 1-12. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19160053>

⁴⁹ Karjalainen P. 2021. Parenting intervention to help children with behaviour problems in child protection and other family support services. Väitöskirja, Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-7144-3>

⁵⁰ <https://webcast.sst.fi/cast/verkkovalitteiset-lapsiin-kohdistuvat-seksuaalirikokset-27-8/public>

on lisäksi toistuvasti noussut esiin verkkovälitteisen lapsiin kohdistuvan seksuaalirikollisuuden torjunnassa tarvittava eri tahojen erityisosaaminen, jota maassamme on edelleen liian vähän. Erityisosaaminen koskee kaikkia oikeusprosessiin liittyviä toimijoita poliisista syyttäjiin ja tuomioistuimiin sekä koko sisote-kenttää.

Toimeenpanosuunnitelmassa huomioidaan sitä, että väkivallan ennaltaehkäisyssä miikään menetelmä ei yksin ole riittävä ja tarvitaan ennaltaehkäiseviä toimia laajasti kaikilla tasoilla sekä huomion kiinnittämistä ilmiön laajuuteen. Esimerkiksi Väestöliitto kuvaa sitä, että lasten kesken häirintä alkaa jo varhain pieninä pisaroina ja kiusoina, jotka eivät ole tarkoituksellisia. Siksi on olennaista tietää, miten häirintää esiintyy ja miten sitä voi ehkäistä rakentavasti ja leimaamatta lasta. Huomiota tulee Väestöliiton mukaan kiinnittää niin häirinnän tunnistamiseen, avoimeen puhumisen kulttuuriin, turvataitoihin ja leimaamattomaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja vahvistavaan ohjaami-

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmassa (2019) ja toimeenpanojulkaisussa (2021) on jo seuraavat toimenpiteet tai kommenttimerkinät asiaan liittyen:

- **Luku 11, tp 4.** Valtakunnallisesti on sovittu selkeät yhteistyökäytännöt lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa sisältävän laittoman kuvamateriaalin mahdollisimman nopeaksi poistamiseksi verkosta. Toiminta tapahtuu vahvassa kansainvälisessä yhteistyössä ja poistumisaikoja verkosta seurataan myös kansallisella tasolla. Huomioidaan että murrosiässä olevat nuoret ovat tunnistamisen kannalta haastava ryhmä, jonka vuoksi he ovat usein vaarassa jäädä ilman apua.
- **Luku 12, tp. 5.** Valtakunnallinen tutkimus lasten oikeusturvan toteutumisesta yksilöllisten haitan arvioiden osalta.
- **Luku 13, tp. 4 s. 67 (2021)**, kommentti toimenpidekirjaukseen: Pesäpuu ry/X-ketju-hanke: Sijaishuollossa väkivaltaa kokeneille lapsille ja nuorille pitää taata ilmoitus- ja avunsaanti matalalla kynnyksellä. Avun ja tuen saannissa on ilmennyt puutteita ja useat henkilöt ovat vaienneet asiasta jopa koko elämänsä. Sekä X-ketjulaiset että Nuorten väkivaltafoorumiin (Pesäpuu, Ensi- ja turvakotien liitto &THL) osallistuneet nuoret aikuiset ovat tuoneet esiin, että usein käy niin, että väkivallasta kerrotaan vain ystäville tai auttaviin puhelimiin/nettiin eikä muille aikuisille tai ammattilaisille. Pesäpuu ry esittää, että Nuorten väkivaltafoorumi voisi olla hyvä konsepti, jota voisi hyödyntää myös kansallisessa kehittämistyössä.

seen⁵¹.

⁵¹ Väestöliiton kuuleminen 16.11.2021

On tärkeää, että lapsilta ja nuorilta itseltään kysytään (yhdenvertaisuus ja edustuksellisuus huomioiden), miten he väkivaltaa kokevat ja miten väkivallan vastaisen työn pitäisi muuttua, että se vastaisi enemmän heidän tarpeitaan. Osallisuustyötä kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Osaltaan lasten ja nuorten kokemustiedon tuottamiseen vastaa lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma, johon sisältyy lapsiuhritutkimuksen toteuttaminen.⁵² Lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmaan sisältyy toimeenpide, jossa toteutetaan opas ja koulutuskokonaisuus vaativista erotilanteista ja eron jälkeisestä väkivallasta. Toimenpidettä koskevassa suunnitelmassa kuvataan, että lähisuhdeväkivallalla ja sen todistamisella on merkittäviä vaikutuksia lapsen kehitykseen, ja väkivalta ulottuu usein myös vanhempien eron jälkeiseen aikaan. Vaativat erotilanteet ovat myös jo itsessään haitallisia lasten hyvinvoinnille. Toimivia työmuotoja on tunnistettu väkivallan vastaisessa työssä, ja on olennaista, että ne saadaan mahdollisimman laajasti käyttöön. Siksi on päätetty toteuttaa tällainen opas ja koulutuskokonaisuus lapsia kohtavien ammattilaisten osaamisen ja valmiuksien tehostamiseksi.⁵³

Järjestöt tuottavat tärkeitä tietoja ilmiön yleisyydestä ja tuovat tietoja julkisuuteen. Esimerkiksi:

- Opetushallitus on myöntänyt Väestöliitolle valtionavustusta opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstökoulutukseen vuosina 2018-2022 lasten keho- ja tunnekasvatukseen hankkeisiin. Näissä tavoitteena on etenkin häirinnän, kiusaamisen ja väkivallan ennaltaehkäisy, ja hankkeissa kehitetään tapoja joissa lasten hyvinvointia ja kehoitsetuntoa tukien opetetaan tapoja ottaa puheeksi suostumus, oikeudet, omat rajat ja tunnistaa häirintätilanteet ns. pisarapuutumisen avulla. Lisäksi Opetushallitus on julkaisi 2021 kaksivuotisen esiopetuussuunnitelman kokeilun, jota testataan kokeilukunnissa 2021-2024.
- Pelastakaa Lapset ylläpitää Nettivihje-palvelua⁵⁴ ja tekee tiivistä yhteistyötä keskusrikospoliisin kanssa. Pelastakaa Lapset ja on osa kansainvälistä IN-HOPE-vihjepalveluverkostoa joka edistää ja nopeuttaa laittoman materiaalin poistumista netistä kansallisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä.
- Suojellaan Lapsia ry tekee kansainvälistä työtä Project Arachnid-verkostossa, joka edistää ja nopeuttaa lapsen oikeuksia loukkaavaa ja lapsiin kohdistuvaa

⁵² Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma, (toimeenpide numero 10), s. 26.

⁵³ Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma, (toimeenpide numero 11), s. 26.

⁵⁴ www.nettivihje.fi/illmoita

seksuaaliväkivaltaa todistavan kuvamateriaalin poistumista verkosta. Suojel-
laan Lapsia ry analysoi kuukausittain noin 22 000 yksittäistä kuvaa/videoa.⁵⁵

Toimenpiteet

1. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu to- teutukselle	Seuranta ja mittarit
Turvataan ja tuetaan Barnahus/Lasta –toimintamallin juurtuminen palvelujärjestelmään.	STM, SM, OM, THL, kunnat/hyvinvointialueet, yliopistolliset keskussairaalat	Vuosina 2022–2025	Seurataan tilannetta vuosittain
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
<p>STM: Barnahus/Lasta –toimintamallin leviämistä ja juurtumista tuetaan kaikille viidelle yliopistollisen keskussairaalan alueelle suunnatulla valtionavustuksella vuosina 2022–2023. THL tukee työtä kansallisesti yhdessä poliisin ja syyttäjän Barnahus-työntekijöiden kanssa. Tilannetta seurataan vuosittain Barnahus/Lasta –ohjausryhmässä, jossa on kaikkien keskeisten ministeriöiden ja muiden toimijoiden edustus. Hallitusohjelman mukaisesti tarkoituksena on levittää toimintamalli ja tuottaa pysyvä toimintamalli myös erillisten valtionavustusten päätyttyä.</p> <p>THL: Tavoitteena on, että vuoden 2025 loppuun mennessä mallin kansallisen koordinaation vastuutahot ovat pysyvästi selvillä ja sovituna.</p>			
2. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu to- teutukselle	Seuranta ja mittarit
Varmistetaan, että poliisin lapsirikostutkinnan tilaa seurataan säännönmukaisesti	SM	Vuosina 2022–2025	Seurataan tilannetta vuosittain
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
<p>SM: seurataan vuosittain jo tehdyn ”Poliisin lapsirikostutkinnan nykytila 2020” sekä tulevien selvitysten yhteydessä tehtyjen havaintojen mukaisia kehittämiskohteiden edistymistä.</p>			
3. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu to- teutukselle	Seuranta ja mittarit
Tuodaan esiin tietoja ilmiön yleisyydestä	Kaikki toimijat, mukaan lukien järjestöt	2022–2025	- Ilmiötä kuvaavien tietojen esiintuominen, seurataan mm. lapsiuhritutkimuksen tuloksia, lapsille ja nuorille suunnattujen kyselyjen ja osaamistyöskentelyn tuloksia, nettivihjepalvelun määrää sekä Global ReDirection -tutkimustuloksia

Kommentoitu [A1]: Yleistavoite on saada kaikista toimenpiteistä sellaisia, johon julkinen toimija voi kiinnittyä ja seurata edistymistä (ettei jää esimerkiksi yksittäisen järjestön varaan).

Jokaiseen toimenpiteeseen voi liittyä useampia osatoimenpiteitä (kirjataan toimeenpano kohtaan), joiden tulisi olla mahdollisimman konkreettisia ja voivat olla myös yksittäisten toimijoiden toteuttamia

⁵⁵ <https://projectarachnid.ca/en/>

			- pyritään kuvaamaan ilmiötä myös eri vähemmistöjen osalta
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
Pelastakaa Lapset: toteuttaa nettivihjepalvelua ja ilmiötä kuvaavina tietoina voidaan käyttää mm. Netti-vihjepalvelun vihjemääriä ja vihjeiden sisällön muutoksia (mm. CSAM).			
Suojellaan Lapsia ry: toteuttaa Global ReDirection- tieteellistä tutkimusta CSAM käyttäjistä, kansainvälisen asiantuntija- ja viranomaisyhteistyön vahvistaminen verkkovälitteisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisemiseksi.			

6.2. Artikla 5; Lasten kanssa työskentelevien henkilöiden rekrytointi, koulutus ja tietoisuuden lisääminen

” 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin lisätäkseen tietoisuutta lasten suojelusta ja oikeuksista niiden henkilöiden keskuudessa, jotka ovat säännöllisesti tekemisissä lasten kanssa opetus-, varhaiskasvatus-, terveys-, sosiaaliturva-, oikeus- ja poliisitoimistokoreilla ja urheiluun, kulttuuriin sekä vapaa-ajan toimintaan liittyvillä aloilla.

2. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin varmistaakseen, että 1 kappaleessa mainituilla henkilöillä on riittävä tietoa lasten seksuaalisesta riistosta ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä, keinoista tunnistaa ne ja artiklassa 12 (1) mainitusta mahdollisuudesta.

3. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti varmistaakseen, että edellytykset pääsille ammatteihin, joiden harjoittamiseen liittyy säännöllistä yhteydenpitoa lapsiin, varmistavat sen, että näihin ammatteihin pyrkiviä ei ole tuomittu lasten seksuaalisesta riistosta tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä.”

Toimet, joita jo toteutetaan

Opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt laajan toimenpideohjelman⁵⁶ kiusaamisen, väkivallan sekä häirinnän ehkäisemiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Ohjelman

⁵⁶ <https://minedu.fi/-/toimenpideohjelma-kiusaamisen-ehkaisemiseksi-keskiössä-resurssit-koulutus-ja-lainsaadannon-paivittaminen>

taustalla ovat hallitusohjelman kirjaukset syrjimättömyydestä, jokaisen lapsen ja nuoren oikeudesta koskemattomuuteen sekä nollatoleranssista koulukiusaamiselle. Ohjelman toimet toteutetaan kuluvan hallituskauden aikana. Osana ohjelmaa toteutetaan myös Tunnetaitoja ja osallisuutta varhaiskasvatukseen –hanke, jonka keskeinen lähtökohta on tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on tukea yhdessä varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja lasten vanhempien kanssa lasten tunteiden tunnistamisen ja säätelyn taitoja, vertaisuhteissa tarvittavia ns. kaveritaitoja sekä vuorovaikutustaitoja. Näiden taitojen vahvistamisen kautta voidaan ehkäistä esimerkiksi kiusaamista ja edistää lasten hyvinvointia.

Oikeusministeriö on käynnistänyt yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksen, jonka tavoitteena on mm. että "tehdään eri koulutusasteiden tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmista velvoittavat ja säädetään velvoittavista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmista myös varhaiskasvatuksessa."⁵⁷

Kuntien ja hyvinvointialueiden rooli lasten kanssa työskentelevien koulutusten ja tietoisuuden lisäämisessä on erittäin tärkeä. Esimerkiksi Tampereella on kehitetty lasten kaltoinkohteluun puuttumisen toimintamallia vuodesta 2004. Kaupungin pormestari asetti vuonna 2007 monialaisen lapsen kaltoinkohteluun puuttumisen seurantaryhmän, jossa on edustus Tampereen kaupungin perusopetuksesta, varhaiskasvatuksesta, yksityisen varhaiskasvatuksen valvonnasta, sosiaalipäivystyksestä, lastensuojelusta, lasten, nuorten ja perheiden palveluista, perheneuvolasta, perusterveydenhuollosta, nuorisopalveluista, lasten ja nuorten terveystieteiden palveluista, konsernihallinnon lakimies ja lapsiasiamies, Pirkanmaan sairaanhoitopiirin erikoissairaanhoidosta, Sisä-Suomen poliisilaitos, sekä järjestötoimijoista Setlementti Tampere, Maria akatemia, Tampereen ensi- ja turvakoti. Seurantaryhmä kokoontuu säännöllisesti 3-5 kertaa vuodessa. Seurantaryhmän tehtävänä on seurata ja edistää lasten ja nuorten kaltoinkohteluun puuttumisen moniammatillista yhteistyötä Tampereella ja tuoda esille kehittämis- ja koulutustarpeita. Yhteistyössä järjestetään vuosittain koulutusta lasten kanssa työskenteleville. Seurantaryhmä on laatinut Kaltoinkohdeltu lapsi- käsikirjan⁵⁸ ja ohjeistuksia työn tueksi niihin tilanteisiin, joissa epäillään lapseen kohdistuvaa väkivaltaa.

Oulun kaupungissa puolestaan on käynnistynyt keväällä 2021 Barnahus-hankkeen vetoisesti lapsiväkivaltatyön osaajaverkoston koulutus. Osaajaverkosta koulutetaan hallitsemaan alaikäisiin kohdistuvan kaltoinkohtelun ilmiötä, ymmärtämään väkivalta-tilanteisiin liittyviä viranomaisprosesseja sekä antamaan lapsille ja heidän perheilleen ensivaiheen psykososiaalista tukea. Lapsiväkivaltatyön osaajaverkosto koostuu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistys- ja kulttuuritoimen työntekijöistä, jotka työskentelevät lasten ja nuorten kanssa.

Turvallinen Oulu -hankkeessa (2019-2021) päätavoitteena on ollut ennalta ehkäistä alaikäisiin kohdistuvia seksuaalirikoksia Oulussa. Hankkeen tavoitteena on ollut vähentää seksuaalirikoksia ja seksuaalista häirintää ja sen uhkaa, vahvistaa lasten ja nuorten aktiivista roolia yhteisön jäsenenä, tukea perheitä ja lisätä tietoa seksuaalirikosten eh-

⁵⁷ <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM013:00/2021>

⁵⁸ https://www.tampere.fi/tiedostot/k/unnamed_7426/kaltoinkohdeltu_lapsi_kasikirja.pdf

käisemiseksi. Tavoitteena on ollut myös vahvistaa lasten, nuorten ja vanhempien media- ja turvataitoja sekä vahvistaa maahanmuuttajien yhteisöön integroitumista. Hankkeen keskeisenä tavoitteena on ollut myös ennaltaehkäistä uusintarikollisuutta sekä kuntouttaa nuoria rikoksentekejiä (Nurri-hanke). Turvallinen Oulu -hankkeessa on mm- luotu turvataitokasvatustyyppiä, jonka kautta oululaiset lapset ja nuoret ovat saaneet syksystä 2021 alkaen turvataitokasvatusta esiopetuksesta perusopetuksen loppuun saakka.⁵⁹

On tärkeää, että sosiaalihuollon ja erityisesti lastensuojelun työntekijällä on aikaa lapsille ja nuorille. Seksuaaliväkivallasta kertominen voi vaatia luottamuksellista suhdetta lapsen/nuoren ja työntekijän välille ja sopivaa aikaa, että lapsi ja nuori haluaa kertoa mahdollisista seksuaaliväkivallan kokemuksistaan.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttamassa Kysy ja kuuntele-hankeessa⁶⁰ on mallinnettu sijoitettujen lasten lapsikohtaisen valvonnan sisältöjä ja rakennetta. Sosiaalityöntekijän tueksi on laadittu tarkistuslista lapsen kanssa säännöllisesti (vähintään kerran vuodessa) ja systemaattisesti keskusteltavista teemoista. Lista sisältää lapsen kohdistuvan kaltoinkohtelun ja erilaisten väkivallan muotojen kokemukset. Sijaishuollon lapsikohtaisen valvonnan mallin ja siihen sisältyvät välineet levitetään kaikille hyvinvointialueille sosiaalityöntekijöiden käyttöön ja työn tueksi. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden osaamista väkivallan puheeksi ottamiseen tuetaan muun muassa verkkokokou-
lutusten avulla⁶¹.

Kommentoitu [A2]: -> tähän erityisesti toiveissa saada nuorten ajatuksia

⁵⁹ www.turvataitokasvatus.fi

⁶⁰ thl.fi/kysyjakuuntele

⁶¹ www.thl.fi

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmassa (2019) ja toimeenpanojulkaisussa (2021) on jo seuraavat toimenpiteet asiaan liittyen:

- **luku 7, tp 5.** Tehdään selvitys lapsille ja nuorille vapaaehtoista kaveri-/tukihenkilötoimintaa järjestävien toimijoiden turvallisuuteen liittyvistä käytännöistä.
- **Luku 8, tp 1.** Lapsi- ja perhepalveluissa (neuvola, varhaiskasvatus, koulu ml. opiskeluhoito, sosiaalihoito, lastensuojelu, kasvatus- ja perheneuvola, erikoissairaanhoido, järjestöt ja kirkon perheneuvonta) 1) Otetaan järjestelmällisesti puheeksi lapsen turvallisen kasvun ja kasvuympäristön edellytykset. Huomioidaan maahanmuuttaja- ja pakolaistaustaisten vanhempien kulttuurisensitiivisen tiedon tarve ja tuki hyvään vanhemmuuteen. 2) Selvitetään yhdessä perheen kanssa väkivallan riskitekijöitä.
- **Luku 9, tp 4.** Kiusaamisen, väkivallan sekä häirinnän uhan ja kokemusten (ml. verkkovälitteinen väkivalta) puheeksi otto varmistetaan kaikissa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä kuraattori- ja psykologipalvelujen asiakaskontakteissa. Kehitetään tähän sopivia työkäytänteitä ja työkaluja sekä tarjotaan koulutusta ja ohjausta. Huomioidaan erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret puheeksi oton varmistamisessa sekä työkalujen, koulutusten ja ohjauksen kehittämisessä.
- **luku 9, tp 6.** Urheiluseurojen ja muuta ohjattua liikuntaharrastustoimintaa järjestävien tahojen tulee ottaa systemaattisesti käyttöön ohjeet loukkaavan kohtelun, kiusaamisen ja häirinnän vastaiseen työhön. Ohjeet sisältävät esim. ohjaajien ja valmentajien kouluttamisen tunnistamaan kiusaamiseen, häirintään ja ulkopuolelle jättämiseen liittyviä tilanteita harrastusympäristöissä, sekä ikätasoisien puuttumisen näihin tilanteisiin.
- **luku 9, tp 7.** Kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän esiintymistä koulujen liikunnanopetuksessa ja koulujen aamu- ja iltapäivätoiminnassa sekä ohjatussa urheilussa ja liikuntaharrastustoiminnassa kartoitetaan säännöllisesti valtakunnallisilla tutkimuksilla, jotta voidaan arvioida toimenpiteiden vaikutuksia.
- **luku 10, tp 2.** Lisätään ensi vaiheessa seksuaaliväkivaltaan ja sen ehkäisyyn liittyvää koulutusta terveydenhoitajien ja kättilöiden perus- sekä täydennyskoulutuksen sisältöihin, huomioiden myös erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret. Toimenpidesuunnitelman väliarvioinnin jälkeen vuonna 2022 koulutusta laajennetaan myös muille ammattiryhmille.
- **luku 11, tp 1.** Lasten ja nuorten parissa arjessa toimiville järjestetään täydennyskoulutusta lapsiin kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta, seksuaalisesta riistosta ja seksuaaliväkivalta digitaalisessa mediassa. Lisäksi kehitetään toimintatapoja, joilla lapsia ja nuoria ohjataan ja opetetaan toimimaan nykyistä tiedostavammin sosiaalisessa mediassa, ymmärtämään oikeuksiaan ja vaikutusmahdollisuuksiaan houkuttelutilanteissa.
- **luku 11, tp 5.** Viranomaisilla ja ammattilaisilla on riittävä tieto ja resurssit puuttua verkkovälitteisiin lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin. Moniammatillisen viranomais- ja järjestötyön kehittämisessä ja kansallisissa ohjeistuksissa huomioidaan seuraavat ohjeistukset: UN Guidelines regarding the implementation of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography (UN 2019) ja Guidelines to respect, protect and fulfill the rights of the child in the digital environment - Recommendation CM/Rec(2018)7 of the Committee of Ministers (CoE 2018).
- **luku 12, tp 3.** Lisätään psykiatrian alan lääkäreiden ja psykologien koulutukseen haitan arvioinnin sisältöjä ml. oikeuspsykiatriset/oikeuspsykologiset ja juridiset näkökohdat vuoteen 2022 mennessä.
- **luku 12, tp 4.** Lisätään tietoa seksuaaliväkivallan haitallisuudesta ja haitan arvioinnin perusteista sidosryhmissä järjestämällä kohdennettua koulutusta (luennot, kurssit) edunvalvojille, poliiseille ja syyttäjille, tuomareille ja asianajajille.
- **luku 13.4, tp 2.** Väkivaltatietoisien sijaishuollon osaamisen edellytys vahvistetaan osaksi sijaishuoltopaikkojen hankintaa, valintaa ja seurantaa kunta- ja lapsikohtaisella tasolla sekä perhe- että laitoshoidossa. Väkivaltatietoinen osaaminen ja lapsille annettava turvataitokasvatus sisällytetään lastensuojelulaitosten omavalvontasuunnitelmiin.
- **luku 13.4, tp.3.** Vahvistetaan lasten ja nuorten tietoutta oikeudestaan turvallisiin, väkivallattomiin suhteisiin ja ympäristöihin sijaishuollossa ja valmiutta tunnistaa tietyt teot ja käytännöt väkivallaksi. Kehitetään lapsille suunnattua materiaalia siitä, mitä väkivalta on erityisesti sijaishuollossa. Väkivallan ilmoituskäytäntöihin luodaan kansallinen toimintamalli.
- **luku 13.5, tp 1.** Luodaan koulutuspaketti seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta sekä sateenkaariperheistä lasten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten käyttöön (esim. kouluterveydenhoitajat, kuraattorit ja muut opiskeluhoollon toimijat, lastensuojelun ammattilaiset). Koulutuksessa annetaan valmiudet tunnistaa nämä lapset ja nuoret sekä tietoa heidän hyvinvointiinsa vaikuttavista tekijöistä, väkivaltariskistä ja keinoista pienentää sitä.
- **luku 13.5, tp 2.** Koulutuspaketti seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta sekä sateenkaariperheistä on luotu vuosina 2020–2022 ja koulutuspilotti on toteutunut vuosina 2023–2025.

Järjestöissä edistetään monin tavoin lasten ja nuorten sekä lasten parissa työskentelevien ammattilaisten ja vanhempien tietoisuutta lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivaldasta. Esimerkiksi Pelastakaa Lapset ja Suojellaan Lapsia tuottavat tietoa, oppaita ja materiaaleja sekä tarjoavat koulutuksia asiaan liittyen. Väestöliitto tuo esiin⁶² sitä, että lasten ikätasoiseen seksuaalisuuteen ja seksuaalikasvatukseen tulee kiinnittää huomiota ja edellyttää lasten kanssa toimivien ammattilaisten koulutusta, jotta lapsille tataan tasa-arvoisesti puheysteys turvalliseen aikuiseseen, oikeat sanat keholle ja tiedot turvataidoista, lasta, henkilöstöstä ja perheitä voimavaraistavalla, aktiivisella ja myönteisellä otteella. Lasten kanssa työtä tekeillä ammattilaisilla tulisi olla seuraavat lasten turvalliseen kehityksen turvaamiseen vahvasti kuuluvat tiedot ja taidot:

- Lasten ikätasoinen seksuaali- ja turvataitokasvatus eli kehotunnekasvatus tarkoittaa, että lasten parissa toimivat ammattilaiset saavat koulutuksella voimavarat, tiedot, taidot ja uusimmat malit ja materiaalit mm.
- Puhua luontevan avoimesti, ilman häpeää ja tabuja lapsen kehoon, kehitykseen ja kehon toimintoihin liittyvistä asioista.
- Tunnistaa lapsen tavanomainen seksuaalinen käytös ja kehitys, ohjaamaan siinä ja erottamaan se huolestuttavasta.
- Tunnistaa ja puuttua lasten kokemaan seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyvään kiusaan/häirintään (lasten tai aikuisten taholta); ennaltaehkäisevästi, leimaamatta ja rankaisematta, tunne- ja vuorovaikutustaitoja vahvistaen.
- Tunnistaa lapsen seksuaalinen oireilu, ja ohjata lapsi turvallisesti avun piiriin. Osata ilmoitusvelvollisuus. Suhtautua asiaisesti ja rankaisematta lapsen oireiluun.
- Opettaa turvataitoja voimavarakeskeisesti, taito-opetuksena arjen vuorovaikutustilanteissa. Opettaa digiturvataitoja kaikkein pienimmillekin.
- Tukea lapsen myönteistä kehonkuvaa, kehoitsetuntoa, oman ja toisten kehon kunnioittamista ja oikeutta päättää kosketuksesta.
- Toimia sukupuolitietoisesti ja tasa-arvoisesti.
- Tukea vanhempia kehotunnekasvatuksessa.

Lapsiin kohdistuvan seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseen tarkoitettuja materiaaleja on koottu mm. THL verkkosivustolle⁶³.

Erityisesti järjestöissä työskentelee myös vapaaehtoisia ja tämä on tarve huomioida koulutuksissa. Esimerkiksi MLL kiinnittää tähän huomiota vaatimalla lasten ja nuorten puhelimen ja chatin vapaaehtoisilta päivystäjiltä rikosrekisteriotteen sekä kouluttamalla päivystäjiä seksuaalisesta väkivallasta ja häirinnästä ja siitä, mistä lapsi tai nuori voi hakea apua. MLL kouluttaa ammattilaisia, miten suojata lasta ja nuorta seksuaaliselta houkuttelulta ja häirinnältä digitaalisissa ympäristöissä. MLL:lla ja Pelastakaa Lapsilla on myös yhteinen koulutuskierros, joka jatkuu vuoden 2022. Ammattikasvattajille MLL:lla on myös tehtäväkortit verkkoturvallisuudesta ja seksuaalisesta häirinnästä ja aiheesta on myös Nuortennetissä, jota ammattikasvattajat voivat hyödyntää opetustyössä. MLL:n Vanhempainnetissä on laaja grooming ja seksuaalisen häirinnän -artikkelikokonaisuus.

⁶² kuuleminen 16.11.2021

⁶³ www.thl.fi

Toimenpiteet

4. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Laaditaan kiusaamisen ehkäisyn sivusto, jonka tavoitteena on antaa käytännön ohjeita sekä konkreettisia toimenpiteitä kiusaamisen ehkäisyyn kouluissa ja oppilaitoksissa. Sivusto sisältää myös häirinnän ehkäisyn. (OPH)	OKM, OPH	2022–2025	Toteutetaan ja seurataan osana varhaiskasvatukseen, kouluille ja oppilaitoksille suunnattavaa kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelmaa
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
OKM: Osallisuuden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy huomioidaan osana varhaiskasvatuksen ja opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutusta.			
5. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Vahvistetaan häirintäyhdyshenkilötoimintaa korkeakouluissa	OKM, OPH, SAMOK, SYL	2022–2023	Toteutetaan ja seurataan osana varhaiskasvatukseen, kouluille ja oppilaitoksille suunnattavaa kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelmaa
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
OKM:			
<ul style="list-style-type: none"> - Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt Suomen opiskelijakuntien liitto SAMOKin Yhdenvertaisuutta korkeakouluihin 2021-2022 -hankkeelle (ajalle 1.5.2021 - 30.4.2023) erityisavustuksen - Avustuksella toteutetaan Suomen opiskelijakuntien liiton, SAMOK projektirahoitushakemuksen mukainen projekti, jolla lisätään korkeakoulu yhteisöjen osaamista yhdenvertaisuussuunnittelusta ja sen käytännön toteutuksesta, keskittyen erityisesti häirintäyhdyshenkilötoiminnan vahvistamiseen. Hankkeen suunnittelussa ja toteutuksessa tehdään aktiivisesti yhteistyötä Suomen ylioppilaskuntien liiton kanssa (SYL). 			
6. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Vahvistetaan sitä, että sosiaalihuollon ja lastensuojelun työntekijöillä on riittävästi aikaa ja valmiuksia puhua lapsen ja nuoren kanssa seksuaaliväkivalta.	STM, THL, hyvinvointialueet, kunnat, järjestöt	2022–2025	- seurataan kouluterveyskyselyn sijoitettujen lasten moduulin vastauksia (toteutetaan seuraavan kerran suunnitelmakauden lopussa)

Toimeenpano vuosina 2022–2025			
<p>THL ja STM: Kysy ja kuuntele –hanke toteuttaa osittain tätä ja tukee kuntien/hyvinvointialueiden työtä tässä. Lastensuojelun asiakassuunnitelmapohjaan on tulossa kysymys lapsen ja sosiaalityöntekijän taapamisista sekä niiden toteutumisesta. Systemisen lastensuojelun mallin levittäminen toteuttaa myös osittain tätä sekä Tulevaisuuden sote-hankkeessa mahdollisuus huomioida. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden uusi asiakastyön mitoitus lastensuojelulakiin helpottanee tätä.</p>			
7. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
<p>Vahvistetaan seksuaalikasvatusta ja sen laatua kansallisesti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Kannustamalla ja tukemalla korkeakouluja lisäämään seksuaalikasvatusta koskevia sisältöjä opettajankoulutukseen. 2) Kannustamalla kuntia/hyvinvointialueita ja muita työnantajia lisäämään ammattilaisten täydennyskoulutusta seksuaalikasvatuksesta. 	<p>STM, OKM, THL, OPH, kunnat, hyvinvointialueet</p>	<p>2022–2025</p>	<ul style="list-style-type: none"> - järjestetyt koulutukset - lisätyt materiaalit THL:n sivuille - puheeksioton välineiden kehittäminen
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
<p>Lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa voidaan sisällyttää erilaisiin ja eri toimijoiden tuottamiin väkivaltatyön koulutuspaketteihin ammattilaisille.</p> <p>THL antaa tukea koulutussisältöjen kansalliseen kehittämiseen kokoamalla seksuaaliväkivaltaa koskevia materiaaleja omille VäkiValta-aihesivustolleen ja THL:n verkkokouluun. Tietoa voidaan välittää valtakunnallisen perhekeskusverkoston kautta hyvinvointialueen perhekeskustoimijoille⁶⁴</p> <p>Suojellaan lapsia ry: tuottaa kuntien ja hyvinvointialueiden työtä tukevaa materiaalia. Mm. Isot tunteet tulevat ja menevät sekä Salaisuuskirjat.</p> <p>Pelastakaa Lapset ry: toteuttanut kyselyn vuonna 2021 ammattilaisille siitä, millaista materiaalia tarvitaan ja tulee tuottamaan uutta materiaalia aiheeseen liittyen vuonna 2022.</p> <p>ETKL: Hyödynnetään toisten / yhteisiä koulutusmateriaaleja ammattilaisten koulutuksissa (väkivaltatyön asiantuntijat, sosiaalityöntekijät ym). Lisätään tietoa Apua ammattilaisille sivulle.</p>			

⁶⁴ <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perhekeskus/valtakunnallinen-perhekeskusverkosto>

6.3. Artikla 6; Lasten koulutus

” Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että lapset saavat perus- ja keskiasteen koulutuksessa heidän kehittyvän kykynsä mukaisesti tietoa seksuaalisen riiston ja seksuaalisen hyväksikäytön riskeistä samoin kuin keinoista suojella itseään. Tämä tieto, jota annetaan yhteistyössä vanhempien kanssa silloin kun tämä on asianmukaista, annetaan yleisemmän seksuaalisuutta koskevan tiedon yhteydessä ja siinä kiinnitetään erityistä huomiota vaaratilanteisiin, erityisesti niihin, jotka liittyvät uuden informaatio- ja viestintäteknologian käyttöön. ”

Toimet, joita jo toteutetaan

Lasten kohtamaan seksuaaliväkivallan ehkäisyyn on keinoja. Asiaa on kuvattu laajasti muun muassa opetushallituksen⁶⁵ ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilla:

- Väkivallaton lapsuus verkkosivujen osiot koskien seksuaaliväkivaltaa⁶⁶ sekä turvataitokasvatusta ja seksuaalikasvatusta⁶⁷
- Väkivallan ehkäisyosion osiot koskien seksuaaliväkivaltaa⁶⁸ ja seksuaalikasvatusta väkivallan ehkäisyssä⁶⁹ sekä turvataitokasvatusta⁷⁰.

Sivut sisältävät runsaasti linkkejä myös toisiin asiaa koskeviin sivustoihin, kuten järjestöjen toimintaan.

Oppilas- ja opiskelijahuollon kuraattorit, psykologit sekä terveydenhoitajat toteuttavat ryhmätapaamisia mm. seksuaaliväkivallan ehkäisystä. Seksuaaliterveyttä käsitellään terveystarkastuksissa ja annetaan seksuaaliterveysneuvontaa. Väkivallasta, sen uhkasta ja seksuaalisesta häirinnästä kysytään ainakin 8. luokan laajan terveystarkastuksen esitietolomakkeessa. Toisen asteen terveystarkastuksissa kysytään mm. lähisuhdeväkivallasta.

Kunnissa on omia tapojaan tuottaa turvataitokasvatusta ja se materiaaleja. Esimerkiksi Oulun kaupunki on turvataitokasvatukseensa tuottanut useita julkaisuja⁷¹. Julkaisuissa

⁶⁵ <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/seksuaalisen-hairinnan-vastainen-tyo>

⁶⁶ <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankeet/vakivallaton-lapsuus-toimenpidesuunnitelma/seksuaalivakivalta>

⁶⁷ <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankeet/vakivallaton-lapsuus-toimenpidesuunnitelma/vakivalta-ja-turvataitokasvatus-kodin-ulkopuolisissa-toimintaymparistoissa>

⁶⁸ <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta>

⁶⁹ <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta/seksuaalikasvatus-seksuaalivakivallan-ehkaisyssa>

⁷⁰ <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/vakivallan-ehkaisy/lapsiin-kohdistuva-vakivalta-turvataitokasvatus>

⁷¹ <https://www.ouka.fi/oulu/kehittamishankkeet/turvallinen-oulu-hanke> ; <https://www.turvataitokasvatus.fi/>

on sekä lapsille suunnattuja sarjakuvakirjoja että myös ammattilaisille ja vanhemmille tarkoitetuissa kirjoissa lapsille omia tehtäviä.

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmassa (2019) ja toimeenpanojulkaisussa (2021) on jo seuraavat toimenpiteet asiaan liittyen:

- **luku 7, tp 3.** Sisällytetään velvoite lapsen ikä- ja kehitystaso huomioivasta seksuaalikasvatuksesta kansallisiin ohjeisiin (Vasu-perusteet ja esi- ja perusopetuksen OPS-perusteet) huomioiden erityisesti nk. haavoittuvat ryhmät
- **luku 7, tp 4.** Varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen henkilöstön tietoja ja taitoja ikätasoisesta turvataito- ja seksuaalikasvatuksesta lisätään täydennyskoulutuksen avulla. Huomioidaan erityisesti nk. haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten erityistarpeet.
- **luku 11, tp 2.** Perusopetusikäiset lapset ja nuoret ovat saaneet koulutusta turvataidoista digitaalisessa mediassa valtion erityisavustusta saaneissa kunnissa. Koulutuksen myötä lapsilla ja nuorilla on perustason digiturvataidot, käsitys digitaalisen median riskeistä ja keinoja toimia turvallisesti verkossa. Kehitettyjä toimintatapoja voidaan hyödyntää muiden perusopetuksen järjestäjien toiminnassa valtakunnallisesti.

Useat järjestöt tuottavat suoraan lapsille suunnattuja materiaaleja ja viestintää. Esimerkiksi:

- Yksi käytettävissä oleva, vapaasti verkostosta saatava malli on Väestöliiton ja Oulun yliopiston⁷² kehittämä Pesarapuuttumisen malli⁷³. Pesarapuuttumisen avulla on mahdollista lapsia leimaamatta, etukäteen puuttua lasten väliseen, satunnaiseen väkivallan käyttöön ja kaikenlaiseen häirintään. Netistä on saatavilla muun muassa luentoja pesarapuuttumisesta ja kaveritaidoista sekä videoita aiheesta.
- Järjestöt (mm. MLL, Pelastakaa Lapset ja Suojellaan Lapsia) tuottavat materiaaleja lapsille, vanhemmille ja lasten parissa työskenteleville aikuisille ja ammattilaisille lapsiin kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta ja seksuaaliväkivalta, sen ennaltaehkäisystä, puheeksiottamisesta ja turvataidoista. Materiaaleja voidaan hyödyntää laajasti osana lasten turvataitokasvatusta.
- Muun muassa Rikosuhripäivystyksen verkkosivuilta⁷⁴ sekä MLL:n Nuortennetti-sivustolla on myös saatavissa tietoa mistä saa tukea ja apua⁷⁵.

⁷² Jeikki 1 –hanke, Tuija Huukin

⁷³ <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/pesarapuuttuminen-kiusaamisen-ennaltaehkaisyyn/>

⁷⁴ [Lapsi ja nuori rikoksen uhrina - Rikosuhripäivystys \(riku.fi\)](https://www.nuortennetti.fi/apua-ja-tukea/apua-seksuaaliseen-hairintaan-ja-vakivaltaan/)

⁷⁵ <https://www.nuortennetti.fi/apua-ja-tukea/apua-seksuaaliseen-hairintaan-ja-vakivaltaan/>

Toimenpiteet

8. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Tuotetaan tietoja ja materiaaleja, joiden avulla lapset ja nuoret saavat perus- ja toisen asteen koulutuksessa heidän ikä- ja kehitystasoonsa sopivaa tietoa lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivalta- ja turvataidoista, ml. seurusteluväkivalta. Huomioidaan työssä erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret.	Kunnat ja hyvinvointialueet, yhteistyössä järjestöt	2022–2025	<ul style="list-style-type: none"> - Eri toimijoiden tuottamien koulutusten lukumäärä - tavoitetut luokat ja kansalaiset - tuotetusta materiaalista ja koulutuksista kerätty palaute.
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
<p>Pelastakaa Lapset: tuotetaan lasten parissa toimiville aikuisille, ml. lasten vanhemmat, materiaalia useilla eri kielillä, jolla tuetaan aikuisten kykyä tarjota lapsille heidän ikä- ja kehitystasoon sopivaa tietoa lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ja turvataidoista.</p> <p>Ensi- ja turvakotien liitto: lisätään Nettiturvakodin lasten ja nuorten sivuille tietoa ja materiaalia seksuaalisesta häirinnästä, groomingista, seurusteluväkivallasta. Tehdään mm. testi: Mitä on seksuaalinen häirintä/ väkivalta sekä lisätään ohjeet lapsille ja nuorille tilanteeseen, jos he kohtaavat seksuaalista häirintää.</p> <p>Suojellaan Lapsia ry ja aluehallintovirastot: Jatketaan Turvallisesti Digiliikenteessä, STOPSLOWGO digiturvaitomateriaalien juurruttamista varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen ammattikasvattajille. Aineistopankki löytyy Suojellaan Lapsia ry:n nettisivuilta.</p> <p>MLL: Tuotetaan vanhemmille ja lasten kanssa toimiville ammattikasvattajille sekä nuorisotyöntekijöille materiaalia seksuaalisesta häirinnästä ja houkuttelusta netissä ja peleissä sekä digiturvataidoista sekä turvallisuudesta ja hyvinvointia lisäävästä mediankäytöstä MLL:n Vanhempainnettiin sekä nuorille Nuortennettiin.</p> <p>Väestöliitto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tuotetaan lasten parissa toimiville ammattilaisille ja vanhemmille tietoa, taitoja, malleja ja materiaalia avoimen puhekultuurin, lasten ikätasoisien seksuaalisen kasvun ja kehityksen, kehoitsetunnon, seksuaalioikeuksien ja turvataitojen tukemiseksi voimaannuttamisen avulla. - Tuotetaan urheilun parissa toimiville Et ole yksin tukipalvelu, johon seksuaaliväkivallan ja häirinnän, epäasiallisen käytöksen tai kiusaamisen kohteeksi joutunut urheilija tai urheilutoimija voi olla yhteydessä ja saada apua. Valtakunnallisen tukipalvelun lisäksi vahvistetaan lasten ja nuorten itsemääräämisoikeutta sekä lisätään vanhempien ja valmentajien tietoja nuorten kokeman väkivallan ja häirinnän ehkäisystä. - Ylläpidetään pojiksi itsensä identifioiville puhelin- ja verkkopalvelu, josta he saavat apua mieltä askarttaviin asioihin. - Tuotetaan nuorille suunnattuja materiaaleja seksuaalisuudesta Hyvä kysymys -verkkopalveluun. 			

9. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Eri toimijat yhteistyössä tekevät seksuaalisesta häirintään ja väkivalta -aiheisiin liittyvää yhteistyötä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien kanssa ja tekevät vierailuja varhaiskasvatuksen yksiköihin ja oppilaitoksiin	OPH, Kunnat ja hyvinvointialueet (oppilas- ja opiskeluhuolto), järjestöt	2022–2025	- Tavoitetut luokat ja kansalaiset. - Materiaalien latausmäärät
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
<p>Opetushallitus on jo tehnyt aihetta koskevaa materiaalia, esimerkiksi https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/opus_seksuaalisen_hairinnan_ennaltaehkaisemiseksi_ja_siihen_puuttumiseksi_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf. Opetushallituksen materiaalien lisäksi eri toimijoiden yhteistyöllä pystytään tukemaan varhaiskasvatuksen yksikköjen ja koulujen seksuaalikasvatuksessa.</p> <p>ETKL: Eri ikäisille lapsille ja nuorille suunnattua työskentelyä turvallisuuden vahvistamiseksi, omien rajojen tunnistamiseksi ja uhkaavissa tilanteissa toimimiseksi. Koulu/oppilaitosvierailuilla otetaan väkivallan eri muodot puheeksi, myös seksuaaliväkivalta. Seurusteluväkivalta on oma teemansa ja siitä on olemassa paketti yhdistysten käyttöön kouluilla/oppilaitoksissa. Hyödynnetään yläkouluille ja toisen asteen oppilaitoksiin tehtyä My Space Not Yours -väkivallan vastaista materiaalia ja toimintatapoja (ryhmät ja yksittäiset tunnit).</p> <p>Pelastakaa Lapset ja Mannerheimin lastensuojeluliitto: järjestävät yhdessä koulutuskierroksen seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta ja väkivallasta sekä lasta suojaavista digiturvataidoista.</p> <p>Suojellaan Lapsia ry: juurruttaa TurvallisestiDigiliikenteessä, STOPSLOWGO-oppimateriaaljea varhaiskasvatukseen ja alkuopetukseen lapsia osallistaen.</p>			

6.4. Artikla 7; Ennalta ehkäisevät interventio-ohjelmat tai -toimenpiteet

”Kukin sopijapuoli varmistaa, että henkilöillä, jotka pelkäävät voivansa syyllistyä tämän sopimuksen perusteella kriminalisoituun rikokseen, on asianmukaisesti mahdollisuus päästä tehokkaisiin ennalta ehkäiseviin interventio-ohjelmiin tai -toimenpiteisiin, jotka on suunniteltu rikoksenteoriskin arvioimiseksi ja ehkäisemiseksi.”

Toimet, joita jo toteutetaan

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmassa (2019) ja toimeenpanojulkaisussa (2021) on jo seuraavat toimenpiteet asiaan liittyen:

- **luku 10, tp 2.** Tehdään THL:n toimesta osana Barnahus-hanketta vuoteen 2023 mennessä selvitys saatavilla olevista pedofiilisiä ja hebefiilisiä taipumuksia omaavien henkilöiden hoito-ohjelmista ja niiden asiakasmääristä. Pedofiilisiä ja/tai hebefiilisiä taipumuksia omaavien henkilöiden tehokkaiden hoito-ohjelmien saatavuutta parannetaan valtakunnallisesti tehdyn selvityksen mukaisesti.

Barnahus-hankeen raportissa on tuotettu mallinnus pedofiilisiä ja hebefiilisiä taipumuksia omaavien henkilöiden tehokkaista hoitopoluista⁷⁶. Mallinnus sisältää suuntaviivat sille, miten palvelut saatetaan nykyistä enemmän järjestökentän vastuulta julkisen palvelun maksuttomaksi toiminnaksi. Seuraava konkreettinen toimenpide on toimijoiden sitouttaminen mallinnuksen pilotointiin ja arviointiin. Onnistuminen vaatii kordinoivan henkilön nimittämistä esimerkiksi THL:lle.

Ennalta-ehkäisyä toteutetaan monen toimijan työnä. Muun muassa:

- Pelastakaa Lapset on tuottanut yhteistyössä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen kanssa Mielen-terveystalo.fi-sivustolle omahoito-ohjelman henkilöille, jotka ovat huolissaan omasta lapsiin kohdistuvasta seksuaalisesta kiinnostuksestaan.
- MLL on yhdessä Pelastakaa Lapset ry:n kanssa osa Kansallisen audiovisuaalisen instituutin (Kavi) koordinoimaa Finnish Safer Internet Centreä, joka kehittää lasten ja nuorten turvallisuutta mediassa ja internetissä tuottamalla aineistoja ja koulutusta lapsille, nuorille, vanhemmille sekä ammattilaisille.
- Koordinaatin grooming-työssä⁷⁷ on koottu eri järjestöjen ja toimijoiden yhteistyönä yhteen mm. kaikki Suomesta löytyvä groomingiin liittyvä materiaali yksiin kansiin sekä tuotettu opas ilmiöstä ja koulutettu nuorisotyöntekijöitä ympäri Suomea.
- Suojellaan Lapsia ry on kehittänyt interventiona toimivan ReDirection tutkimuskyselyn ja datankeruun pimeän verkon puolelle sekä sen tuloksien ReDirection omahoito-ohjelman henkilöille, jotka etsivät, käyttävät ja levittävät laiota lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa kuvamateriaalia

⁷⁶ Taivaloja N. & Nurminen N. 2020.

⁷⁷ <https://www.koordinaatti.fi/fi/koordinaatti/palvelut/kehittaminen/grooming-hanke>

(CSAM). Verkkovälitteisten lapsiin kohdistuvien seksuaaliväkivaltarikosten ennaltaehkäisemiseksi tuotettu ReDirection omahoito-ohjelma on kehitetty vahvassa erityisasiantuntijayhteistyössä Suojellaan Lapsia ry:n asiantuntijoiden ja Rikosseuraamuslaitoksen asiantuntijoiden (Nurminen & Ylipekka) sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) IT-psykiatrian ja psykososiaalisten hoitojen linjan/Mielenterveystalo.fi asiantuntijoiden kanssa. ReDirection ohjelma on käytettävissä anonyymisti myös pimeään verkon puolella.

Toimenpiteet

10. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Henkilöille, jotka ovat riskissä syyllistyä lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin, pilotoidaan valtakunnallisesti THL:n ja Barnahus-hankkeen tuottamaa mallia.	STM, THL, kunnat, hyvinvointialueet, yliopistosairaalat, järjestöt	2022–2025	Hyvinvointialuetasolla (ja muilla tasoilla) tavoitetut asiakasmäärät
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
<p>THL ja Barnahus-hanke keskiössä, mutta edellyttää omaa resurssointiaan, esimerkiksi koordinoivaa asiantuntijaa THL:lle.</p> <p>Tarkoituksen on, että tuotettavassa mallissa hyödynnettäisiin mm. Suojellaan Lapsia ry:n ReDirection tutkimusdataa ja akateemisessa yliopistoyhteistyössä tuotettua tutkimusta.</p>			
11. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Tiedotetaan matalan kynnyksen omahoito-ohjelmista valtakunnallisesti ja madalletaan potentiaalisten seksuaalirikollisten kynnystä hakeutua hoitoon mm. tuottamalla tietoa lapsikohteisesta seksuaalisuudesta.	Yhteistyössä kunnat, hyvinvointialueet ja järjestöt		<ul style="list-style-type: none"> - Omahoito-ohjelma sivustojen kävijämäärät ja käyttäjämäärä 2022 - palautteet materiaalista
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
<p>Palveluiden tulisi perustua matalaan kynnukseen, maksuttomuuteen ja luottamuksellisuuteen. Esimerkiksi terveyskeskusten nykyisistä henkilöstä täydennyskoulutettaisiin henkilöitä, joilla valmiuksia tukityöhön ja palveluohjaukseen, koulutuksessa voidaan hyödyntää järjestöjen asiantuntemusta (esim. Serita, Välitä!, SeriE, Suojellaan Lapsia ry).</p> <p>Pelastakaa Lapset ry: tuotetaan materiaalia lapsikohteisesta seksuaalisuudesta, materiaali valmistamassa 2022–2023</p>			

12. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Lisätään tutkimusta henkilöistä, jotka etsivät, käyttävät ja levittävät laitonta lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa kuvamateriaalia.	Yliopisto ja järjestöyhteistyössä toteutettava .	2022–2023	Tutkimuskyselyyn vastanneiden henkilöiden määrä, tieteellisten tutkimusartikkelien määrä, omahoito-ohjelman käyttäjämäärät ja arviointi.
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
Suojellaan Lapsia ry kansainvälisessä akateemisessa tutkijayhteistyössä			

6.5. Artikla 8; Suurelle yleisölle tarkoitetut toimenpiteet

” 1. Kukin sopijapuoli edistää tai järjestää suureen yleisöön kohdistuvia tietoisuutta lisääviä kampanjoita, jotka tarjoavat tietoa lasten seksuaalisesta riistosta ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä sekä siitä, mihin ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä.

2. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin ehkäistäkseen tai kieltääkseen sellaisen materiaalin jakamisen, jossa mainostetaan tämän sopimuksen perusteella kriminalisoituja rikoksia. ”

Toimet, joita jo toteutetaan

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmassa (2019) ja toimeenpanojulkaisussa (2021) on jo seuraavat toimenpiteet asiaan liittyen:

- **luku 10, tp 4.** Lisätään turvataitoja ja seksuaalikasvatusta koskevia sisältöjä äitiys- ja lastenneuvolapalvelujen kansallisiin ohjeisiin ja suosituksiin.

Suurelle yleisölle tarkoitetut toimenpiteet vaativat hyvin näkyviä toimenpiteitä. Järjestöt (mm. Pelastakaa Lapset, MLL ja Suojellaan Lapsia ry) tekevät jatkuvaa viestintää, joiden tarkoituksena on lisätä tietoisuutta lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ja sen ehkäisemisestä.

Esimerkkeinä tällä hetkellä meneillään olevista kampanjoista ja toimenpiteistä voidaan nostaa esiin:

- Suojellaan Lapsia ry:n Turvallisesti Digiliikenteessä kampanja muistuttaa, että lapsiin kohdistuvan seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy tulee aloittaa varhain. Pienten lasten vanhemmat ovat olennainen kohderyhmä myös siksi, että yhä pienemmät lapset käyttävät digitaalista mediaa ja tarvitsevat perusdigiturvataidot.
- Suojellaan lapsia tekee TeleNorin (DNA) kanssa yhteistyötä siten, että Turvallisesti Digiliikenteessä työ, tv-mainonta ja diginäytöt ovat esillä kaikissa DNA kaupoissa.
- Telia on tuottanut Pelastakaa Lasten kanssa yhteistyössä mm. tukimateriaalia vanhemmille sekä oppaita mediakasvatukseen ja lapsen tukemiseen. Esimerkiksi syksyllä 2021 on julkaistu Digitaalinen vanhemmuuspakkaus eli tieto-/työkalupaketti vanhemmille luomaan hyvää digiarkea lapsen kanssa ja suojaamaan lapsen netinkäyttöä.

Toimenpiteet

13. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Lapsille ja nuorille suunnataan tutkittuun tietoon perustuvia kampanjoita, some- viestintää ja kirjoituksia seksuaaliväkivalta- lasta.	Eri toimijat itse ja yhteistyössä	2021–2025	- Tavoitetun kohderyhmän määrä - Materiaalien latausmäärät
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
ETKL ja Pelastakaa Lapset ry: Eri vuosina kampanjoilla eri kärjet liittyen seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyyn.			
Suojellaan lapsia ry: Turvallisesti Digiliikenteessä juurruttaminen osaksi vuosittain toistettavaa digiliikenne-kampanjoita. Tuotetaan uusia materiaaleja tietoisuuden lisäämiseksi.			
14. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Nostetaan Lanzaroten sopimuksen teemoja esille ainakin kerran toteuttamissuunnitelman aikana seuraavissa yhteyksissä: - 9.2, jolloin osana Mediataitoviikkoa vietetään kansainvälistä Safer Internet Day:tä tarkoituksena edistää teknologian ja puhelien turvallisempaa ja vastuullisempaa käyttöä. - 18.11. jolloin vietetään Lasten oikeuksien viikolla	STM, THL, OPH, järjestöt ja niiden yhteistyökumppanit, yritykset.	Joka vuosi 18.11. ja 9.2	- toteutuneet teemavuodet

Euroopan neuvoston lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan vastaista päivää.			
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
Tehdään yhteistyötä ja sovitetaan viestintää yhteen kansallisen lapsistrategian toimeenpanon ja Istanbulin sopimuksen toimeenpanotyön kanssa. Käytetään Euroopan neuvoston tarjoamia kampanjamateriaaleja niiltä osin, kun ne soveltuvat Suomeen ja on resursseja niitä kääntää			

6.6. Artikla 9; Lasten, yksityisen sektorin, tiedotusvälineiden ja kansalaisyhteiskunnan osallistuminen

” 1. Kukin sopijapuoli rohkaisee lapsia, heidän kehittyvien kykyjensä mukaan, osallistumaan sellaisten valtion toimintapolitiikan, ohjelmien tai muiden aloitteiden kehittämiseen ja täytäntöönpanoon, jotka koskevat lasten seksuaalisen riiston ja seksuaalisen hyväksikäytön torjuntaa.

2. Kukin sopijapuoli rohkaisee yksityistä sektoria, erityisesti informaatio- ja viestintäteknologiasektoria, turismi- ja matkailualaa sekä pankki- ja rahoitusala, samoin kuin kansalaisyhteiskuntaa osallistumaan sellaisen toimintapolitiikan kehittämiseen ja täytäntöönpanoon, jolla ehkäistään lasten seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä, sekä sovelta- maan sisäisiä normeja itsesääntelyn tai yhteissääntelyn keinoin.

3. Kukin sopijapuoli rohkaisee tiedotusvälineitä julkaisemaan sopivaa tietoa, joka liittyy kaikkiin lasten seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä koskeviin näkökohtiin, ottaen asianmukaisesti huomioon tiedotusvälineiden riippumattomuuden ja lehdistövapauden.

4. Kukin sopijapuoli rohkaisee, tarvittaessa rahastoja perustamalla, sellaisten kansalaisyhteiskunnan projektien ja ohjelmien rahoitusta, joiden tarkoituksena on ehkäistä lasten seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä sekä suojella lapsia niiltä.”

Toimet, joita jo toteutetaan

Suomi rahoittaa kaksivuotista UNICEFin AI for Children –hanketta. Hankkeen kautta ja Suomen tuella ja ohjauksessa UNICEF laatii globaalin policy-ohjeistuksen siitä, miten lapset ja lapsen oikeudet tulee tekoälyjärjestelmissä ottaa huomioon. Hanke on

yksi väylä monitoimijaiseen työhön, jonka avulla voidaan auttaa niin valtioita, järjestöjä, yrityksiä kuin muitakin tekoälyä käyttäviä ja kehittäviä tahoja ottamaan lasten tarpeet ja oikeudet huomioon.

THL:n, Pesäpuun ja Ensi- ja turvakotien liiton yhdessä järjestämä Väkivaltafoorumi on toteutettu jo useana vuotena aina elokuun alussa vuosittain vaihtuvalla teemalla. Väkivaltafoorumin avulla lasten ja nuorten itsensä kanssa voidaan nostaa esiin joitakin yhdessä käsiteltäviä teemoja. Kun puhutaan hyvin sensitiivisistä asioista, on erityisen tärkeää, että vertaistapaamiset ovat eettisesti ja turvallisesti järjestettyjä. Työssä täytyy huomioida kysymisen yhteyteen liittyvä oireiden mahdollinen aktivoituminen ja tehdä suunnitelma psykososiaalisen tuen turvaamisesta tarvittaessa.

Lisäksi esimerkkeinä yksityisen sektorin ja tiedotusvälineiden tekemästä työstä ovat:

- Pelastakaa Lapset ajaa Child Rights Business Principles –ajattelua yrityksiin. Osana tätä yhteistyötä yritysten kanssa edistetään myös Lanzaroten sopimuksen toimeenpanoa.
- Ensi- ja turvakotien liitto on kysynyt lapsilta ja nuorilta seurusteluväkivallasta. Seksuaaliväkivalta on merkittävässä roolissa. Julkaisussa⁷⁸ on myös lasten ja nuorten sanoitusta asiasta.
- Turvallisesti Digiliikenteessä -mediakasvatus kuvataidepajat ovat Suojellaan Lapsia ry:n kehittämä menetelmä, jossa lapset saavat kuvataiteen keinoin ilmaista ajatuksiaan liikennevalomallin mukaisesti kuvataidepajassa, jossa he saavat mediakasvatusta alustuksena. Malli on siirrettävissä varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen osaksi ja lasten tekemiä maalauksia voidaan heidän ja heidän vanhempien luvallaan käyttää osana lasten äänen kuulumista kuvataiteen keinoin. Lasten kuvataidenäyttely Lanzaroten sopimuksen aihepiiristä lisäisi suuren yleisön tietoisuutta. Suojellaan Lapsia ry on toteuttanut digitaalisen näyttelyn koronapandemian liittyneiden rajoitusten vuoksi.
- MLL:n Nuortennetti on kaikille avoin nettisivusto nuorille, jonka tekemiseen nuoret saavat myös osallistua tärkeiksi kokemillaan asioilla ja sisällöillä. Nuoret tuottavat sivustolle sisältöjä sekä osallistuvat sivustolla keskusteluihin seksuaalisen häirintä-

⁷⁸ https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/seurusteluvv_2019_verkkojulkaisu_finaali

nän, houkuttelun ja väkivallan sekä turvallisen mediankäytön teemoista. Nuorten-
netin vapaaehtoiset toimittajat (nuoret) hallinnoivat myös Nuorten-
netin sosiaalisen median kanavia (Instagram, TikTok, Discord) ja tuottavat niihin sisältöä.

- MLL koordinoi nuoret Suomesta joka vuosi kansainväliseen BIK (Eu Better Internet for Kids) Youth seminaariin, jossa nuorten ajatuksia kuullaan turvalliseen mediankäyttöön liittyen.
- Telia pyrkii tukemaan digitaalisen osallisuuden ja tasa-arvon edistymistä erityisesti usein digitalisaatiossa heikommassa asemassa olevien väestöryhmien osalta. Jo useamman vuoden ajan Telia on tehnyt tiivistä yhteistyötä Pelastakaa Lasten kanssa edistääkseen lapsen oikeuksia digitaalisissa ympäristöissä. Näitä ovat mm. oikeus yksityisyyteen, tietoon ja osallisuuteen, leikkiin ja vapaa-aikaan, suojeluun ja hyvinvointiin. Yhteistyön tuloksena tuotetaan tukimateriaalia vanhemmille, oppaita mediakasvatukseen ja lapsen tukemiseen sekä edistetään lapsien, vanhempien ja opettajien taitoa ja valmiutta huolehtia verkkoturvallisuudesta ja tietosuojasta mm. työpajojen, oppaiden ja videoiden avulla. Yhteistyö ulottuu myös E-urheilun pariin, missä Telia ja Pelastakaa Lapset yhdessä edistää vastuullista pelaamista, tästä esimerkkinä mm yhdessä laaditut Vastuullisen pelaamisen periaatteet. Lisäksi Telia kouluttaa työntekijöitensä lisätäkseen henkilöstönsä tietoisuutta ja ymmärrystä lasten oikeuksista digitaalisissa ympäristöissä.

Toimenpiteet

15. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Otetaan nuorten väkivaltatyön foorumiin yhtenä vuonna nuorten vertaistapaamiseen teemaksi seksuaaliväkivalta.	THL, OPH, järjestöt	Ainakin kerran toimeenpanosuunnitelma-kaudella	- teeman toteutuminen foorumissa
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
ETKL: Nuorten väkivaltatyön foorumin teemaksi nosto ja viestin vieminen foorumin avulla aikuisille / ammattilaisille.			

6.7. Artikla 10; Kansalliset yhteistyötoimenpiteet

” 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin varmistaakseen kansallisen tai paikallisen yhteistyön niiden eri viranomaisten (erityisesti opetussektori, terveyssektori, sosiaalipalvelut ja poliisi- ja oikeusviranomaiset) kesken, jotka ovat vastuussa lasten suojelemisesta seksuaaliselta riistolta ja seksuaaliselta hyväksikäytöltä, niiden ehkäisemisestä ja torjunnasta.

2. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin perustaakseen tai määrätäkseen

- (a) riippumattomia ja toimivaltaisia kansallisia tai paikallisia instituutioita lasten oikeuksien edistämiseksi ja suojelemiseksi varmistuen, että niillä on erityiset voimavarat ja vastuu;
- (b) mekanismit tietojen keräämiseksi tai kansallisia tai paikallisia toimipisteitä, jotka yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan kanssa seuraavat ja arvioivat lasten seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä ilmiönä ottaen asianmukaisesti huomioon henkilötietoja koskevan suojan.

3. Kukin sopijapuoli rohkaisee yhteistyötä toimivaltaisten valtion viranomaisten, kansalaisyhteiskunnan ja yksityissektorin kesken lasten seksuaalisen riiston ja seksuaalisen hyväksikäytön tehokkaammaksi ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. ”

Toimet, joita jo toteutetaan

Valtakunnallisessa nuorisotyön ja –politiikan ohjelmassa 2020–2023⁷⁹ on toimenpide nuoriin kohdistuvan houkuttelun seksuaalisiin tarkoituksiin (groomingin) ehkäisemiseksi. Ohjelmassa on perustettu ministeriöiden välinen koordinaatiohanke tähän työhön. Toimenpiteisiin sisältyvät muun muassa nuorten ja heidän huoltajiensa paremmat digitaidot ja ymmärrys digitaalisista ympäristöistä, tiedon lisääminen media-kasvatuksen avulla sekä konkreettisten toimintatapojen kehittäminen, joiden avulla nuoria, heidän vanhempiaan ja nuorten parissa työskenteleviä ohjataan ja opetetaan toimimaan turvallisemmin, tiedostavammin ja omat oikeudet ymmärtäen monimediallisessa maailmassa. Yhteistyön puitteissa on tarkoitus toteuttaa eri hallinnonalojen toimenpiteiden koordinaatiota pitkäjänteisten ja vaikuttavien toimintatapojen, toimintamallien löytämiseksi sekä valtionhallinnon määrärahojen tarkoituksenmukaisen kohdistamisen tueksi.

⁷⁹ <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-697-3>

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmassa (2019) ja toimeenpanojulkaisussa (2021) on jo seuraavat toimenpiteet asiaan liittyen:

- **Luku 6, tp 1.** Väkivallan vastaisen työn monialainen asiantuntijaryhmä perustetaan vähintään sairaanhoitopiireittäin/alueittain ja suuriin kaupunkeihin. Mukana on väkivaltailmiön osaamista kaikilta toimialoilta ja kaikilta tasoilta. Näillä on vastuu sekä koulutuksen järjestämisestä perustasolla että yhteistyön toteuttamisesta käytännössä perustason, erityistason sekä vaativan erityistason välillä.
Toimeenpano vuosina 2020–2025
 - o AVIt: Aluehallintovirastoilla voi olla toimenpiteen osalta rooli koollekutsuvana ja koordinoivana tahona väkivallan ehkäisyn saralla, mutta selkeämpää roolin määrittelyä kaivataan.
 - o THL: THL toteuttaa ennen vuotta 2025 kyselyn kuntien väkivallan vastaisen työn kokonaisuudesta, sisältäen kartoituksen monialaisten asiantuntijaryhmien lukumäärästä ja kokoonpanosta kunnissa.
 - o STM ja THL: Tämän toimenpiteen toteutumismuoto riippuu sote-uudistuksen etenemisestä. Lantaroten sopimuksen (SopS 88/2011) toimeenpanosuunnitelman laatiminen on alkanut loppuvuodesta 2020 STM:n koordinoimana
- **luku 6, tp 2.** Luodaan kansallisesti kattava eurooppalaisen Barnahus-laatustandardin ja LASTA/seula-mallin mukainen monialainen yhteistyö, joka varmistaisi lapsilähtöisen tutkimisen, tiedon jakamisen ja tuen mahdollisimman tasapuolisesti palvelurakenteet huomioiden, asuinpaikasta riippumatta kaikille lapsille ja nuorille joiden epäillään joutuneen pahoinpitelyn tai seksuaaliväkivallan kohteeksi.
- **luku 10, tp 7.** Seksuaalirikosuhrien hoitoon ohjaaminen niiden lasten osalta, joiden viranomaisyhteistyö ei vaadi terveydenhuollon virka-apua. Luodaan poikkihallinnolliset toimintamallit poliisin, sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yhteistyön parantamiseksi Barnahus-toimintamallin standardien mukaisesti. Nimitään paikalliset yhteistyötahot, tehtävät ja luodaan hoitopolut. Koulutetaan viranomaisia säännöllisesti luoduista toimintamalleista.
- **luku 14.7, tp 1.** Uskonyhteisöjen/kirkkojen paikallisia keskusorganisaatioiden diakoniatyö tai johtokunta laatii selkeän toimintamallin, kuinka toimitaan lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyvissä tilanteissa (yhteistyö lastensuojelun, poliisin ja terveydenhuollon kanssa).

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus haastaa kunnat ja hyvinvointialueet organisoimaan yhteistyötä uudelleen. On tärkeää huolehtia siitä, että monialainen yhteistyö ei katkea organisaatioiden uudistuessa. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmassa on aiheeseen liittyvä toimenpide: ”Täydennetään olemassa olevaa ohjeistusta tiedonsaantioikeuksista väkivaltatyötä tekeville ammattilaisille monialaisen yhteistyön edistämiseksi sekä tarkastellaan mahdollisia lainsäädännön kehittämistarpeita tiedonsaantioikeuksien osalta.”

Viranomaisten välistä tiedonvaihtoa on tehostettu vuodesta 2019 Barnahus-hankkeeseen kuuluvan LASTA-seula -toiminnan jalkauttamisen avulla. Työ on edennyt 2019-2021 uusille alueille, mutta jalkauttamisen yhteydessä on havaittu, että tiedonvaihtoa säätelevät lait ovat haastava ja monitulkintainen kokonaisuus. Esimerkiksi oikeudet jakaa terveydenhuollon olennaisia taustatietoja monialayhteistyössä lastensuojelun ja poliisin kanssa ovat epäselvät, ja tämä vaikeuttaa esimerkiksi esitutkinnan tarpeen harjoittamista ja lapsen kokonaistilanteen hahmottamista. Barnahus-hankkeen yhteydessä laaditaan EU-komission teknisen tuen ohjelmarahoituksella vuosina 2021–2023 selvitys tietojen vaihtoon mahdollisesti liittyvistä lainsäädännön muutostarpeista.

Toimenpiteet

16. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Laaditaan selvitys tietojen vaihtoon mahdollisesti liittyvistä lakien muutostarpeista.	THL	2022–2023	Kooste lainsäädännön tilasta ja tarvittavista muutoksista on julkaistu ja esitetty 2023 mennessä olennaisille sidoryhmillä.
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
Barnahus -hanke yhdessä Euroopan neuvoston edustajien kanssa toteuttavat selvityksen vuoden 2023 loppuun mennessä.			

Osa 2 - Suojelu

7. Miten suojellaan seksuaaliväkivallan kohteeksi joutuneiden lapsiuhrien oikeuksia

7.1. Artikla 11; Periaatteet

” 1. Kukin sopijapuoli järjestää tehokkaita sosiaalisia ohjelmia ja perustaa monialaisia järjestelmiä tarpeellisen tuen antamiseksi uhreille, heidän lähiomaisilleen ja jokaiselle, joka on vastuussa heidän huollostaan.

2. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että silloin kun uhrin iästä ei ole varmuutta, mutta on syytä epäillä uhrin olevan lapsi, lapsille tarkoitettua suojaa ja apua annetaan hänelle odotettaessa hänen ikänsä varmistamista. ”

Toimet, joita jo toteutetaan

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmassa (2019) ja toimeenpanojulkaisussa (2021) on jo seuraavat toimenpiteet asiaan liittyen:

- **luku 10, tp 10.** Laaditaan seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten alueelliset hoitopolut. Määritetään hoitopolkujen ajantasaisuuden ja toimivuuden seurantavastuut. Toteutetaan valtakunnallisesti Barnahus-laatustandardien mukaista hoitoa uhreille ja heidän perheilleen.
- **luku 10, tp 11.** Edistetään traumafokusoitujen kognitiivisten käyttäytymisterapioiden osaamisen ja Traumaperäisen stressihäiriön Käypä hoitosuosituksen mukaisia käytäntöjä seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten hoidosta vastaavissa terveydenhuollon yksiköissä.
- **luku 10, tp 12.** Yliopistosairaalat vastaavat alueellisten toimijoiden koulutuksen järjestämisestä seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten hoitomenetelmien käyttöä koskien.
- **luku 12, tp 2.** Haitan arvion yhdyspintojen huomioiminen ja kehittäminen seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten hoidon tarpeen arvion kanssa. Nimetään valtakunnalliset vastuuhenkilöt ja vastuutaho kehittämään näitä arvioita vuoteen 2022 mennessä.
- **luku 12, tp 6.** Haitanarviolausuntojen auditointi ja haittojen raportointi.

Barnahus-hanke jatkaa vuosina 2021–2023 palvelupolkujen mallinnusta ja seksuaalirikosten uhreille sopivien tehokkaiden psykososiaalisten työmenetelmien (mm. näyttöön perustuva hoitomalli, TF-KKT) levittämistä Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman mukaisesti. Vuonna 2021 käynnistyy uusi, noin 35 koulutettavan vuoden mittainen koulutus. Implementaatiota tuetaan kouluttamalla 2022 keväällä myös TF-KKT alueellisia koordinaattoreita palveluohjauksen ja menetelmän juurtumisen tueksi. Jatkossa tarvitaan myös lisää kansallisia työnohjaajia ja Tf-KKT kouluttajia nykyisen kahden kouluttajan lisäksi, jotta asiantuntemus ei ole ulkomaisten kouluttajien varassa.

Toimenpiteet

17. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Laaditaan suunnitelma ja toteutetaan kansallisten Tf-KKT menetelmäkoordinaattorien/työnohjaajien ja kansallisten kouluttajien kouluttaminen.	THL	2022–2024	- vuoden 2024 loppuun mennessä koulutettujen TF-KKT työnohjaajien verkoston ja kouluttajapätevyyden omaavien henkilöiden määrä
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
THL: Barnahus-työn kautta vastataan pääosin kansallisten Tf-KKT-työnohjaajien ja menetelmäkouluttajien kouluttamisesta.			
18. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Järjestetään vertaistukiryhmiä huoltajille, joiden lapsi on joutunut seksuaalirikoksen uhriksi	Kunnat, hyvinvointialueet, järjestöt	2022–2025	- Osallistujien määrä - asiakaspalaute
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
Suojellaan Lapsia ry ja MIELI ry: Tuetaan seksuaalirikosten uhriksi joutuneita perheitä ja vanhempia tukemaan omaa lastaan tarjoamalla Sinä Riität-vertaistukiryhmiä vuonna 2021. Tavoitteena on juurruttaa Sinä Riität -vertaistukiryhmät osaksi Suojellaan Lapsia ry:n perustoimintaa.			

7.2. Artikla 12; Ilmoituksen tekeminen epäilystä seksuaalisesta riistosta tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä

” 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, etteivät kansallisen lain salassapitoa koskevat säännökset, jotka koskevat tiettyjä lasten kanssa tekemisiin joutuvia ammattilaisia, estä näiden ammattilaisten mahdollisuutta ilmoittaa lasten suojelusta vastaaville mistä tahansa tilanteesta, jossa heillä on perusteltua syytä epäillä, että lapsi on seksuaalisen riiston tai seksuaalisen hyväksikäytön uhri.

2. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin rohkaistakseen jokaista, joka tietää tai hyvässä uskossa epäilee lasten seksuaalista riistoa tai seksuaalista hyväksikäyttöä, ilmoittamaan näistä seikoista toimivaltaiselle taholle. ”

Toimet, joita jo toteutetaan

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmassa (2019) ja toimeenpanojulkaisussa (2021) on jo seuraavat toimenpiteet asiaan liittyen:

- **luku 13.4. tp 4.** Sijaishuollon valvonnan yhdeksi kohteeksi vahvistetaan, että sijaishuoltoapaikka on selvittänyt sijaishuoltoapaikassa tai muussa lapsen ympäristössä tapahtuvan väkivallan ilmoituskäytännöt lapsille ja heidän läheisilleen samoin kuin kaikille ko. sijaishuoltoapaikan toimijoille. Sijaishuoltoapaikalla on luotuna kaikkien tiedossa oleva ja yhdessä sovittu toimintatapa ilmoittamiseen väkivaltaan puuttumisen seurannasta. Laitoshoidon omavalvontasuunnitelmiin kirjataan toimintayksikön riskitekijät väkivallan ja siihen varautumisen, ennaltaehkäisemisen ja hoitamisen osalta.

Ilmoitusvelvollisuus lastensuojeluun toteutuu kuten luvussa 3 kuvataan. Toimeenpanon kannalta olennaista on edelleen levittää tietoisuutta ilmoitusvelvollisuudesta sekä siitä, miten ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa. Tässä merkittäviä toimijoita ovat muun muassa kunnat ja tulevat hyvinvointialueet.

Tahot, jotka kohtaavat akuuteissa kriisitilanteissa olevia, kuten sosiaali- ja kriisipäivystykset, Riku, Nollalinja sekä ensi- ja turvakodit, voivat antaa uhreille ja heidän läheisilleen tärkeää ensitietoa ilmoituksen tekemisestä. Monet järjestöt pyrkivät laajemminkin tekemään vaikuttamistyötä piilorikollisuuden vähentämiseksi ja sen edistämiseksi, että lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ilmoitetaan poliisille. Esimerkiksi MLL:n Lasten ja nuorten puhelimesta ja chatissa lapsia ja nuoria autetaan tekemään viranomaisille ilmoitus seksuaaliväkivallasta. Tarvittaessa MLL:n työntekijä on neuvottelupuhelimen avulla yhdessä lapsen kanssa yhteydessä hätäkeskukseen. MLL:n Vanhempainpuhelimessa ja chatissa vanhempia neuvotaan tarvittaessa ilmoituksen tekemisestä.

Pelastakaa Lapset ry:n ylläpitämä Nettivihje –palvelu on yksi merkittävä väylä kansalaisille ilmoittaa havainnoistaan lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta. Pelastakaa Lapset tekee jatkuvaa viestintää rohkaistakseen jokaista, joka tietää tai hyvässä uskossa epäilee lapsen kohdistuneen seksuaaliväkivaltaa, ilmoittamaan näistä tiedoista Nettivihje –palveluun tai suoraan poliisille. Pelastakaa Lapset tekee vihjepalvelutyötä Suomen lainsäädännön rajoissa yhteistyössä keskusrikospoliisin, kansainvälisen vihjepalveluverkoston (INHOPE) ja Interpolin kanssa.

Pelastakaa Lasten Nettivihje-palvelun tuottama tieto on olennainen myös Keskusrikospoliisin tiedusteluyksikön / Kyberrikostorjuntakeskuksen alaisuudessa toimivalle kansalliselle CSE-tiimille (Child Sexual Exploitation), joka pyrkii kyberturvallisuuden ylläpidon ohella ehkäisemään verkossa tapahtuvia lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia. CSE-tiimi käsittelee mm. tuhansia eri kansallisten ja kansainvälisten toimijoiden ja palveluntarjoajien tuottamia vihjeitä, vinkkejä, ilmiäntoimia sekä raportteja vuosittain liitettyä lapsiin kohdistuviin seksuaalirikosepäilyihin tai niihin liittyvään (CSAM) kuvamateriaalin levitykseen liittyen.

Toimenpiteet

19. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Kiinnitetään huomiota ammattilaisten täydennyskoulutuksissa ilmoitusvelvollisuuteen	STM, THL, kunnat, hyvinvointialueet ja järjestöt	2022-2025	Toteutuneiden koulutusten määrä
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
Yleistä tietoa ilmoitusvelvollisuudesta tuotetaan mm. STM:n ja THL:n nettisivuille ja sisällytetään erilaisiin koulutuksiin. Pyritään vaikuttamaan siihen, että kunnat ja tulevat hyvinvointialueet sisällyttävät tätä tietoa omiin koulutuksiinsa.			

7.3. Artikla 13; Auttavat linjat

” Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin rohkaistakseen ja tukeakseen sellaisten neuvontapalvelujen kuten puhelin- ja internetlinjojen perustamista, jotka tarjoavat yhteydenotajille neuvoja, myös luottamuksellisesti tai ottaen asianmukaisella tavalla anonyymiteetin huomioon. ”

Toimet, joita jo toteutetaan

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmassa (2019) ja toimeenpanojulkaisussa (2021) on jo seuraavat toimenpiteet asiaan liittyen:

- **luku 11, tp 3.** Lapsilla ja nuorilla on tieto ja ohjeistus, mistä saa apua ja minne ilmoittaa seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta ja seksuaaliväkivallasta ml. digitaalisessa mediassa koettu väkivalta. Selvitetään muissa Pohjoismaissa kehitettyjen ja toimivien kansallisen tason matalan kynnyksen palveluita erityyppisen seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ilmoittamiseen ja neuvonnan ja avun saamiseen asuinpaikasta ja taustasta riippumatta.
 - o Toimeenpanojulkaisu 2021: Kootaan vuoteen 2023 mennessä yhteen tietoja niiltä tahoilta, jotka tarjoavat lapsille ja nuorille apua erityyppisestä seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta ja seksuaaliväkivallasta ilmoittamiseen ja avun saamiseen.

Seksuaaliväkivaltaa kokeneet lapset ja nuoret saavat tukea mm. MLL:n Lasten ja nuorten puhelimesta⁸⁰. MLL:n Lasten ja nuorten puhelimesta ja nettipalveluissa (chat ja

⁸⁰ <https://www.nuortennetti.fi/apua-ja-tukea/lasten-ja-nuorten-puhelin/> ja chatista <https://www.nuortennetti.fi/apua-ja-tukea/lasten-ja-nuorten-puhelin/lasten-ja-nuorten-chat/>

nettikirjeet) kertyy paljon spontaania tietoa lasten ja nuorten kokemuksista, myös lasten ja nuorten kokemasta seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta. Yhteydenotoista kerätään systemaattisesti sekä tilastollista että laadullista tietoa. Seksuaalinen häirintä ja väkivalta kuuluvat MLL:n Lasten ja nuorten puhelimen ja chatin palveluissa viikoittain. Lasten ja nuorten puhelimen ja chatin anonyymissa palvelussa lasta ja nuorta ohjataan viranomaisten taholle ja tarvittaessa heidän puolestaan tehdään myös yhteydenotto, jos riittävät henkilötiedot lapselta tai nuorelta saadaan. Lapsia autetaan myös avun hakemisessa ammattipalveluista sekä viranomaisilmoituksen tekemisessä. Tarvittaessa MLL:n työntekijä on neuvottelupuhelimen avulla yhdessä lapsen kanssa yhteydessä Häätäkeskukseen. Lasten ja nuorten puhelimen ja chatin sekä Vanhempainpuhelimen ja chatin⁸¹ vapaaehtoiset päivystäjät on koulutettu internetissä ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvan seksuaaliväkivallan kysymyksistä.

Pelastakaa Lasten ylläpitämä nettinuorisotalo Netari⁸² puolestaan tarjoaa nuorille turvallisen yhteisön, jossa tavata kavereita ja luotettavia aikuisia, mahdollisuuden keskustella mieltä askarruttavista kysymyksistä ja saada kahdenkeskeistä tukea, mahdollisuuden nuorisotalotoimintaan, jos se ei pitkien matkojen tai esim. sosiaalisten pelkojen takia ole mahdollista.

Järjestöt tekevät tärkeää työtä auttavien puhelinten ja chat-toimintojen parissa. On silti edelleen tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että lapset ja nuoret saavat osaavaa tukea ja neuvontaa, eikä kynnsy ottaa yhteyttä palveluun ole korkea. Auttavista linjoista pääsy itse palvelujärjestelmään ja sote-ammattilaisten avun piiriin tulisi huomioida, että lapset ja nuoret saisivat tukea mahdollisimman saumattomasti.

Kommentoimut [A3]: Tähän nuorilla voisi olla erityistä sanottavaa. Miten tärkeää on se, kuka on vastaamassa ja miten palveluihin pääsee? Tarkistetaan toimenpiteitä sen mukaan, mitä nuoret sanovat.

Toimenpiteet

20. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Vahvistetaan chat- ja puhelinauttajien tietoa seksuaaliväkivallasta	Chat- ja puhelintoimintoja ylläpitävät	2022	- koulutusten toteutuminen
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
ETKL: Koulutusta tarjotaan ammattilaischat-vastaajille 2022, jotta he voivat paremmin palvella lasten ja nuorten ero- ja väkivalta chatissä.			

7.4. Artikla 14; Uhrien avustaminen

" 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin uhrien avustamiseksi toipumaan sekä lyhyellä että pitkällä aika-

⁸¹ <https://www.mll.fi/vanhemmille/toiminta-lapsiperheille/vanhempainpuhelin/>

⁸² <https://www.netari.fi/>

välillä niin fyysisesti kuin psykososiaalisesti. Tämän kappaleen mukaisen toimenpiteiden tulee ottaa asianmukaisesti huomioon lapsen näkemykset, tarpeet ja huolenaiheet.

2. Kukin sopijapuoli ryhtyy toimiin kansallisen lainsäädännön asettamien ehtojen mukaisesti toimiakseen yhdessä niiden hallituksesta riippumattomien järjestöjen, muiden asianmukaisten järjestöjen tai muiden kansalaisyhteiskunnan tahojen kanssa, jotka toimivat uhrien avustamiseksi.

3. Silloin kun vanhemmat tai muut lapsen huollosta vastaavat henkilöt ovat osallisina hänen seksuaalisessa riistossaan tai seksuaalisessa hyväksikäytössään, artiklan 11 (1) mukaisesti interventiotoimenpiteisiin tulee sisältyä:

- mahdollisuus siirtää pois väitetty tekijä;
- mahdollisuus siirtää uhri pois perheympäristöstään. Sellaisen siirron ehdoista ja kestosta tulee päättää lapsen parhaan edun mukaisesti.

4. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että uhrille läheiset henkilöt voivat saada tarpeen mukaan terapeutista apua, erityisesti psykologista kriisiapua. ”

Toimet, joita jo toteutetaan

Uhrien avustamisen toimenpiteitä on jo meneillään runsaasti. Yksin väkivallaton lapsuus –toimeenpanotyöhön liittyy 12 toimenpidettä tätä aihetta koskien. Edelleen on kuitenkin tarvetta huomioida seksuaaliväkivalta yhtenä läpikäytävänä väkivallan muotona lasten kanssa tehtävässä väkivaltatyössä.

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmassa (2019) ja toimeenpanojulkaisussa (2021) on jo seuraavat toimenpiteet asiaan liittyen:

- **luku 10 tp 5.** Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten somaattisten päivystystutkimusten laadun parantaminen ja yhtenäistäminen keskittämällä tutkimuksia niihin perehtyneisiin yksiköihin. Lisätään lasten sekä naistentautien ja synnytysten lääkäreiden erikoistumiskoulutusohjelmaan seksuaalirikosuhrien päivystystutkimusten vaatimus. Sairaanhoidajien ja kättilöiden täydennyskoulutus seri-päivystystutkimuksiin. Somaattiset seurantatutkimukset toteutetaan päivystystutkimusten jälkeen. Lääkärintlausunnot auditoidaan asiantuntijoiden toimesta.
- **luku 10, tp 6.** Lasten ja nuorten seksuaalirikostutkimusten yhteydessä huolehditaan tarttuvien tautien ennaltaehkäisystä Seritukikeskus-mallin mukaisesti sekä hoitoon ohjaamisesta. Luodaan eri tahojen kesken hoitopolku ja yhteistyömalli. Intranet ohjeistusten laatiminen ja säännöllisen päivittämisen vastuuttaminen erikoissairaanhoidossa. Tutkimuksen yhteydessä lapselta tai nuorelta kysytään tietääkö hän, onko häntä kuvattu tapahtuneen rikoksen aikana.
- **luku 10, tp 7.** Seksuaalirikosuhrien hoitoon ohjaaminen niiden lasten osalta, joiden viranomaisyhteistyö ei vaadi terveydenhuollon virka-apua. Luodaan poikkihallinnolliset toimintamallit poliisin, sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yhteistyön parantamiseksi Barnahustoimintamallin standardien mukaisesti. Nimetään paikalliset yhteistyötahot, tehtävät ja luodaan hoitopolut. Koulutetaan viranomaisia säännöllisesti luoduista toimintamalleista.
- **luku 10, tp 8.** Laaditaan seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten alueelliset hoitopolut somaattisissa yksiköissä: Luodaan seksuaalirikoksen uhreille terveydenhuollossa hoitopolut psykiatrisista yksiköistä somaattiseen terveystarkastukseen ja somaattisista yksiköistä psykososiaalisen tuen piiriin ja hoidon tarpeen arvioon. Jalkautetaan psyykinen ensi vaiheen tuki kliinisen lasten- sekä nuorisopsykiatrian ja lapsiin/ nuoriin kohdistuvia rikoksia tutkivien yksiköiden yhteistyönä. Toteutetaan valtakunnallisesti Barnahus-laatustandardien mukaista hoitoa uhreille.
- **Luku 10, tp 9.** Sosiaalipediatrian vastaanottojen perustaminen hkaikkiin yliopistosairaaloihin ja keskussairaaloihin. Seurantatutkimusten järjestäminen epäselvissä, huolta herättävissä tapauksissa. Yhteistyön kehittäminen ja parantaminen lastensuojelun kanssa.
- **luku 10, tp 10.** Laaditaan seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten alueelliset hoitopolut. Määritetään hoitopolkujen ajantasaisuuden ja toimivuuden seurantavastuut. Toteutetaan valtakunnallisesti Barnahus-laatustandardien mukaista hoitoa uhreille ja heidän perheilleen.
- **luku 10, tp 11.** Edistetään traumafokusoitujen kognitiivisten käyttäytymisterapioiden osaamisen ja Traumaperäisen stressihäiriön Käypä hoito -suosituksen mukaisia käytäntöjä seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten hoidosta vastaavissa terveydenhuollon yksiköissä.
- **luku 10, tp 12.** Yliopistosairaalat vastaavat alueellisten toimijoiden koulutuksen järjestämisestä seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten hoitomenetelmien käyttöä koskien.
- **luku 12, tp 1.** Laaditaan kansallinen ohjeistus lääkäreille lääketieteellisen haitan arvioimiseksi arvioitaessa lapselle yksilöllisesti aiheutunutta haittaa seksuaalirikoksen seurauksena (Barnahushankkeessa valmistuu myös haittalausunto digitaalisen seksuaaliväkivallan haitoista)
- **luku 12, tp 2.** Haitan arvion yhdyspintojen huomioiminen ja kehittäminen seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten hoidon tarpeen arvion kanssa. Nimetään valtakunnalliset vastuuhenkilöt ja vastuutaho kehittämään näitä arvioita vuoteen 2022 mennessä.
- **luku 12, tp 6.** Haitanarviolausuntojen auditointi ja haittojen raportointi.
- **luku 12, tp 7.** Otetaan kantaa tutkimustietoon perustuen biomarkkereiden kehitykseen lääkäreille suunnatussa kansallisessa suosituksessa lääketieteellisen haitan arvioinnista vuoteen 2026 mennessä. Arvioidaan biomarkkereiden kansainvälistä kehitystä ja otetaan mahdolliset biomarkerit tutkimuskäyttöön lapsiin kohdistuneen seksuaaliväkivallan haittojen tieteellisessä tutkimuksessa vuoteen 2026 mennessä.

Toimenpiteet

21. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Huomioidaan seksuaaliväkivalta yhtenä läpikäytävänä väkivallan muotona lasten kanssa tehtävässä väkivaltatyössä.	Kunnat, kuntayhtymät, järjestöt	2022–2025	Teeman noston toteutuminen
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
ETKL: Erityinen teema, joka nostetaan esille yhdistysten lapsityöntekijöiden kanssa alkaen 2022.			

Osa 3 - kansallisen ja kansainvälisen yhteistoiminnan edistäminen lasten seksuaaliväkivaltaa vastaan

8. Interventio-ohjelmat ja -toimenpiteet

8.1. Artiklat 15-17

Artikla 15; yleisperiaatteet

" 1. Kukin sopijapuoli varmistaa tai edistää kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti artiklassa 16 (1) ja (2) tarkoitettuja henkilöitä varten tehokkaita interventio-ohjelmia tai -toimenpiteitä, jotka pyrkivät ehkäisemään ja vähentämään lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten uusimisen riskiä. Sellaisten ohjelmien tai toimenpiteiden tulee olla käytettävissä koko oikeudenkäyntimenettelyn ajan, vankilassa tai sen ulkopuolella, kansallisen lainsäädännön asettamien ehtojen mukaisesti.

2. Kukin sopijapuoli varmistaa tai edistää kansallisen lain mukaisesti kumppanuuden tai muiden yhteistyömuotojen kehittämistä toimivaltaitten viranomaisten välillä, erityisesti terveys- ja sosiaalipalveluiden välillä sekä oikeusviranomaisten ja niiden muiden toimielinten välillä, jotka ovat vastuussa artiklassa 16 (1) ja (2) mainittujen henkilöiden seurannasta.

3. Kukin sopijapuoli arvioi kansallisen lain mukaisesti artiklassa 16 (1) ja (2) mainittujen henkilöiden tekemien ja tämän sopimuksen perusteella kriminalisoidujen rikosten vaarallisuutta ja uusimisen mahdollisuutta, sopivien ohjelmien tai toimenpiteiden määrittelemiseksi.

4. Kukin sopijapuoli arvioi kansallisen lain mukaisesti käytettyjen ohjelmien ja toimenpiteiden tehokkuutta. "

Artikla 16; Interventio-ohjelmien ja -toimenpiteiden kohteet

" 1. Kukin sopijapuoli varmistaa kansallisen lain mukaisesti, että henkilöt, joita vastaan on ryhdytty rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin minkä tahansa tämän sopimuksen perusteella kriminalisoidun rikoksen perusteella, voivat päästä osallisiksi artiklassa 15 (1) mainittuihin ohjelmiin tai toimenpiteisiin, sellaisin ehdoin, jotka eivät heikennä syytetyn oikeuksia ja oikeudenmukaisen ja puolueettoman oikeudenkäynnin vaatimuksia tai ole näiden kanssa ristiriidassa, ottaen erityisesti asianmukaisesti huomioon syyttömyysolettamaa koskevaa periaatetta säätelevät määräykset.

2. Kukin sopijapuoli varmistaa kansallisen lain mukaisesti, että henkilöillä, jotka on tuomittu mistä tahansa tämän sopimuksen perusteella kriminalisoidusta rikoksesta, on mahdollisuus päästä osallisiksi artiklassa 15 (1) mainittuihin ohjelmiin tai toimenpiteisiin.

3. Kukin sopijapuoli varmistaa kansallisen lain mukaisesti, että interventio-ohjelmia tai -toimenpiteitä kehitetään tai mukautetaan ottamaan huomioon seksuaalirikoksiin syyllistyneiden lasten kehitystarpeet, mukaan lukien rikosoikeudellista vastuukäyä nuoremmat lapset, heidän seksuaalisen käyttäytymisensä ongelmien ratkaisemiseksi. ”

Artikla 17 ; Tietojen antaminen ja suostumus

” . Kukin sopijapuoli varmistaa kansallisen lain mukaisesti, että artiklassa 16 tarkoitetuille henkilöille, joille interventio-ohjelmia tai -toimenpiteitä ehdotetaan, kerrotaan täydellisesti ehdotuksen perustelut ja että he suostuvat ohjelmaan tai toimenpiteeseen täysin tietoisina tosiseikoista.

2. Kukin sopijapuoli varmistaa kansallisen lain mukaisesti, että henkilöt, joille on ehdotettu interventio-ohjelmia tai -toimenpiteitä, voivat kieltäytyä niistä ja silloin, kun on kyse tuomituista henkilöistä, he ovat tietoisia kieltäytymisen mahdollisista seurauksista. ”

Toimet, joita jo toteutetaan

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmassa (2019) ja toimeenpanojulkaisussa (2021) on jo seuraavat toimenpiteet asiaan liittyen:

- **luku 10, tp 2.** Tehdään THL:n toimesta osana Barnahus-hanketta vuoteen 2023 mennessä selvitys saatavilla olevista pedofiilisiä ja hebefiilisiä taipumuksia omaavien henkilöiden hoito-ohjelmista ja niiden asiakasmäärästä. Pedofiilisiä ja/tai hebefiilisiä taipumuksia omaavien henkilöiden tehokaiden hoito-ohjelmien saatavuutta parannetaan valtakunnallisesti tehdyn selvityksen mukaisesti.
- **luku 10, tp 14.** Kehitetään nuorten seksuaalirikollisten psykiatrisen hoidon tarpeen arviointia. Laaditaan valtakunnalliset hoitopolut.

Luvussa 6.4 (ennalta ehkäisevät interventio-ohjelmat tai –toimenpiteet) on kuvattu Barnahus-hankkeen mallinnuksesta pedofiilisiä ja hebefiilisiä taipumuksia omaavien henkilöiden tehokkaista hoitopoluista. Muun muassa lastensuojelussa ja Barnahus-työssä nousee esiin se, että joskus tekijä on alaikäinen itsekin. Näihin tilanteisiin, jossa tekijänä on toinen lapsi, ei ole vielä riittävästi toimenpiteitä.

Toimenpiteet

22. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Mikä voisi olla toimenpide tilanteeseen, jossa tekijänä on toinen lapsi?			
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
xx: xx			

Kommentoinut [A4]: Lastensuojelusta ja Barnahus-työstä on nostettu, että olisi ajankohtainen asia löytää tähän toimenpide. Tähän toivotaan ehdotuksia lausuntopalautteesta ja nuorten ajatuksia. Työstetään itse toimenpide tammikuussa.

23. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Kootaan uusinta tutkimusta yhteen ja laaditaan tiekartta hoito-ohjelmiin	THL, järjestöt	2022-2025	- Datamäärä (N=) - toteutunut materiaali
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
<p>THL: Toteutetaan osana Barnahus-työtä</p> <p>Suojellaan Lapsia ry: toteuttaa ReDirection tutkimuskyselyyn perustuvan tutkimuksen laajassa kansainvälisessä akateemisessa tutkija- ja yliopistoyhteistyössä henkilöistä, jotka etsivät käyttävät ja jakavat laitonta lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa materiaalia (CSAM)..</p>			
24. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Vahvistetaan eri toimijoiden voimilla vaikuttamistyötä ja viestintää rikosrekisteriotteen tarkistamisesta lasten vapaa-ajan harrastustoimintaan osallistuvilta aikuisilta.	THL, järjestöt	2022-2025	- toteutunut vaikuttamistyö
Toimeenpano vuosina 2022–2025			

9. Aineellinen rikosoikeus

9.1. Artiklat 18-29

Artikla 18; Seksuaalinen hyväksikäyttö

" 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että alla mainittu käyttäytyminen on rangaistavaa tahallisesti tehtynä:

- (a) seksuaalinen kanssakäyminen sellaisen lapsen kanssa, joka asianmukaisten kansallisen lain säännösten mukaan ei ole saavuttanut seksuaalisen toiminnan laillista ikää;
- (b) seksuaalinen kanssakäyminen lapsen kanssa olosuhteissa
 - joissa käytetään pakottamista, väkivaltaa tai uhkaa; tai
 - joissa käytetään hyväksi tunnustettua luottamukseen, määrittämisvaltaan tai vaikutusvaltaan perustuvaa asemaa lapseen nähden, mukaan lukien perheen sisällä; tai
 - joissa käytetään hyväksi lapsen erityisen haavoittuvaa tilannetta, varsinkin henkistä tai fyysistä vammaisuutta tai riippuvuusasemaa.

2. Edellä olevan 1 kappaleen tarkoituksessa kukin sopijapuoli määrittelee ikärajan, jota nuoremman lapsen kanssa on kiellettyä ryhtyä seksuaaliseen kanssakäymiseen.

3. Edellä olevan 1 (a) kappaleen tarkoituksena ei ole säädellä alaikäisten kesken tapahtuvaa vapaaehtoisuuteen perustuvaa seksuaalista kanssakäymistä."

Artikla 19; Lapsiprostituutioon liittyvät rikokset

" 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että alla mainittu käyttäytyminen on rangaistavaa tahallisesti tehtynä:

- a. lapsen värvääminen prostituutioon tai sen aiheuttaminen, että lapsi osallistuu prostituutioon;
- b. lapsen pakottaminen prostituutioon tai hyötyminen siitä tai muuten lapsen hyväksikäyttö sellaiseen tarkoitukseen;
- c. lapsiprostituution käyttö.

2. Tässä artiklassa "lapsiprostituutiolla" tarkoitetaan lapsen käyttämistä seksuaaliseen toimintaan tilanteessa, jossa rahaa tai mitä tahansa

muuta korvausta tai vastiketta annetaan tai luvataan maksuna huolimatta siitä, annetaanko maksu, lupaus tai vastike lapselle tai kolmannelle henkilölle. ”

Artikla 20; Lapsipornografiaan liittyvät rikokset

” 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että alla mainittu käyttäytyminen on rangaistavaa tahallisesti tehtynä, silloin kun siihen ei ole oikeutta:

- (a) lapsipornografian tuottaminen;
- (b) lapsipornografian tarjoaminen tai saataville asettaminen;
- (c) lapsipornografian jakaminen tai välittäminen;
- (d) lapsipornografian hankkiminen itselle tai toiselle henkilölle;
- (e) lapsipornografian hallussapito;

(f) tietoinen pääsyn hankkiminen lapsipornografiaan tieto- ja viestintätekniologian välityksellä.

2. Tässä artiklassa "lapsipornografialla" tarkoitetaan kaikkea materiaalia, jossa visuaalisesti kuvataan lasta todellisessa tai simuloitussa seksuaalisessa toiminnassa tai mitä tahansa lapsen sukupuolielinten kuvaamista ensisijaisesti seksuaalisiin tarkoituksiin.

3. Kukin sopijapuoli voi varata oikeuden olla soveltamatta 1 (a) ja 1 (e) kappaletta kokonaan tai osittain sellaisen pornografisen materiaalin tuottamiseen ja hallussapitoon:

– joka käsittää pelkästään simuloituja esityksiä tai realistisia kuvia lapsesta, jota ei ole olemassa;

– jossa on lapsia, jotka ovat saavuttaneet artiklassa 18 (2) mainitun iän, jos kuvat on tuotettu heidän suostumuksellaan ja kuvat ovat heidän hallussaan yksinomaan heidän omaan yksityiseen käyttöönsä.

4. Kullakin sopijapuolella on oikeus olla soveltamatta 1 (f) kappaletta kokonaan tai osittain. ”

Artikla 21; Lapsen osallistumiseen pornografisiin esityksiin liittyvät rikokset

” 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että alla mainittu käyttäytyminen on rangaistavaa tahallisesti tehtynä:

- (f) lapsen värvääminen osallistumaan pornografisiin esityksiin tai sen aiheuttaminen, että lapsi osallistuu sellaisiin esityksiin;

- (g) lapsen pakottaminen osallistumaan pornografisiin esityksiin tai hyötyminen siitä tai lapsen hyväksikäyttäminen muuten sellaisiin tarkoituksiin;
- (h) tietoinen sellaisen pornografisen esityksen seuraaminen, johon osallistuu lapsia.

2. Kukin sopijapuoli voi varata oikeuden rajoittaa 1 (c) kappaleen soveltamista tapauksiin, joissa lapsia on värvätty tai pakotettu 1 (a) tai (b) kappaleen mukaisesti. ”

Artikla 22; Lasten turmeleminen

” Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin tehdäkseen rangaistavaksi seksuaalisia tarkoituksia varten tapahtuneen toiminnan, jolla lapsi, joka ei ole saavuttanut artiklassa 18 (2) tarkoitettua ikää, tahallaan saatetaan seuraamaan seksuaalista hyväksikäyttöä tai seksuaalista toimintaa, vaikka hänen ei itse tarvitse osallistua siihen. ”

Artikla 23; Lasten houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin

” Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin tehdäkseen rangaistavaksi aikuisen tahallisesti tieto- ja viestintäteknologian välityksellä tekemä ehdotus tavata lapsi, joka ei ole saavuttanut artiklassa 18 (2) tarkoitettua ikää, tarkoituksena tehdä artiklan 18 (1) (a) tai artiklan 20 (1) (a) perusteella kriminalisoitu rikos häntä vastaan, jos tätä ehdotusta on seurannut sellaiseen tapaamiseen johtavia olennaisia toimia. ”

Artikla 24; Avunanto ja yritys

” 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin minkä tahansa tämän sopimuksen perusteella kriminalisoidun rikoksen avunannon määrittelemiseksi rangaistavaksi tahallisesti tehtynä.

2. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin tämän sopimuksen perusteella kriminalisoidun rikoksen yrityksen määrittelemiseksi rangaistavaksi tahallisesti tehtynä.

3. Kukin sopijapuoli voi varata oikeuden olla kokonaan tai osittain soveltamatta 2 kappaletta artiklan 20 (1) (b), (d), (e) ja (f), artiklan 21 (1) (c), artiklan 22 ja artiklan 23 perusteella kriminalisoiuihin rikoksiin. ”

Artikla 25; Lainkäyttövalta

" 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin lainkäyttövallan perustamiseksi tämän sopimuksen perusteella kriminalisoituihin tahallisiin rikoksiin nähden, kun

- (a) rikos on tehty sen alueella; tai
- (b) rikos on tehty sen lipun alla purjehtivalla aluksella; tai
- (c) rikos on tehty sen rekisterissä olevassa ilma-aluksessa; tai
- (d) rikoksen on tehnyt sen kansalainen; tai
- (e) rikoksen on tehnyt henkilö, jonka pysyvä asuinpaikka on sen alueella.

2. Kukin sopijapuoli pyrkii tarpeellisin lainsäädäntö- tai muihin toimenpitein lainkäyttövallan perustamiseen tämän sopimuksen perusteella kriminalisoituihin rikoksiin nähden, jos rikos tehdään sen kansalaista vastaan tai sellaista henkilöä vastaan, jonka pysyvä asuinpaikka on sen alueella.

3. Kukin sopijapuoli voi allekirjoittaessaan, ratifioidessaan tai hyväksyessään sopimuksen tai liittyessään siihen Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetussa julistuksessa todeta, että se varaa oikeuden olla soveltamatta tai soveltaa vain tietyissä tapauksissa tai ehdoin lainkäyttövaltaa koskevia säännöksiä tämän artiklan 1 (e) kappaleen mukaisissa tapauksissa.

4. Saattaakseen tämän sopimuksen artikloiden 18, 19, 20 (1) (a) ja 21 (1) (a) ja (b) perusteella kriminalisoidut rikokset syytteeseen kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että sen lainkäyttövalta 1 (d) kappaleessa tarkoitetuissa asioissa ei edellytä, että teot ovat rangaistavia siellä, missä ne tehtiin.

5. Kukin sopijapuoli voi allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifiointi-, hyväksymis- tai liittymisasiakirjan Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetussa julistuksessa julistaa, että se varaa oikeuden rajoittaa tämän artiklan 4 kappaleen soveltamisen niihin tämän sopimuksen artiklan 18 (1) (b) toisen ja kolmannen kohdan perusteella kriminalisoituihin rikoksiin tapauksissa, joissa sen kansalaisella on pysyvä kotipaikka sen alueella.

6. Tämän sopimuksen artiklojen 18, 19, 20 (1) (a) ja 21 perusteella kriminalisoitujen rikosten syyttämiseksi kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että sen lainkäyttövallan ehtona 1 (d) ja (e) kappaleen tarkoittamissa asioissa ei ole, että syytetoimenpiteisiin voidaan ryhtyä ainoastaan uhrin tekemän ilmoituksen perusteella tai sen valtion tekemän ilmiannon perusteella, jossa teko tehtiin.

7. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin perustaakseen lainkäyttövallan tämän sopimuksen perusteella kriminalisoituihin rikoksiin nähden niissä tapauksissa, joissa oletettu tekijä

on sen alueella eikä sopijapuoli pelkäänsä kansalaisuuden perusteella luovuta häntä toiselle sopijapuolelle.

8. Jos useampi kuin yksi sopijapuoli katsoo olevansa toimivaltainen tämän sopimuksen perusteella kriminalisoituun rikokseen nähden, kyseiset sopijapuolet neuvottelevat tarpeen mukaan siitä, millä valtiolla on tarkoituksenmukaisin lainkäyttövalta.

9. Tämä sopimus ei sulje pois minkään sopijapuolen kansallisen oikeuden mukaan määräytyvää lainkäyttövaltaa rikosasioissa, ottaen kuitenkin huomioon kansainvälisen oikeuden yleiset määräykset. ”

Artikla 26; Oikeushenkilön vastuu

” 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että oikeushenkilö on vastuussa tämän sopimuksen perusteella kriminalisoidusta rikoksesta, jonka luonnollinen henkilö on tehnyt sen hyväksi toimien joko yksilönä tai oikeushenkilön toimielimen osana ja jonka johtava asema perustuu

- (a) oikeuteen edustaa oikeushenkilöä;
- (b) valtaan tehdä päätöksiä oikeushenkilön puolesta;
- (c) valtuuksiin harjoittaa valvontaa oikeushenkilön sisällä.

2. Edellä 1 kappaleessa mainittujen tapausten lisäksi kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että oikeushenkilöä voidaan pitää vastuullisena silloin, kun 1 kappaleessa mainitun luonnollisen henkilön suorittaman ohjauksen tai valvonnan puuttuminen on mahdollistanut, että oikeushenkilön valtuuttamana toiminut henkilö on tehnyt tämän sopimuksen perusteella kriminalisoidun rikoksen kyseisen oikeushenkilön hyväksi.

3. Sopijapuolen oikeudellisten periaatteiden mukaisesti oikeushenkilön vastuu voi olla rikosoikeudellista, siviilioikeudellista tai hallinto-oikeudellista.

4. Sellainen vastuu ei vaikuta rikoksen tehneiden luonnollisten henkilöiden rikosoikeudelliseen vastuuseen. ”

Artikla 27; Rangaistukset ja toimenpiteet

” 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että tämän sopimuksen perusteella kriminalisoidut rikokset voidaan rangaista tehokkain, suhteellisin ja varoittavin rangaistuksin ottaen huomioon niiden vakavuus. Näiden rangaistusten tulee sisältää vapausrangaistuksia, jotka voivat johtaa rikosentekijän luovuttamiseen.

2. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että artiklan 26 mukaisesti vastuussa olevia oikeushenkilöitä voidaan rangaista tehokkain, suhteellisin ja varoittavin rangaistuksin, joiden tulee sisältää rikosoikeudellisia tai ei-rikosoikeudellisia sakkoja ja joihin voi sisältyä muita keinoja, erityisesti

- (a) oikeuden poistaminen julkisiin etuihin tai avustuksiin;
- (b) tilapäinen tai pysyvä liiketoimintakielto;
- (c) asettaminen tuomioistuimen valvontaan;
- (d) asettaminen tuomioistuimen määräämään selvitystilaan.

3. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin

(a) tehdäkseen mahdolliseksi ottaa haltuun ja konfiskoida

- tavaroita, asiakirjoja ja muita rikosentekovälineitä, joita käytettiin tämän sopimuksen perusteella kriminalisoitujen rikosten tekemiseen tai niiden tekemisen helpottamiseksi;
- sellaisten rikosten tuottama hyöty tai sen arvo;

(b) tehdäkseen mahdolliseksi tilapäisesti tai pysyvästi sulkea sellaiset tilat, joita käytettiin tämän sopimuksen perusteella kriminalisoitujen rikosten tekemiseen, ottaen kuitenkin huomioon hyvässä uskossa toimineiden kolmansien osapuolien oikeudet, tai kieltää rikosentekijää tilapäisesti tai pysyvästi harjoittamasta sellaista ammatillista tai vapaaehtoista toimintaa, johon kuuluu yhteydenpito lapsiin ja jonka yhteydessä rikos tehtiin.

4. Kukin sopijapuoli voi ryhtyä muihin toimenpiteisiin rikosentekijöiden suhteen kuten huoltajuuden menettäminen tai tuomittujen henkilöiden asettaminen seurantaan tai valvontaan.

5. Kukin sopijapuoli voi määrätä, että tämän artiklan mukaisesti takavarikoitu rikoksen hyöty tai omaisuus voidaan siirtää erityiseen rahastoon, jonka tarkoituksena on rahoittaa tämän sopimuksen perusteella kriminalisoitujen rikosten uhreja varten perustettuja ehkäisy- tai avustushjelmia. ”

Artikla 28; Raskauttavat olosuhteet

” Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että jäljempänä mainitut olosuhteet sikäli kuin ne eivät jo ole osa rikoksen tunnusmerkistöä, voidaan asianmukaisen kansallisen lain mukaisesti ottaa huomioon raskauttavina olosuhteina määrättäessä rangaistuksia tämän sopimuksen perusteella kriminalisoiduista rikoksista:

- (a) rikos vahingoitti vakavasti uhrin fyysistä tai henkistä terveyttä;
- (b) rikosta edelsi tai siihen liittyi kidutusta tai vakavaa väkivaltaa;

- (c) rikoksen kohteena oli erityisen haavoittuva uhri;
- (d) rikoksentekijä oli perheen jäsen, asui lapsen kanssa tai käytti väärin valta-asemansa;
- (e) rikoksen tekivät useat henkilöt yhdessä;
- (f) rikos on tehty rikollisen järjestön osana;
- (g) rikoksentekijä on aikaisemmin tuomittu samanlaisista rikoksista.”

Artikla 29; Aikaisemmat tuomiot

” Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen mahdollistamiseksi, että toisen sopijapuolen antamat lopulliset tuomiot voidaan ottaa huomioon määrättäessä rangaistusta tämän sopimuksen perusteella kriminalisoiduista rikoksista. ”

Toimet, joita jo toteutetaan

Lanzaroten sopimuksen artiklojen 18-29 ja 33 velvoitteet on täytäntöönpantu (HE 282/2010 vp). Laki lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta tuli voimaan 1.10.2011.

Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksessa (ks. tarkemmin s. 26) arvioidaan mahdolliset muutostarpeet artiklojen velvoitteisiin liittyvään rikoslainsäädäntöön. Lainsäädännön muutoksista järjestetään esitutkinta- ja rikosprosessiviranomaisille koulutusta ennen lain voimaantuloa.

Artiklan 28 (raskauttavat olosuhteet) osalta voidaan todeta, että hallitus on antanut esityksen, jonka mukaan sukupuoli säädettäisiin rangaistuksen koventamisperusteeksi (HE 7/2021 vp). Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan syksyllä 2021.

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmassa (2019) ja toimeenpanojulkaisussa (2021) on jo seuraavat toimenpiteet asiaan liittyen:

- **Luku 14.2, tp 4.** Kerätään saatavilla olevista tietolähteistä: kunnilta, auttamisjärjestelmästä ja uhreja auttavista järjestöistä (ns. Neliapila-järjestöt) luvut epäillyistä ja ensivaiheessa tunnistetuista ihmiskaupan lapsiuhreista, ihmiskaupan uhrien apua saavista lapsista ja ihmiskaupan muodoista, jonka uhriksi lapset ovat joutuneet. Kehitetään lisäksi rikosoikeusjärjestelmän tilastointia ihmiskaupan uhriksi joutuneista lapsista ja nuorista. Tilastoidaan jatkossa poliisin tietoon tulleet rikokset, syyttäjälle edenneet ja rangaistukset rikoksen uhriksi joutuneen iän ja sukupuolen mukaan. Koostetaan näistä tiedoista analyysiin perustuva vuosittainen raportti.

Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä keväällä 2021⁸³. Toimintaohjelmassa on yhteensä 55 toimenpidettä. Toimintaoh-

⁸³ <https://oikeusministerio.fi/ihmiskaupan-vastainen-tyo-hanketiedot-ja-asiakirjat>

jelmassa todetaan ihmiskaupan lapsiuhrien olevan erityisen suojelun kohteena ja ohjelmassa on joitakin toimenpiteitä, joissa lapset erityisesti mainitaan. Ohjelman tavoitteena on sisällyttää lapsiin ja nuoriin kohdistuvan ihmiskaupan vastainen työ OT-keskusten kehittämistyöhön ja tehdä tätä kehittämistyötä yhteistyössä ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman toimeenpanoa seuraavan työryhmän kanssa. Lisäksi ihmiskaupparikosten torjunnan ja tutkinnan tehostamisessa on tarkoitus hyödyntää harmaan talouden torjuntaohjelman yhteydessä kehitettyä mallintamista ja mallien valmistelussa on tarkoitus kiinnittää huomiota lapsiin kohduttuihin ihmiskaupparikoksiin. Toimenpiteeksi kirjattiin myös siitä huolehtiminen, että lapsistrategian toimeenpanoon sisällytetään ihmiskaupan vastainen työ.

EU tasolla pyritään saamaan vakituista sääntelyä palveluntarjoajille lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten estämiseksi. Lakiehdostusta odotetaan vielä vuoden 2021 aikana tulevaksi.⁸⁴

Pelastakaa Lapset ylläpitää Nettivihje-palvelua, jonne voi tehdä ilmoituksen lapsen hουkuttelusta seksuaalisiin tarkoituksiin (grooming) tai sen epäilystä. Kaikesta laittomaksi arvioidusta toiminnasta välitetään tieto keskusrikospoliisille. Pelastakaa Lasten Nettivihjeen asiantuntijoilla on myös lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus. Pelastakaa Lapset viestii aktiivisesti Nettivihjeeseen ilmoittamisesta ja siitä, miten ilmoittaminen käytännössä tapahtuu ja mitä ilmoituksen olisi hyvä sisältää, jotta lapsi ja hänen perheensä saa oikea-aikaisen ja tarkoituksenmukaisen avun. Nettivihje-palveluun voi ilmoittaa myös silloin, jos epäilee lapsen kohdistetun seksuaaliväkivaltaan liittyvää ihmiskauppaa.

Toimenpiteet

25. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Lisätään matalan kynnyksen palveluiden yhteistyötä ja tietoisuutta lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan yhteydestä ihmiskauppaan	STM, OM/ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma, THL, järjestöt	2022–2025	- toteutunut tiedolla ohjaus
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
STM: Tehdään yhteistyötä ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman kanssa. Pyritään yhdessä vahvistamaan matalan kynnyksen ammattilaisten tietoisuutta lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja ihmiskaupan yhteydestä sekä ohjaamaan ilmoitusvelvollisuudesta.			

⁸⁴ EU Commission welcomes political agreement on interim rules for voluntary detection measures by online service providers to combat sexual abuse of children | IEU MONITORING (ieu-monitoring.com)

10. Tutkinta, syytetoimenpiteet ja prosessioikeus

10.1. Artiklat 30-37

Artikla 30; Periaatteet

” 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että tutkinta ja rikosprosessi toteutetaan lapsen parhaaksi eduksi ja lapsen oikeuksia kunnioittaen.

2. Kukin sopijapuoli omaksuu lähestymistavan, joka suojaa uhreja, varmistuen siitä, etteivät tutkinta ja rikosprosessi pahenna lapsen kokemaa traumaa ja että rikosoikeudellisten toimenpiteiden jälkeen annetaan tarvittaessa apua.

3. Kukin sopijapuoli varmistaa, että tutkinta ja rikosprosessi ovat ensisijaisia ja ne toteutetaan ilman aiheetonta viivytystä.

4. Kukin sopijapuoli varmistaa, että tässä luvussa tarkoitetut toimenpiteet eivät ole ristiriidassa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen artiklan 6 mukaisten puolustuksen oikeuksien ja oikeudenmukaisen ja puolueettoman oikeudenkäynnin vaatimusten kanssa.

5. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- ja muihin toimenpiteisiin kansallisen lainsäädäntönsä peruseriaatteiden mukaisesti

– varmistamalla tämän sopimuksen perusteella kriminalisoitujen rikosten tehokas tutkinta ja syyttäminen sallien tarvittaessa mahdollisuuden peitetoimintaan;

– tekemällä mahdolliseksi sen, että tutkintayksiköt tai tutkintapalvelut voivat tunnistaa artiklan 20 perusteella kriminalisoitujen rikosten uhrin, erityisesti analysoimalla lapsipornografista materiaalia kuten valokuvia tai audiovisuaalisia tallenteita, joita on lähetetty tai asetettu käyttöön informaatio- ja viestintäteknologian välityksellä. ”

Artikla 31; Yleiset suojelutoimenpiteet

” 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin suojellakseen uhrien oikeuksia ja etuja mukaan lukien heidän

erityistarpeensa todistajina, kaikissa tutkinnan ja rikosprosessin vaiheissa erityisesti:

- (a) ilmoittamalla heille heidän oikeuksistaan ja käytettävissään olevista palveluista ja, lukuun ottamatta silloin, kun he eivät halua sellaista tietoa, siitä, mihin heidän rikosilmoituksensa on johtanut, syytteistä, tutkinnan tai oikeudenkäynnin yleisestä edistymisestä ja heidän roolistaan samoin kuin heidän tapauksensa lopputuloksesta;
- (b) varmistamalla ainakin sellaisissa tapauksissa, joissa uhrin ja heidän perheensä saattavat olla vaarassa, että heille ilmoitetaan, jos se on tarpeen, kun syytetty tai tuomittu henkilö vapautetaan tilapäisesti tai lopullisesti;
- (c) mahdollistamalla kansallisen prosessilainsäädännön mukaisella tavalla, että heitä kuullaan, että he voivat esittää todistusaineistoa ja voivat valita tavan esittää näkemyksensä, tarpeensa ja huolenaiheensa suoraan tai välillisesti ja että ne otetaan huomioon;
- (d) tarjoamalla heille asianmukaisia tukipalveluja niin, että heidän oikeutensa ja etunsa tuodaan esiin asianmukaisesti ja ne otetaan huomioon;
- (e) suojelemalla heidän yksityisyyttään, identiteettiään ja kuvaansa ryhtymällä kansallisen lain mukaisesti toimiin kaiken sellaisen informaation yleisen jakamisen estämiseksi, joka voisi johtaa heidän tunnistamiseensa;
- (f) tarjoamalla heille samoin kuin heidän perheilleen ja heidän puolestaan todistaneille turvaa uhkailulta, kostolta ja uudelleen uhrin riutumiselta;
- (g) varmistamalla, että yhteydenpitoa uhrien ja tekijöiden välillä välitetään tuomioistuimen ja lainvalvontaviranomaisten tiloissa, ellei toimivaltainen viranomaispäättäjä toisin lapsen parhaan edun takia tai ellei tutkinta tai oikeudenkäyntimenettely vaadi sellaista yhteydenpitoa.

2. Kukin sopijapuoli varmistaa, että uhrien saatavilla on tietoa asianmukaisista oikeudellisista ja hallinnollisista menettelyistä heti, kun he ovat ensimmäistä kertaa yhteydessä toimivaltaisiin viranomaisiin.

3. Kukin sopijapuoli varmistaa, että uhrien saatavilla on oikeudellista apua, kun he voivat olla asianosaisena rikosoikeudenkäynnissä, ja että oikeudellista apua annetaan maksutta silloin, kun tämä on aiheellista.

4. Kukin sopijapuoli tekee mahdolliseksi sen, että oikeusviranomaiset nimittävät erityisen edustajan uhrille silloin, kun tämä kansallisen lain mukaan saattaa olla asianosaisena rikosoikeudenkäynnissä ja kun uhrin ja vanhempien vastuuta kantavien henkilöiden välillä on eturistiriita, jonka perusteella kyseiset henkilöt eivät voi edustaa lasta sellaisessa oikeudenkäynnissä.

5. Kukin sopijapuoli tarjoaa lainsäädäntö- tai muin toimenpitein kansallisen lakinsa asettamien ehtojen mukaisesti mahdollisuuden, että ryhmät, säätiöt, yhdistykset tai viranomaiset tai riippumattomat kansalaisjärjestöt

voivat auttaa ja/tai tukea uhreja näiden suostumuksen mukaisesti rikosoikeudenkäynneissä, joissa käsitellään tämän sopimuksen perusteella kriminalisoituja rikoksia.

6. Kukin sopijapuoli varmistaa, että tämän artiklan säännösten mukaisesti uhreille annettava tieto annetaan tavalla, joka sopii heidän ikäänsä ja kehitystasoonsa, ja se annetaan kielellä, jota he voivat ymmärtää. ”

Artikla 32; Oikeudenkäynnin aloittaminen

” Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että tämän sopimuksen perusteella kriminalisoitujen rikosten tutkinnan tai syytteen saattamisen ehtona ei ole uhrin tekemä ilmoitus tai syyte ja että rikosprosessi voi jatkua, vaikka uhri on perunut lausuntonsa. ”

Artikla 33; Vanhentumissäännös

” Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että artiklojen 18, 19 (1) (a) ja (b) ja 21 (1) (a) ja (b) perusteella kriminalisoituja rikoksia koskevien rikosprosessien aloittamista koskeva vanhentumisaika on riittävän pitkä niin, että rikosprosessi voidaan tehokkaasti aloittaa uhrin saavutettua täysi-ikäisyyden ja että vanhentumisaika on suhteessa kyseisen rikoksen vakavuuteen. ”

Artikla 34; Tutkinta

” 1. Kukin sopijapuoli ottaa käyttöön toimenpiteet, jotka voivat olla tarpeen sen varmistamiseksi, että henkilöt, yksiköt tai palvelut, jotka ovat vastuussa tutkinnasta, ovat erikoistuneet lasten seksuaalisen riiston ja seksuaalisen hyväksikäytön torjuntaan tai että henkilöt on koulutettu tähän tarkoitukseen. Sellaisilla yksiköillä tai palveluilla tulee olla riittävät taloudelliset resurssit.

2. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että uhrin todellista ikää koskeva epävarmuus ei estä rikostutkinnan aloittamista. ”

Artikla 35; Lapsen kuulusteleminen

” 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että

- (a) lapsen kuulustelu tehdään ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun tosiasiat on ilmoitettu toimivaltaisille viranomaisille;
- (b) lapsen kuulustelu tehdään tarvittaessa siihen tarkoitukseen suunnitellussa tai muutetussa paikassa;

- (c) lasta kuulustelevat ammattihenkilöt, jotka on koulutettu tähän tehtävään;
- (d) samat henkilöt hoitavat kaikki lapsen kuulustelut, jos se on mahdollista ja asianmukaista;
- (e) kuulustelujen lukumäärä on niin rajoitettu kuin mahdollista ja kuulustelut ovat ehdottoman tarpeellisia rikosprosessia varten;
- (f) lapsen mukana saa olla oikeudellinen edustaja tai tarpeen mukaan hänen valitsemansa aikuinen henkilö, ellei tämän henkilön osalta ole tehty päinvastaista perusteltua päätöstä.

2. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että kaikki uhrin tai sen ollessa asianmukaista myös lapsitodistajan kuulustelut voidaan tallentaa videonauhalle ja että nämä videonauhoitetut kuulustelut voidaan hyväksyä todistusaineistona oikeudenkäynnissä kansallisen lain säännösten mukaisesti.

3. Kun uhrin iästä on epävarmuutta ja on syytä epäillä uhrin olevan lapsi, 1 ja 2 kappaleessa tarkoitettuja toimenpiteitä käytetään niin kauan kuin hänen ikänsä varmistuu. ”

Artikla 36; Rikosoikeudenkäynti

” 1. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin ottaen asianmukaisesti huomioon säännöt, jotka koskevat oikeudellisten ammattien riippumattomuutta sen varmistamiseksi, että lasten oikeuksia ja seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaa koulutusta on kaikkien niiden saatavilla, jotka ovat mukana oikeudenkäynnissä, erityisesti tuomareiden, syyttäjien ja lakimiesten saatavilla.

2. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin kansallisen lain mukaisesti varmistaakseen, että

- (a) tuomari voi määrätä, että kuuleminen tapahtuu suljetuin ovin;
- (b) uhria voidaan kuulla oikeudessa ilman hänen henkilökohtaista läsnäoloaan, erityisesti asianmukaisen viestintäteknologian avulla. ”

Artikla 37; Tuomittuja seksuaalirikollisia koskevien kansallisten tietojen tallentaminen ja säilyttäminen

” 1. Tämän sopimuksen perusteella kriminalisoitujen rikosten ehkäisemiseksi ja niistä syyttämiseksi kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin, kansallisen lain edellyttämien asianomaisten tietosuojaa koskevien säännösten ja muiden sääntöjen ja takuiden mukaisesti, tietojen keräämiseksi ja säilyttämiseksi tämän sopimuksen perusteella kriminalisoiduista rikoksista tuomittujen henkilöiden henkilöllisyydestä ja geneettisestä profiilista (DNA).

2. Kun sopimus allekirjoitetaan tai sopimuksen ratifiointi-, hyväksymis- tai liittymisasiakirja talletetaan, sopijapuoli ilmoittaa Euroopan neuvoston pääsihteerille 1 kappaleessa tarkoitetuista asioista vastuussa olevan yhden toimivaltaisen kansallisen viranomaisen nimen ja osoitteen.

3. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin varmistaakseen, että 1 kappaleessa tarkoitettuja tietoja voidaan toimittaa toisen sopijapuolen toimivaltaiselle viranomaiselle sen kansallisen lain ja asiaankuuluvien kansainvälisten instrumenttien ehtojen mukaisesti. ”

Toimet, joita jo toteutetaan

Hallituksen esityksessä lasten suojelemiseksi seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 282/2010 vp) käydään läpi seuraavat lait, joilla artikloiden 30, 31 ja 36 velvoitteet on täytännön pantu:

- esitutkintalaki (3:11, 3:3.1, 4:7, 4:8, 4:9, 4:10, 4:12, 4:13, 4:18, 4:19, 7:10, 7:12, 7:14, 7:21, 9:4, 11:7, 11:9, 11:9a)
- pakkokeinolaki (erityisesti 10:27)
- laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (1:6, 2:1a, 2:10, 5:12)
- laki Syyttäjälaitoksesta (1:9)
- laki lapsen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä.
- laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa (6, 9, 15 §1)
- oikeudenkäymiskaari (17:24(3), 17:51, 17:52).
- vankeuslaki (19:4)
- tutkintavankeuslaki (16:1)
- laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (16:2)
- laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (24 §)

Artikla 30 edellyttää, että sopijapuolet varmistavat, että tutkinta ja rikosprosessi toteutetaan ilman aiheutonta viivytystä. Eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisuissaan nostanut esiin puutteita lapsiin kohdistuneiden rikosten käsittelyn kestoa koskevassa sääntelyssä. Rikosprosessin tehostamista ja esitutkintalain muutostarpeita tarkastelevassa oikeusministeriön työryhmässä arvioidaan säädösmuutostarpeita tilanteissa, joissa asianomistaja on alle 18-vuotias ja kyse on henkeen tai terveyteen, yksityisyyteen, rauhaan tai kunniaan, vapauteen tai seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen kohdistuvasta rikoksesta, jolloin esitutkinta ja syyteharkinta tulisi tehdä kiireellisesti ja myös pääkäsittely pitää 30 päivässä asian vireille tulosta. Lisäksi arvioidaan tarvetta edellyttää tutkinnanjohtajilta riittävää perehtyneisyyttä lapsiin kohdistuviin rikoksiin sekä väliaikaisen edunvalvojan määräämiseen liittyviä kysymyksiä alle 18-vuotiaille asianosaisille ja todistajille. Työryhmän määräaika on 31.12.2021.

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmassa (2019) ja toimeenpanojulkaisussa (2021) on jo seuraavat toimenpiteet asiaan liittyen:

- **luku 6, tp 2.** Luodaan kansallisesti kattava eurooppalaisen Barnahus-laatustandardin ja LASTA/seula-mallin mukainen monialainen yhteistyö, joka varmistaisi lapsilähtöisen tutkimisen, tiedon jakamisen ja tuen mahdollisimman tasapuolisesti palvelurakenteet huomioiden, asuinpaikasta riippumatta kaikille lapsille ja nuorille joiden epäillään joutuneen pahoinpitelyn tai seksuaaliväkivallan kohteeksi.
 - o **toimeenpano: THL:** Lasta-seulamallin levitys Barnahus-hankkeessa vuosina 2020–2023 yhteistyössä lasten ja nuorten oikeuspsykologisten ja oikeuspsykiatristen yksiköiden kanssa. Vuonna 2021 Lasta-mallia jalkautetaan Satakuntaan ja vahvistetaan Pohjois-Karjalassa, vuonna 2022 mm. Pirkanmaalle, Hämeeseen ja Etelä-Pohjanmaalle. Taustatietojen keruun toimintatapa on vakinaistettu vuoteen 2023 mennessä. Kuuleminen ja/tai tuki perhekeskuksessa osassa tapauksista vuoteen 2023 mennessä. Varmistetaan tasa-arvoinen palvelujen saatavuus sähköisiä työvälineitä hyödyntämällä. THL toteuttaa vuonna 2022 kyselyn kuntien väkivallan vastaisen työn kokonaisuudesta, sisältäen karitoituksen monialaisten asiantuntijaryhmien lukumäärästä ja kokoonpanosta kunnissa.
 - o **SM ja POHA:** Barnahus-hankkeen asiantuntijat jatkavat kansallisesti kattavan eurooppalaisen Barnahus-laatustandardin ja LASTA-seula-mallin mukaisen monialaisen yhteistyön kehittämistä ja luomista
- **luku 6, tp 3.** Lapsiin kohdistuvien rikosten tutkinnan erityiskoulutus vakinaistetaan osaksi Poliisiammattikorkeakoulun jatkokoulutustarjontaa.
 - o Toimenpide on toimeenpantu vuonna 2020, jolloin lapsiin kohdistuvien rikosten tutkinnan erityiskoulutus on vakinaistettu pysyväksi osaksi Poliisiammattikorkeakoulun koulutusta. Vuoden mittaiselle viiden opintopisteen kurssille voidaan ottaa vuosittain 36 opiskelijaa, joista 28 tulee olla taustaltaan poliiseja.
- **luku 6, tp 4.** Lapsin kohdistuvien rikosepäilyjen tutkinta keskitetään poliisilaitoksissa ja syyttäjälaitoksissa tähän tehtävään erikoistuneille henkilöille, joita resursoidaan riittävästi. Toiminnan rakennetta täsmennetään poliisin ja syyttäjälaitoksen kanssa.
 - o **toimeenpano: Barnahus-hanke/THL:** Hankkeeseen on palkattu poliiseja ja syyttäjä (yht. 1htv syyttäjät ja 2htv poliisit vuoden 2021 loppuun). Hankkeessa laaditaan vuosina 2020–2021 toiminnallinen käsikirja. Vuosina 2022–2025 POHA seuraa käsikirjassa esitettyjen toimenpiteiden toteutumista.
 - o **SM ja POHA:** Toiminnan kehittäminen jatkuu POHA-vetoisesti. Kehittämistä tehdään Barnahus-hankkeen poliisi- ja syyttäjääsiantuntijoiden toimesta. POHA on tehnyt lapsirikostutkinnan nykytilan selvityksen ja pyytänyt poliisilaitoksia huomioimaan selvityksessä esille nousseet kehittämiskohteet.
- **luku 8, tp 6.** Lapsi- ja perhepalveluiden eri toimijoiden sekä rikosoikeuden piirissä toimivien ymmärrystä erilaisista väkivallan muodoista lisätään, mukaan lukien henkinen väkivalta sekä laiminlyönti. Samalla lisätään ymmärrystä väkivallan haittavaikutuksista ja pitkäaikaisseurauksista. Osaamista lisätään esimerkiksi yhteistyöalueiden lasten ja nuorten oikeuspsykologian/-psykiatrian yksiköiden ja Barnahus-hankkeen koulutuksissa, ml. verkkokoulutus.
- **luku 10, tp 13.** Lisätään poliisi- ja syyttäväviranomaisten resursseja ja yhteistyötä esitutkinta- ja oikeusprosessin nopeuttamiseksi. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien rikosten tutkinta keskitetään erityiskoulutuksen saaneille tutkijoille ja syyttäjille. Yhdenmukaistetaan ja nopeutetaan edunvalvojen määräämiskäytänteitä valtakunnallisesti. Parannetaan tiedonkulkua perheille rikostutkinnan eri vaiheissa.

Oikeusministeriö on myös asettanut kesällä 2020 työryhmän tarkastelemaan pakkokeinonlain muutostarpeita ja tekemään tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Työryhmän toimikausi päättyy 31.12.2021.

Lapsia koskevat rikosepäilyt ovat vaativaa, monialaviranomaisyhteistyössä tehtävää esitutkintaa. Niihin liittyy monia erityispiirteitä paitsi lasten haavoittuvan aseman vuoksi, myös siksi, että lasten kuulustelut ovat esitutkinnan lisäksi osa oikeuskäsittelyä. Kahden tuoreen selvityksen mukaan keskittäminen vaikuttaa suoraan myönteisesti lapsia koskevien rikosten tutkinnan laatuun^{85,86}. Vaadittavan erityisosaaminen saavuttaminen ja ylläpito vaatii keskittämistä sekä riittävää resurssia kaikilla lapsirikostutkinnan kanssa tekemisissä olevilla tasoilla. Lisäksi verkossa tapahtuvan lapsiin kohdistuvan seksuaalirikollisuuden huomattava lisääminen tulee huomioida koulutuksen sisällöissä.

Barnahus-hankkeen yhteydessä on tehty selvitys niistä tiloista, joita rikoksen uhreina olevia lapsia kuullaan. Hankkeen yhteydessä on todettu, että poliisilaitosten tilat lasten kuulustelemiselle tulee saattaa tarkoituksenmukaiseen kuntoon. Lasten kuulustelujen tallenteita käytetään todisteena rikosprosessissa, joten niiden laatu tulee olla korkealuokkaista, mikä asettaa vaatimuksia kuulustelujen tallennuslaitteistolle.

Toimenpiteet

26. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Barnahus-hankeessa vuoden 2021 loppuun mennessä tuotetun suunnitelman toimeenpano liittyen lapsen edunvalvontaan rikoksen esitutkinnan yhteydessä. Tarvittaessa yhdenmukaistetaan ja nopeutetaan edunvalvojien määräämiskäytänteitä valtakunnallisesti.	THL, STM, OM	2022–2023	- Lapsen edunvalvontaan liittyvät koulutukset - Kansallisten edunvalvojien rekisterien sekä edunvalvonnan laatukriteerien käyttö ja toteutumisen seuranta - poliisihallituksen ohjeistuksen päivitystapen läpikäynti ja toteuttaminen
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
THL: toteutuu ainakin osittain Barnahus-työnä POHA: Varmistetaan olemassa olevan ohjeistuksen ajantasaisuus ja osallistutaan yhteisen koulutuksen järjestelyihin			
27. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit

⁸⁵ Lehtinen, Miia & Rossi, Maria 2021.

⁸⁶ Fagerlund & Toivonen 2020.

Kehitetään ja turvataan lapsiin kohdistuvien rikosten tutkintaa ja moniammatillisen yhteistyön toimivuus keskittämällä lapsiin kohdistuvien rikosten esitutkinta poliisilaitoksissa alueellisesti tai sitä varten erikseen perustettuihin ryhmiin ja varmistetaan näiden ryhmien henkilöstön osaaminen, yhteistyöverkostojen toimivuus sekä muut toimintaedellytykset.	POHA	2022–2025	-Lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikoksista kirjattujen ilmoitusten määrän kehitys / poliisilaitos -Lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkinnan kesto / poliisilaitos Verkkovälitteisten lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten määrä
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
SM ja POHA: Toiminnan kehittäminen jatkuu POHA-vetoisesti yhteistyössä Barnahus-hankkeen kanssa. Seurannan järjestäminen toteutetaan Barnahus -hankkeen yhteydessä toteutetun lapsirikostutkinnan nykytila -selvityshanke raportin jatkoseurannan yhteydessä.			
28. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Kehitetään lapsiin kohdistuvien rikosten tutkinnan johtamisessa vaadittava erityisosaaminen käynnistämällä vuosittain järjestettävä tutkinnanjohtajille suunnattu erityiskoulutus. Koulutus voi olla osa erityisten suojelutoimien alaisten rikosten tutkinnan johtamista koskevaa koulutuskokonaisuutta.	POHA ja PO-LAMK	2022–2025	- Koulutetut oppilaat määrä / vuosi - Ammatinhallinnan kehittyminen koulutuksen yhteydessä (alku ja loppu) kerätyn palautteen perusteella
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
SM ja POHA: Toiminnan kehittäminen jatkuu POHA-vetoisesti yhteistyössä Barnahus-hankkeen ja Pol-Amk kanssa. Seurannan järjestäminen toteutetaan Barnahus -hankkeen yhteydessä toteutetun lapsirikostutkinnan nykytila -selvityshanke raportin jatkoseurannan yhteydessä.			
29. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Kehitetään verkkovälitteisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ja niihin liittyvän kuvamateriaalin torjunnan ja tutkin-	POHA, Polamk	2022–2025	- Koulutetut oppilaat määrä / koulutustaso / vuosi - Ammatinhallinnan kehittyminen erityiskoulutuksen yhteydessä (alku ja loppu) kerätyn palautteen perusteella

nan koulutuksen kehittämistä ja varmistetaan, että koulutusta järjestetään poliisin perus-, jatko Barnahus-mallin mukaisen moniviranomaisyhteistyön kehittäminen ja erityisesti LASTA-seula-palaverin käyttöönotto			
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
SM ja POHA: Toiminnan kehittäminen jatkuu POHA-vetoisesti yhteistyössä Barnahus-hankkeen ja PoIAmk kanssa. Seurannan järjestäminen toteutetaan Barnahus -hankkeen yhteydessä toteutetun lapsirikostutinnan nykytila -selvityshanke raportin jatkoseurannan yhteydessä			
30. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Varmistetaan Barnahus-mallin mukaisen moniviranomaisyhteistyön kehittäminen ja erityisesti LASTA-seula-palaverin käyttöönotto poliisilaitoksissa sekä tiedonkeruu käytöstä	POHA, THL	2022–2025	- Barnahus-mallin mukainen moniviranomaisyhteistyön käyttöön ottaneiden poliisilaitosten määrä - LASTA-seula-palaveriden määrä / poliisilaitos - Täytettyjen LASTA-lomakkeiden määrä / poliisilaitos
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
SM ja POHA: Toiminnan kehittäminen jatkuu POHA-vetoisesti yhteistyössä Barnahus-hankkeen ja PoIAmk kanssa. Seurannan järjestäminen toteutetaan Barnahus -hankkeen yhteydessä toteutetun lapsirikostutinnan nykytila -selvityshanke raportin jatkoseurannan yhteydessä			
31. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Toteutetaan tarkempi kartoitus/selvitys kuulustelulaitteistojen keskitetyn hankinnan tarpeesta ja mahdollisuudesta sekä tehdään tämän pohjalta tarkemmat esitykset.	POHA, SM ja STM tukevat	2022	- toteutunut selvitys
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
SM ja POHA: Toiminnan kehittäminen jatkuu POHA-vetoisesti yhteistyössä Barnahus-hankkeen ja PoIAmk kanssa. Seurannan järjestäminen toteutetaan Barnahus -hankkeen yhteydessä toteutetun lapsirikostutinnan nykytila -selvityshanke raportin jatkoseurannan yhteydessä.			

11. Kansainvälinen yhteistyö

11.1. Artikla 38; Kansainvälistä yhteistyötä koskevat yleiset periaatteet ja toimintatavat

" 1. Sopijapuolet ovat mahdollisimman laajassa yhteistyössä keskenään tämän sopimuksen säännösten mukaisesti ja, asianmukaisia kansainvälisiä ja alueellisia instrumentteja soveltamalla, järjestelyin, jotka on sovittu yhdenmukaisen tai vastavuoroisen lainsäädännön sekä kansallisten lakien mukaisesti

- (a) ehkäistäkseen ja torjuakseen lasten seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä;
- (b) suojellakseen uhreja ja tarjotakseen heille apua;
- (c) tämän sopimuksen perusteella kriminalisoitujen rikosten tutkintaa ja oikeudenkäyntiä varten.

2. Kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että henkilöt, jotka ovat joutuneet tämän sopimuksen perusteella kriminalisoidun rikoksen uhriksi asuinmaansa ulkopuolella, voivat tehdä rikosilmoituksen asuinmaansa toimivaltaisille viranomaisille.

3. Jos sopijapuoli, joka asettaa rikosasiassa annettavan oikeusavun tai luovuttamisen ehdoksi sopimuksen olemassaolon, saa oikeusapua tai luovuttamista koskevan pyynnön sopijapuolelta, jonka kanssa sillä ei ole sopimusta, se voi katsoa tämän sopimuksen lailliseksi perusteeksi oikeusavun antamiselle rikosasioissa tai luovuttamiselle tämän sopimuksen perusteella kriminalisoitujen rikosten osalta.

4. Kukin sopijapuoli pyrkii, kun se on asianmukaista, sisällyttämään kolmansille valtioille tarkoitettuihin kehitysapuohjelmiin lasten seksuaalisen riiston ja seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisyn ja torjunnan. "

Toimet, joita jo toteutetaan

Kansainvälinen yhteistyö on tärkeää, koska verkkovälitteiset lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset eivät noudata maiden rajoja. Siksi Suomenkin kannattaa olla aktiivinen toimija kansainvälisissä verkostoissa ja tehdä viestintä ja vaikuttamistyötä muun muassa lainsäädännön yhtenäistämiseksi CSAM rikosten osalta EU maissa.

Järjestötoimijat ovat aktiivisia myös kansainvälisissä verkostoissa. Esimerkiksi:

- **Pelastakaa Lapset** tekee kansainvälistä yhteistyötä INHOPE-verkostossa sekä Interpolin kanssa CSA-materiaalin poistumisen nopeuttamiseksi verkossa, uhrien auttamiseksi ja tekijöiden

kiinnisaamiseksi. Pelastakaa Lasten kehitystyöhankkeessa Burkina Fasossa puututaan lasten kokemaan seksuaaliväkivaltaan.

- **Suojellaan Lapsia** ry tekee vaikuttamistyötä lainsäädännön yhtenäistämiseksi EU maissa⁸⁷.

Toimenpiteet

32. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Kansainvälisen tutkimuksen ja tiedon tuominen suomalaisten osaajien käyttöön, tehdään kansainvälistä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa	Ministeriöt, järjestöt	2022-2025	Seurataan tämän suunnitelman seurantaan nimetyn työryhmän oman työskentelyn avulla. Seurataan sitä, mitä kaikkea kansainvälistä yhteistyötä on onnistuttu tekemään toimeenpanosuunnitelmakaudella.
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
- Eri toimijoita yhdistävänä tavoitteena on, että Suomi on aktiivinen toimija lapsen seksuaaliväkivaltaa koskevissa keskeisissä kansainvälisissä verkostoistoissa ja että tiedot näissä verkostoissa toimivilta saataisiin Lanzaroten toimeenpanosuunnitelman toteutumista seuraavaan työryhmään. Pyritään eri toimijoiden omalla työllä varmistamaan viranomaisten teknologisten valmiuksien ajantasaisuus.			

⁸⁷ <https://suojellaanlapsia.fi/2021/04/19/the-future-of-online-child-protection-in-europe-lasten-suojelun-tulevaisuus-euroopassa/>

12. Valvontamekanismi

12.1. Artikla 39; Sopijapuolten komitea

” 1. Sopijapuolten komitea koostuu sopimuksen sopijapuolten edustajista.

2. Euroopan neuvoston pääsihteeri kutsuu koolle sopijapuolten komitean. Komitean ensimmäinen kokous pidetään vuoden kuluessa siitä, kun sopimus on tullut voimaan kymmenennen allekirjoittajavaltion ratifioitua sen. Komitea kokoontuu tämän jälkeen, kun kolmannes sopijapuolista tai pääsihteeri sitä pyytää.

3. Sopijapuolten komitea hyväksyy menettelytapasääntönsä. ”

Toimet, joita jo toteutetaan

Suomi osallistuu komiteatyöhön.

Kommentoitu [A5]: Tähän on tulossa vielä kuvaavaa tekstiä

Toimenpiteet

33. Toimenpide	Vastuutahot	Aikataulu toteutukselle	Seuranta ja mittarit
Suomi osallistuu aktiivisesti Lanzaroten komitean vuosittaisiin kokouksiin ja seminaareihin	UM (ihmisoi-keustuomiois-tuin- ja sopi-musasioiden yksikkö) yhteistyössä muiden vas-tuuministeriöiden kanssa, Pelastakaa Lapset	Komitean aikataulujen mukaisesti	- Kokouksiin osallistuminen
Toimeenpano vuosina 2022–2025			
Komitean jäsen tulee ulkoministeriöstä .			
Suomen Pelastakaa Lapset edustaa virallisena tarkkailijajäsenenä Save the Children International -organisaatiota Lanzaroten komiteassa (Observer Status syksystä 2021 lähtien) ja osallistuu aktiivisesti komitean kokouksiin ja seminaareihin.			

Liite 1. Työryhmän kokoonpano

Työryhmän puheenjohtajana toimii sosiaalineuvos Marjo Malja/STM ja asiantuntijasih-
teerinä kehittämisspäällikkö Martta October/THL.

Työryhmän jäseninä ovat:

- neuvotteleva virkamies Elina Ruuskanen/OM (varajäsen neu-
votteleva virkamies Mervi Saramo),
- opetusneuvos Kirsi Alila / OKM (varajäsen opetusneuvos Tarja
Kahiluoto),
- poliisitarkastaja Kimmo Halme/SM (varajäsen neuvotteleva vir-
kamies Heidi Kankainen),
- lainsäädäntösihteeri Katja Kuuppelomäki/UM (ajalla 1.11.2020
– maaliskuu 2021), lainsäädäntösihteeri Helinä Heikkinen/UM
(alkaen huhtikuu 2021) (varajäsen lainsäädäntöneuvos Satu
Sistonen),
- erikoissyöttäjä Leena Hakavuori / syyttäjälaitos (varajäsen eri-
koissyöttäjä Yrjö Reenilä),
- poliisitarkastaja Pekka Heikkinen / poliisihallitus (varajäsen po-
liisitarkastaja Måns Enqvist),
- vastuullisuuspäällikkö Ira Vainio / Telia Finland Oyj,
- ylitarkastaja Satu Räsänen / Valvira (varajäsen ylitarkastaja
Minna Malviniemi),
- lakimies Annika Korpela / Suomen kuntaliitto (varajäsen laki-
mies Minna Antila),
- johtava asiantuntija Taina Laajasalo / THL (varajäsen erityisasi-
antuntija Tanja Koivula),
- palveluesimies Marja Salonen / Oulun kaupunki (varajäsen pal-
velupäällikkö Marja Salo),

- apulaisylilääkäri Minna Joki-Erkkilä / Tays,
- erityisasiantuntija Annukka Paasivirta / Lastensuojelun keskusliitto (varajäsen johtaja, vaikuttaminen ja yhteiskuntasuhteet Miia Pitkänen),
- kehittämisspäälikkö Tiina Muukkonen / Ensi- ja turvakotien liitto (varajäsen asiantuntija Johanna Matikka kunnes kesäkuusta 2021 alkaen, lapsityön asiantuntija Katri Kyllönen),
- johtava asiantuntija Esa Iivonen / MLL (varajäsen ohjelmajohtaja Marie Rautava),
- yhteiskunta- ja vaikuttamistyön johtaja Hanna-Leena Laitinen / Suojellaan lapsia ry (huhtikuu 2021 asti), toiminnanjohtaja Nina Vaaranen-Valkonen / Suojellaan lapsia ry, (varajäsen Anna Ovaska (toukokuu 2021 alkaen),
- toiminnanjohtaja Jari Ketola / Pesäpuu ry (varajäsen kehittämisspäälikkö Johanna Barkman).

Pysyvinä asiantuntijoina työryhmässä ovat:

- ylilääkäri Ritva Halila / STM,

- lakimies Merike Helander / lapsiasiavaltuutetun toimisto (vara lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen) sekä

- erityisasiantuntija Tiina-Maria Levamo / Pelastakaa lapset ry.

Työryhmän kuultavana on ollut 16.11.2021 Seta (Lotte Telakivi) ja Väestöliitto sekä 17.6.2021 kansallinen ihmiskauppakoordinaattori Venla Ruth ja erityisasiantuntija Minna Viuhko.

Liite 2. Määritelmät

- **Lapsella** tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä
- **Lapseen kohdistuvalla riistolla ja seksuaaliväkivallalla** tarkoitetaan käyttäytymistä, jota tarkoitetaan sopimuksen artikloissa 18-23. Näitä ovat:
 - (a) Art. 18 Lapseen kohdistuva seksuaaliväkivalta
 - (b) Art. 19 Lapseen kohdistuva ihmiskauppa seksuaalisiin tarkoituksiin
 - (c) Art. 20 Lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistava kuvamateriaali
 - (d) Art. 21 Lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistava esitys
 - (e) Art. 22 Lasten turmeleminen
 - (f) Art. 23 Lasten houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin
- **Uhrilla** tarkoitetaan jokaista seksuaaliväkivallan tai riiston kohteena olevaa lasta.

Lähteet

Kommentoitu [A6]: Tarkistetaan vielä viittaukset ja lähteet kauttaaltaan lopuksi

Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta SopS 60/1991. <https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

Council of Europe (CoE). 2018. Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment - Recommendation CM/Rec(2018)7 of the Committee of Ministers. <https://edoc.coe.int/en/children-and-the-internet/7921-guidelines-to-respect-protect-and-fulfil-the-rights-of-the-child-in-the-digital-environment-recommendation-cmrec20187-of-the-committee-of-ministers.html>

Council of Europe (CoE). 2021. "Listen – Act – Change" – Council of Europe Handbook on children's participation for professionals working for and with children. <https://rm.coe.int/publication-handbook-on-children-s-participation-eng/1680a14539>

Council of Europe (CoE). 2012. Participation of children and young people under the age of 18 – Recommendation CM/Rec(2012)2 of the Committee of Ministers. <https://rm.coe.int/168046c478>

Esitutkintalaki 805/2011. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805>

Euroopan neuvoston yleissopimus naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (nk. Istanbulin sopimus SopS 53/2015). <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053>

Fagerlund & Toivonen (2020), Rikosprosessin kesto lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:3.

Iivonen E. & Pollari K. 2020. Kansallisen lapsistrategian oikeudellinen perusta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:20. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5417-5>

Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018–2021. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:16. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3970-7>

Korpilahti U, Kettunen H, Nuotio E, Nummi VM. & Lillsunde P. (toim.). 2019. Väkivallan lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27, s. 517–528. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

Korpilahti U (toim.). 2021. Väkivallaton lapsuus 2020–2025: toimeenpano ja viestintä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2021:17. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5406-9>

Lastensuojelulaki 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Laki lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä 1009/2008. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20081009>

Lehtinen, Miia & Rossi, Maria 2021. Poliisin lapsirikostutkinnan tila 2020. Selvitys POL-2021-27495. Käyttö rajoitettu. Helsinki, Poliisihallitus.

Rikoslaki 39/1889. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Ruuskanen E. 2020. Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma (NKVT) vuosille 2020–2023. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:15. <https://jurn.fi/URN:ISBN:978-952-259-835-6>

Suomen perustuslaki 731/1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Taivaloja N. & Nurminen N. 2020. Tuki ja hoitomuodot sekä potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden ehkäisevä kuntoutus. Teoksessa: Laajasalo T. (toim.). 2020. Miten toteutuu väkivaltaa kokeneen lapsen psykososiaalinen tuki? – Tuki ja hoitomuodot sekä potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden ehkäisevä kuntoutus. THL Raportti 2020: 17. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-587-2>

Tasavallan presidentin asetus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta SopS 88/2011 (nk. Lanzaroten sopimus). <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2011/20110088>

Valtioneuvosto (VN). 2019a. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma>

Valtioneuvosto (VN). 2021b. Kansallinen lapsistrategia. Komiteamietintö. Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea. Valtioneuvoston julkaisu 2021:8. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-777-5>

Virrankari L, Leemann L, Kivimäki H. 2021. Osallisuuden kokemus ja vanhempien henkinen väkivalta: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia. THL Tutkimuksesta tiiviisti 38/2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-693-0>

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus

YK:n lapsen oikeuksien komitea. 2009. Lapsen oikeus tulla kuulluksi (yleiskommentti nro 12, 2009). https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_12_julkaisu.pdf/9daac47a-f69f-3258-be52-0d0e34380e69/CRC_C_GC_12_julkaisu.pdf?t=1465380818000

YK:n lapsen oikeuksien komitea. 2011a. Lapsen oikeus olla joutumatta minkäänlaisen väkivallan kohteeksi (yleiskommentti nro 13, 2011). https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_13_julkaisu.pdf/2afdd448-aa96-398b-a09f-4c49d46ba09a/CRC_C_GC_13_julkaisu.pdf?t=1465381159000